

Lumină Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
ȘI PAVEL

AN XXXI / Nr. 2
APRILIE – IUNIE 2026
NEW YORK

INSTITUTUL ROMÂN DE TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ
INCORPORATED IN AUGUST 1993

Revista *Lumină Lină* poate fi accesată în format electronic la
[http://romanian-institute-ny.org/](http://romanian-institute-ny.org/luminalinagraciouslight/luminalinaonline.html)
[luminalinagraciouslight/luminalinaonline.html](http://romanian-institute-ny.org/luminalinagraciouslight/luminalinaonline.html)

Președinte:

Pr. Prof. Dr. Theodor Damian

30-18 50th Street

Woodside, New York 11377

Tel./Fax: (718) 626-6013

E-mail: DamianTh@aol.com

Revista *Lumină Lină* apare sub egida UZPR (Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România). Este membră a Asociației Revistelor, Publicațiilor și Editorilor (ARPE). *Lumină Lină. Gracious Light*, a peer reviewed publication, is indexed and abstracted in World Laboratories and Scientific Resources Index and TLS Archive.

Colegiul de redacție: Director: THEODOR DAMIAN, DamianTh@aol.com

Redactor șef (România): MIHAELA ALBU, malbu47@gmail.com

Secretar de redacție, tehnoredactare și paginare: CLAUDIA DAMIAN

Redactor: SORIN PAVĂL

Consilieri editoriali: FLORENTIN POPESCU, DAN ANGELESCU, GELLU DORIAN, IOAN GÂF-DEAC, AUREL ȘTEFANACHI, MUGURĂȘ MARIA VNUCK, DAVID VNUCK

Contribuțiile pentru susținerea și publicarea revistei sunt binevenite și se scad la taxe. Ceurile pot fi făcute pe numele Institutului și trimise la adresa redacției: Pr. Th. Damian, 30-18 50th Street, Woodside, New York 11377.

Revista este redactată trimestrial de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă și publică articole de teologie și spiritualitate, istorie, literatură și cultură, poezie și proză în limbile română și engleză.

Redacția revistei nu împărtășește neapărat ideile conținute în articolele publicate.

Materialele trimise spre publicare trebuie să fie dactilografiate la computer, cele în limba română cu caractere românești, și expediate prin e-mail (ca attachment). Textele nepublicate nu se înapoiază expeditorului.

Revista este distribuită în USA, România, Moldova, Ucraina, Rusia, Canada, Austria, Germania, Belgia, Olanda, Italia, Franța, Elveția, Spania, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia, Cipru, Serbia, Ungaria, Israel, Australia.

ISSN 1086-2366

Lumină Lină • Gracious Light

Revistă de spiritualitate și cultură românească

An XXXI/ Nr. 2

Aprilie - Iunie 2026

TEOLOGIE

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN

Învierea Domnului și Împărăția lui Dumnezeu 7

MARCEL MIRON, *Miri* 9

Inima ta 10

DAN GÎRJOABĂ, *Cel ce a fost* 11

ESEU

PR. DR. DAN D. GÎRJOABĂ

Ironia ca formă de cunoaștere: Caragiale și psihologia unei națiuni

Râsul ca diagnostic social: ironia lui Caragiale și anatomia

spiritului românesc 13

PROF. UNIV. DR. ANASTASIA DUMITRU

Jurnalul lui Lev Tolstoi ori despre divinitate și umanitate 15

PETRU ABABII

Încă o dată despre iubire. Comprimată filosofică 23

GABRIELA CHICIUDEAN, *Perpetuum mobile* 25

TIMUR CHIȘ, *Aprilie, Mai, Iunie* 26

EMINESCIANA

ANDREI BREABĂN

Geniul eminescian în prag de aniversare 27

BRÂNCUȘIANA

AL. FLORIN ȚENE

Armonia operei lui Brâncuși

inspirată de arhitectura țărănească gorjeană 33

CALIOPIA TOCALĂ, <i>Sunt ceea ce nu mai eram</i>	34
<i>Vreau altceva</i>	35
<i>Raze curg...</i>	36
VASILE DAN MARCHIȘ, <i>Întâmpinare</i>	37
<i>Biometamorfozare extremă 2</i>	38

PROZA

GEORGE DIMITRIU	
Dând viață cu un surâs	39
Chemare celestă	40
MARIANA AL-SALEH	
Melcii lui Judy	41
SILVIA HODAȘ	
Tăcerea din noi	45
ELIZA ROSANNA TIU	
Speranță de catifea	46
SORIN PAVĂL	
Un vis frumos ... numit copilărie. Gimnaziul (II)	52
DUMITRU TUHUȚ, <i>Luptă, Robie</i>	61
<i>Proscrisul, Eșec</i>	62
PETRE RĂU, <i>Memoriile mele</i>	63
<i>pecetea lui Dumnezeu</i>	64
<i>Reîncarnările mele (Corolar părintesc)</i>	65

CĂRȚI ÎN AGORA

THEODOR DAMIAN	
Anastasia Dumitru: Educație și credință	
<i>Dealul morilor</i> de Anastasia Dumitru	67
Siberiile Rodicăi Fercana	
<i>Siberii de gheață și Drumul osândeii</i> de Rodica Fercana	69

FLORENTIN POPESCU Scriitorul, într-o nouă paradigmă <i>În labirintul rostirii, Logos & Labirint, Torțe</i> de Nicolae Grigore Mărășanu	70
IOAN N. ROȘCA Justiția în epoca crizelor ecologice – despre responsabilitatea care ne depășește și ne întemeiază <i>Justiția în epoca crizelor ecologice</i> de Diana Dănișor și Anca-Ileana Dușcă	72
DIANA DOBRIȚA BÎLEA Viața, un spectacol improvizat <i>Pregătește-te de circ!</i> de Passionaria Stoicescu	74
IOAN GÂF-DEAC Născut din spiritul românesc, Eminescu se transformă, prin cuvânt, în creator de spirit <i>Considerații</i> de Doina Drăguț	76
CHRISTIAN W. SCHENK Elena Liliana Popescu – Asceza clarității într-o lirie metafizică	79
GELU DRAGOȘ Poetul Nicolae I. Petricec a trecut Styxul alunecând pe schiuri <i>Aristocrați, beție, orgie și capricii</i> de Nicolae I. Petricec	82
ION HAINES Lidia Vianu, <i>Poeme Foarte 123</i>	86
IUDITA DODU IEREMIA, <i>Destin</i>	89
ZENOVIE CÂRLUGEA O inedită revelație documentară din refugiul universitar clujean la Sibiu <i>Lucian Blaga - profesor și mentor</i> de Anca Sîrghie	90
ADA STUPARU Elsa Dorval Tofan <i>Hazardul aparițiilor</i> de Elsa Dorval Tofan	99
ALEXANDRU LAZĂR Iubirea ca experiență totală <i>Iubirea la Cluj</i> de Sandu Frunză	102

IULIAN BITOLEANU	
Nu s-a stins poezia română din Serbia	
<i>O istorie a liricii românești din Serbia</i> de Florian Copcea	104
RUSALIN IȘFĂNONI	
<i>Dragostea rămâne în Tenerife</i> , primul roman din Trilogia imaginativă	
<i>Dragostea rămâne în Tenerife</i> de Ioan Iacob	107
DOINA GURIȚĂ, <i>Picuri din Rai</i>	
<i>Picuri din Rai</i> de Emil Nedelea Cărmizaru	109
VERONICA BALAJ	
Între credință și refecție filozofică	
<i>Umerii cuvintelor</i> de Silvia C. Negru	113
ANASTASIA DUMITRU	
Despre frumusețea Cuvântului	
<i>Semnale literare</i> de Theodor Damian	116
MARIANA ZAVATI GARDNER, <i>ulei pe pânză</i>	
<i>Lamentația lui Ovidiu pe țărmurile Mării Negre, Marea Neagră</i>	120
<i>la malul mării</i>	121
MARIA CEAUȘ	
<i>Troparul visului fierbinte, Ca Iona, Încântec de luat aminte</i>	122
<i>Ectenie, Icos sărman</i>	123
PAULA BÂRSAN, <i>Dantelăreasa, Dezirabil, Tangenta</i>	
	124
	125

UNIVERSALIA

HEINZ-UWE HAUS	
“The miracle is the favorite child of faith” –	
Notes on Theodor Damian: <i>Cuvânt însetat de tăcere / Words</i>	
<i>longing for silence</i>	126
JEAN BODIN, <i>Thespis, for M.</i>	
	131
ANDREI DAMIAN, <i>Light, Hands, Wildflower</i>	
	132

ISTORIE

DORIN NĂDRĂU

Pe urmele strămoșilor mei la Ellis Island 133

IUDITA DODU IEREMIA

Temelia ființei noastre românești 137

IUDITA DODU IEREMIA, *Bocet la fereastra sufletului* 141

OVIDIU ȚUȚUIANU, *Legenda Mănăstirii Nămăești* 142

RECENZIE

CRISTINA SFINTEȘ

Desprinderea de cotidian

Anchilopoetica de Ioan Mateiciuc 143

GALERIA SPIRITUS

MIMI NECULA

Îngerii lui Liviu Șoptelea 147

Într-o lume în care calea, ruta vieții
este mai mult derută și rătăcire,
într-o lume fără Dumnezeu și fără speranță,
Învierea lui Hristos, ca arvună a vieții veșnice,
devine lumina călăuzitoare
pe care o avem pe calea Împărăției,
precum stâlpul de foc ce lumina
calea israeliților în pustie la ieșirea din robia egipteană.
Și precum aceștia mergeau spre Țara făgăduinței,
la fel și noi trăim mergând cu fața spre Înviere, anticipând Parusia și
devenind apostoli ai optimismului pascal, împărtaşind neimaginata
bucurie a Bisericii lui Hristos
ce tresaltă cu însuflețire
cântând Domnului cântare nouă (Ps. 149, 1)
și mărturisind că

Hristos a înviat!
Cu adevărat a înviat Hristos Domnul!

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN

Înviearea Domnului și Împărăția lui Dumnezeu

*Că din moarte la viață
Și de pe pământ la cer
Hristos Dumnezeu ne-a trecut pe noi.
(Tropar din Canonul Învierii)*

Înviearea lui Hristos, ca paradox al concretului transcendenței, ca dovadă a celor nevăzute, cum scrie Sf. Ap. Pavel (Evrei 11,1), reprezintă timpul oportun al mântuirii noastre (*Kairos*), momentul când ni se deschid din nou porțile Împărăției lui Dumnezeu, dar și har oferit în mod repetat de Părintele ceresc pentru ca noi să intrăm încă de acum în condiția zilei a opta a facerii lumii, ținta noastră supremă, destinul și destinația noastră, ceea ce confirmă convingerea Sf. Părinți că omul este capabil de veșnicie (*homo capax infiniti*).

Cu alte cuvinte Înviearea Domnului Hristos reînnoiește speranța noastră și dorul eschatologic, certificându-le în același timp, dorul de Dumnezeu, de condiția noastră existențială primordială, alimentat fiind de optimismul credinței și de entuziasmul caracteristic ce aduce o nouă primăvară în sufletele noastre. Astfel, înfiorați de sentimentul apropierii de veșnicie care ne schimbă modul de a înțelege lumea și viața, modul de a fi în lume, adăugăm o nouă dimensiune trecerii noastre în timp.

Înviearea Domnului este echivalentă cu o nouă creație, sau cum spune Sf. Vasile cel Mare, este o „noutate” absolută, o schimbare a naturii. Este mutarea materiei din moarte în veșnicie, transfigurarea ei spre un alt nivel de existență, și aceasta tot din iubirea lui Dumnezeu față de lume, așa cum din iubirea Sa debordantă a creat-o la început.

Dar Înviearea ne duce cu gândul și la starea inițială în care au fost creați Adam și Eva, adică meniți pentru nemurire – simbolizată prin pomul vieții – stare inițială care, fără a trece prin moarte, ar fi dus la bucuria comuniunii infinite a omului cu Dumnezeu.

Această dovadă a dragostei divine are menirea expresă a restaurării omului în condiția dintâi, a refacerii unității dintre cer și pământ, dintre om și Dumnezeu.

Înviearea Domnului, ca transparență a invizibilului, este evenimentul divin care coboară și intră în istoria noastră personală, dar și comună, ca omenire, transmițând-ne un nou dinamism, un elan cu totul nou în vederea reînnoirii – iară și iară – a pelerinajului spre Împărăția lui Dumnezeu.

Acest pelerinaj însă are loc în Biserica Domnului Hristos cel înviat din morți, Biserica fiind prin excelență locul întâlnirii noastre cu Dumnezeu

și cu semenii, locul unde recâștigăm sensul tainei sacrului, al tainei lui Dumnezeu și al tainei aproapelui, este locul unde se petrece împăcarea noastră întreită, cu noi înșine, cu semenii și cu Dumnezeu și care ne scoate din starea de sărăcie existențială cauzată de diviziunile noastre.

Aici, pătrunși de bucuria prezenței Sf. Duh care ni se împărtășește prin Sf. Taine învățăm să participăm activ la viața divină și la progresul duhovnicesc al semenilor, căci nimeni nu se mântuiește singur, înaintând astfel, în constantă depășire de sine, pe calea Împărăției, în lumina Învierii, ca fii ai luminii.

Totuși, când vorbim de taina întâlnirii noastre cu Domnul cel înviat din morți, de bucuria copleșitoare, inexprimabilă a acestei întâlniri, trebuie să ne reamintim de pașii premergători Învierii, suferința Mântuitorului pe cruce și moartea Sa pe aceeași cruce.

Așadar participarea noastră la Înviere implică participarea la cruce, asumarea spirituală a suferinței și a morții Domnului nostru, aceasta fiind singura cale spre bucuria și slava învierii, spre transfigurarea ființei, a vieții noastre, așa cum o spune și troparul din canonul cântat în noaptea Sf. Paști: „Ieri m-am îngropat împreună cu Tine, astăzi mă scol împreună cu Tine înviind Tu”, sau cum spune Sf. Grigore de Nazians, că Iisus ne oferă dumnezeirea Sa în schimbul morții noastre (St. Gregory Nazianzen: *Selected Poems*, translated and with an introduction by John McGuckin, Convent of the Incarnation, Fairacres, Oxford, SLG Press, 1995, p. 14).

Deci legea vieții creștine este a muri pentru a trăi pentru că viața țâșnește din moarte, precum cântăm în același canon: „Că din moarte la viață și de pe pământ la cer Hristos Dumnezeu ne-a trecut pe noi.”

Bucuria trecerii de la păcat, adică de la moarte, căci zice Apostolul: „Plata păcatului este moartea” (Romani 6, 23), la viață este cu atât mai mare cu cât realizăm că în starea de păcătoșenie nu există *status quo*, ci o cădere continuă, și că doar pironirea păcatelor noastre pe cruce și apoi Învierea Domnului oprește această cădere și inaugurează progresul nostru pe calea Împărăției.

Este interesant de remarcat cum credința noastră în Învierea lui Hristos ne oferă certitudinea vieții veșnice exact în timpul acestei vieți pământești când ne strânge sentimentul fragilității și al morții. Totuși certitudinea este certitudine. Sf. Ap. Pavel explică faptul că asumând în credință Învierea Domnului noi deja am murit iar „viața noastră este acum ascunsă cu Hristos în Dumnezeu” (Coloseni 3, 3).

Ce lucru extraordinar este să știm că viața noastră este ascunsă în Dumnezeu, așa cum viața unui nou spic este ascunsă în moartea grăuntelui de grâu, așa cum lumina Învierii este ascunsă în adâncul miezului întunericului din noaptea Sf. Paști, această noapte extraordinară cucerită de lumină, transformată în lumină când, înviind Hristos, înviem și noi ca membre ale trupului Lui care este Biserica Sa!

Și ce lucru extraordinar este mângâierea ce vine din încredințarea fermă că, așa cum spune Sf. Ioan Gură de Aur, Iisus cel răstignit și înviat rămâne pururea Dumnezeu cel viu și nemuritor („Cuvânt la Învierea Domului nostru” în *Omilii la Postul Mare*, colecția „Comorile Pustiei”, Ed. Anastasia, București, 1997, p. 81), Dumnezeuul nostru care a făcut sacrificiul suprem pentru noi și pentru a noastră mântuire!

Într-o lume în care calea, ruta vieții este mai mult derută și rătăcire, într-o lume fără Dumnezeu și fără speranță, Învierea lui Hristos, ca arvună a vieții veșnice, devine lumina călăuzitoare pe care o avem pe calea Împărăției, precum stâlpul de foc ce lumina calea israeliților în pustie la ieșirea din robia egipteană. Și precum aceștia mergeau spre Țara făgăduinței, la fel și noi trăim mergând cu fața spre Înviere, anticipând Parusia și devenind apostoli ai optimismului pascal, împărtășind neimaginata bucurie a Bisericii lui Hristos ce tresaltă cu însuflețire cântând Domnului cântare nouă (Ps. 149, 1) și mărturisind că Hristos a înviat!

Cu adevărat a înviat Hristos Domnul!

MARCEL MIRON

Miri

*Mireasa
o clipă
și va înflori
în ochi de înger.*

*Etalon ceresc
pentru călătoria
terestră.*

*Mirele
lut frământat
înviat de iubire
privește atent câmpul
tainic înțelenit.*

*În urma pașilor lor
stele.*

Inima ta

doctorului cardiolog

*Inima ta s-a mutat și stă
deasupra inimii tale
deasupra ochilor tăi
deasupra capului tău
și mult mai sus de minte
pe unde sufletul ți se odihnește visând.*

*Inima mea bate
în locul inimii tale
inima lui
pe perna inimii tale
inima ei
pe masa inimii tale.*

*Toate inimile în vizită la inima ta
înfloresc în toate locurile iubirilor tale;
le servești cu oxigen
cu lumină
cu zâmbet.*

*Hai inimilor
zburăși vesele
în stol de fluturi
cu aripi de dor
cu aripi de zbor
cu aripi de-amor!*

*Spune-mi tu mamă de inimi
bobocii aceștia roșii
unde înfloresc
când înfloresc?
și unde se duc
când se duc?*

*Bobocii de inimă înfloresc și se duc
în toamnele anotimpurilor
de la îmbinarea timpurilor
prin strunga netimpului
cu lacrima albastră a timpului!*

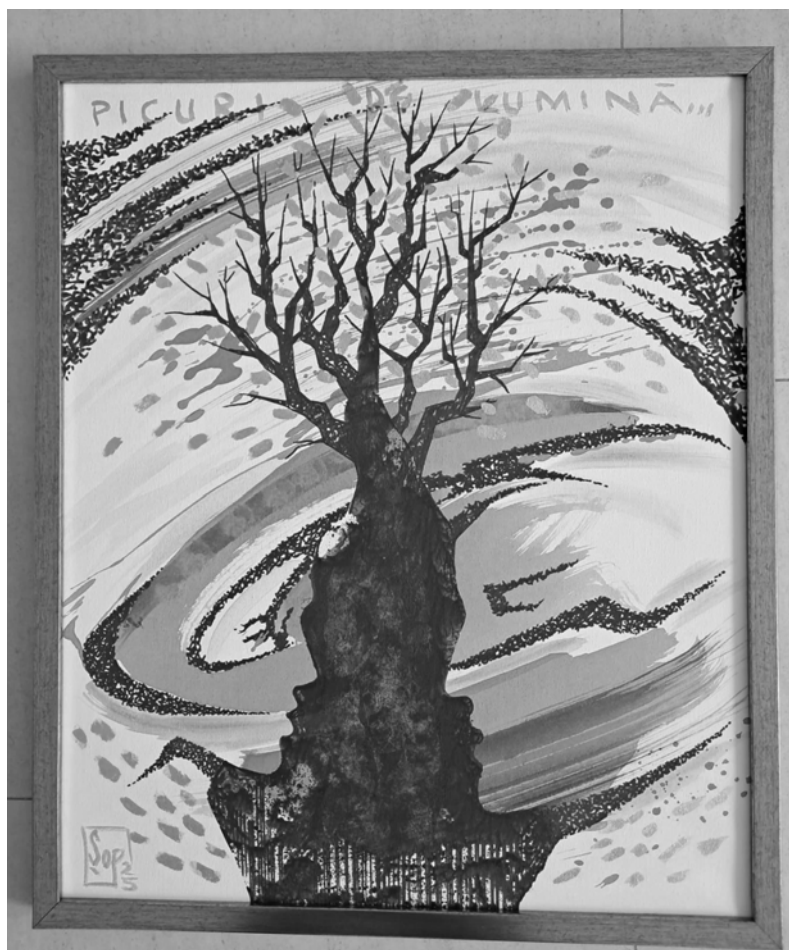
Cel ce a fost

*Identificându-L
sub giulgiul sacrificiului
ce urma să se împlinească
mirul
deveni iscoada blândă
din vasul de alabastru
ce mângâia cu smerenie
mâna care se va da
coapsa care se va frânge
fruntea care va răbda sub țipătul spinilor.*

*Călător rudimentar
numai unul dintre cei doisprezece
putea ciopli sărutul incipient
ca o cangrenă colectivă
pe obrazul
Celui Ce A Fost Trimis
să-și înfrățească Sângele și Trupul
cu vinovații care priveau spre El
întotdeauna
cu ochii închiși.*

*Între pământurile
arse și înfricoșate ale cugetului
de seara vânzării trădătoare
Iscarioteanul
măsoară și acum
sub putregaiul mâinilor
într-o parte și-n alta
huruitul celor treizeci de arginți.*

*Sunetul vechi
nu s-a potolit
însă
a învățat să se îngroape temporar
până la o Nouă Înviere
la Rădăcina Crucii...*

Liviu Șoptelea, *Picuri de lumină*

PR. DR. DAN D. GÎRJOABĂ

Ironia ca formă de cunoaștere: Caragiale și psihologia unei națiuni

Râsul ca diagnostic social: ironia lui Caragiale și anatomia spiritului românesc

În cultura română, umorul nu este un simplu ornament al spiritului, ci o strategie de supraviețuire. El atenuează tragicul, domesticește absurdul și face suportabilă o realitate adesea contradictorie. În acest peisaj sufletesc, Ion Luca Caragiale nu apare doar ca un mare dramaturg sau prozator, ci ca un veritabil psiholog al națiunii. Ironia și sarcasmul său nu sunt arme ale disprețului steril, ci instrumente de analiză fină, aproape clinică, ale psihicului uman românesc. Prin glumă, Caragiale radiografiază o nație; prin râs, o obligă să se privească în oglindă.

Umorele caragialian nu este exuberant, ci calculat. El se naște din discrepanță: dintre ce spun personajele și ce sunt ele cu adevărat, dintre pretenție și realitate, dintre limbajul bombastic și golul moral pe care acesta îl maschează. Ironia, la Caragiale, funcționează ca o lumină rece, care scoate la iveală ridicolul fără a-l striga. De aceea, râsul provocat de textele sale are adesea un gust amar. Nu este râsul eliberator, ci râsul care incomodează, pentru că cititorul recunoaște în personajele caricaturale fragmente din sine sau din lumea imediată.

În *O scrisoare pierdută*, ironia atinge un rafinament aproape matematic. Personajele vorbesc mult și nu spun nimic, invocă principii democratice pe care nu le înțeleg și apără interese publice care coincid, suspect de bine, cu cele personale. Farfuridi și Cațavencu nu sunt simple tipuri comice, ci expresii ale unei patologii colective: confuzia dintre formă și fond. Sarcasmul autorului nu lovește direct; el lasă personajele să se compromită singure, prin propriile cuvinte. Astfel, Caragiale demonstrează că prostia nu are nevoie de denunț, ci doar de libertatea de a se exprima.

Caragiale este, în acest sens, un fin observator al mecanismelor psihologice de autoiluzionare. Personajele sale cred sincer în rolurile pe care le joacă. Trahanache se consideră un stâlp al moralei, Tipătescu – un spirit luminat, iar Dandanache – un politician abil, deși este, în esență, un reziduu al unui sistem corupt. Ironia derivă tocmai din această discrepanță dintre imaginea de sine și realitatea obiectivă. Psihologia caragialiană surprinde nu doar defectele morale, ci și nevoia profund umană de a le justifica.

Sarcasmul apare atunci când ironia nu mai este suficientă. În schițe precum *Domnul Goe* sau *Vizită*, râsul devine mai tăios, aproape crud. Aici, Caragiale nu mai disecă instituții sau mecanisme politice, ci mentalități.

Copilul răsfățat, incompetent și agresiv nu este doar un personaj comic, ci rezultatul unui sistem educațional falimentar și al unei iubiri parentale prost înțelese. Sarcasmul lovește în falsul sentiment de superioritate, în convingerea că apartenența socială ține loc de educație și caracter.

În profunzime, Caragiale înțelege „firea mioritică” nu ca resemnare poetică, ci ca o formă de adaptare ambiguă. Românul caragialian nu este tragic, ci derizoriu; nu se revoltă, ci negociază; nu confruntă absurdul, ci îl administrează. Ironia devine astfel un mecanism de apărare colectiv. Rădem pentru a nu lua lucrurile prea în serios, dar și pentru a nu le schimba cu adevărat. Caragiale surprinde acest paradox cu o luciditate dureroasă: râsul ne salvează de disperare, dar ne și condamnă la stagnare.

Din perspectivă filozofică, umorul caragialian poate fi citit ca o formă de cunoaștere. El dezvăluie adevăruri incomode despre natura umană: tendința spre ipocrizie, nevoia de validare socială, frica de responsabilitate. Ironia funcționează ca o metodă socratică inversată: nu pune întrebări pentru a ajunge la adevăr, ci expune nonsensul pentru a arăta cât de departe suntem de el. În acest sens, Caragiale nu moralizează; el constată. Judecata este lăsată cititorului, care râde și, poate fără să vrea, reflectează.

Actualitatea operei sale confirmă forța acestei radiografii. Personajele lui Caragiale par să fi supraviețuit epocilor, schimbând doar decorul și vocabularul. Ironia și sarcasmul nu și-au pierdut eficiența, pentru că psihologia pe care o analizează rămâne, în esență, aceeași. De aceea, Caragiale nu este doar un autor al secolului al XIX-lea, ci un contemporan incomod.

Subtilitatea ironiei și sarcasmului caragialian constă în capacitatea lor de a spune adevărul fără a-l proclama. Prin glumă, Caragiale face filozofie socială; prin râs, face psihologie. El nu condamnă nația, dar nici nu o menajează. O privește cu o luciditate tandră și nemiloasă în același timp, ca un medic care știe că diagnosticul doare, dar este singura șansă de vindecare. În oglinda pe care ne-o întinde Caragiale, râdem — și tocmai de aceea ar trebui, măcar uneori, să ne oprim din râs și să ne recunoaștem.

Într-o lectură mai profundă, caracterul uman românesc, așa cum se degajă din opera lui Caragiale, apare ca un construct paradoxal, definit simultan de adaptabilitate și derută axiologică. Individul caragialian nu este lipsit de inteligență, ci de rigoare morală; nu este ignorant, ci confuz în raport cu valorile pe care pretinde că le apără. Această confuzie nu este accidentală, ci structurală, rezultatul unei istorii în care modernitatea a fost mimată înainte de a fi asimilată. Ironia devine, astfel, forma privilegiată prin care Caragiale surprinde această fisură dintre aspirație și realitate, dintre discurs și autenticitate.

Din perspectivă psihologică, ironia caragialiană funcționează ca un mecanism de demascare a autoînșelării colective. Personajele sale nu sunt conștiente de ridicolul lor; dimpotrivă, ele se mișcă într-un univers în care simulacrul a devenit normă. Limbajul este golit de sens, gesturile sunt

automatisme sociale, iar conștiința morală este substituită de convenție. Caragiale nu atacă frontal aceste deviații, ci le lasă să se manifeste până la epuizare, demonstrând că adevărata tragedie a spiritului nu este viciul, ci incapacitatea de a-l recunoaște.

Caracterul românesc, în această viziune, nu este unul tragic în sens clasic, ci ironic prin excelență. El evită confruntarea directă, preferând compromisul, amânarea, soluția de circumstanță. Ironia devine, în mod paradoxal, o formă de echilibru interior: un mod de a coexista cu absurdul fără a-l dizolva. Caragiale surprinde magistral această predispoziție spre relativizare, spre transformarea oricărei crize într-o farsă gestionabilă. Râsul nu este expresia libertății, ci a acomodării.

Contemporaneitatea lui Caragiale derivă tocmai din această capacitate de a surprinde tipologii și reflexe mentale recurente. Dincolo de contextul istoric, lumea sa este recognoscibilă în orice epocă în care instituțiile funcționează formal, iar indivizii confundă aparența cu substanța. Politicianul demagog, cetățeanul indignat selectiv, intelectualul mimetic sau funcționarul obedient nu sunt relicve ale trecutului, ci figuri perpetue ale modernității fragile. Ironia caragialiană rămâne actuală pentru că ea nu satirizează evenimente, ci structuri de gândire.

În acest sens, Caragiale poate fi considerat un teoretician implicit al societății românești. Fără a formula sisteme sau concepte, el oferă o analiză penetrantă a modului în care mentalitățile se reproduc și se legitimează reciproc. Ironia sa nu este distructivă, ci cognitivă: ea nu urmărește demolarea, ci înțelegerea. Tocmai de aceea, opera lui Caragiale continuă să provoace nu doar râsul, ci și reflecția critică, invitând cititorul contemporan să se întrebe dacă nu cumva adevărata schimbare începe acolo unde ironia încetează să mai fie un refugiu și devine un semnal de alarmă.

PROF. UNIV. DR. ANASTASIA DUMITRU

Jurnalul lui Lev Tolstoi ori despre divinitate și umanitate

În contextual actual, când ne confruntăm nu numai cu un război hibrid, dar și cu provocări nemaîntâlnite care țin de Inteligența Artificială și de digitalizarea globală, când singura certitudine este, paradoxal, tocmai incertitudinea, constatăm cât de importantă este reziliența culturală și spirituală, dar și nevoia de a trece de la știință la conștiință. În acest sens, ne propunem să ne întoarcem la reperele stabile și să-i recitim atât pe clasicii literaturii române, cât și pe cei din literatura universală. De data aceasta, vom face o incursiune în literatura rusă, pentru că scriitorii sunt cei care construiesc punți culturale și ne amintesc care este sensul și rostul vieții noastre.

Lev Tolstoi și Fiodor Dostoievski sunt cei mai de seamă romancieri nu doar ai literaturii ruse, ei ocupând un loc binemeritat și în panteonul literaturii universale. Dacă religiozitatea lui Fiodor Dostoievski, apartenența sa la ortodoxie, este de necontestat, mai ales prin construirea unor personaje ca prințul Mășkin, credința creatorului masivelor romane *Război și pace* și *Anna Karenina* a fost un prilej de dispută și chiar de excomunicare din rândurile Bisericii Ortodoxe Ruse, din pricină că romancierul a acuzat Biserica pentru că era preocupată numai de ritualuri și dogme, fără să-i pese de învățătura originară a lui Iisus. Cel care s-a retras la Iasnaia Poliana a reinterpretat literar învățăturile etice ale lui Iisus Hristos; ideile sale despre rezistența nonviolentă, expusă în opere ca *Împărăția lui Dumnezeu este înăuntrul vostru*, vor avea un profund impact asupra unor personalități de referință din secolul al XX-lea, printre care Rabindranath Tagore, Maitreyi Devi, Gandhi. Tolstoi și-a întemeiat un sistem propriu de credințe religioase, câștigând respectul gânditorilor laici, însă, deși cenzura împiedică publicarea cărților în care își exprimă aceste idei, poziția lui Tolstoi e binecunoscută, ceea ce face ca în 1901 să fie excomunicat. În scrisoarea de răspuns la decizia Sinodului, Tolstoi spune: „Am început prin a iubi credința mea ortodoxă mai mult decât liniștea mea, apoi am iubit creștinismul mai mult decât biserica mea, acum însă iubesc adevărul mai mult decât orice pe lume. Și chiar și acum pentru mine adevărul se suprapune cu creștinismul, așa cum îl înțeleg eu.”

În prima parte a vieții, autorul a fost departe de învățătura lui Iisus. Provenind dintr-o familie de nobili, era tot mai preocupat de prezența sa în înalta societate, de aceea Tolstoi își neglija cursurile de la facultate. Își petrecea zilele bucurându-se de petreceri și baluri, complăcându-se în ambianța fastuoasă a cercurilor aristocratice pe care le frecventa, însă curând, acel moment din viața sa, în care scriitorul era atras de strălucirea lumii mondene, va lua sfârșit. Cel care devenise dependent de jocurile de noroc, după multe partide pierdute, a realizat că era înglodat în datorii. Întrucât nu a trecut examenele finale din primul an, a rămas repetent și a solicitat să fie transferat la facultatea de drept. Din nefericire, nici după ce a obținut transferul, Lev nu a renunțat la vechile deprinderi. În cele din urmă, el abandonează facultatea în primăvara anului 1847, în mijlocul semestrului, părăsește Petersburgul, vine la Iasnaia Poliana. Apoi, în 1851, se înrolează în armată rusă care acționa în Caucaz. Aflat în mijlocul naturii sălbatice a Caucazului, cântată cu atâta măiestrie de Pușkin și Lermontov, departe de lumea mondenă, în mintea lui Tolstoi se înfiripa ideea „autodesăvârșirii”, care, cu timpul, va căpăta amploare, devenind baza filosofiei lui de esență mistică, religioasă și, în ultima instanță – reacționară. Tot în acea perioadă, Tolstoi își începea activitatea de scriitor. A început să lucreze la primul său roman *Copilăria*, apoi, în 1869, termină romanul *Război și pace*, iar în 1878 - *Anna Karenina*. După 15 ani de căsnicie fericită, scriitorul trece prin mai multe crize familiale. Renunță la avere, dând-o soției, fiind preocupat de

scrierea a numeroase opere de reformator - asupra religiei, iubirii aproapelui, artei și sărăciei. Caută insistent să cunoască viața celor în mizerie. Întorsătura din viața sa spirituală creează o atmosferă insuportabilă în familie. După apariția romanului *Învierea*, Biserica îl excomunică. Prietenia tinerilor Gorki și Cehov îi mai dă un oarecare echilibru. Viața printre țărani îl determină pe Tolstoi să se desprindă de clasa burgheziei și să se apropie din ce în ce mai mult de țăranimea patriarhală. El începe să propage ideea „reîntoarcerii la viața simplă”, idee pe care o găsim schițată și în nuvela *Cazacii* și în *Război și pace*. Aflat la Iasnaia Poliana, își scrie jurnalul pe care îl ține până în anul morții, 1910, când a fost înmormântat fără fast într-o pădure de acolo.

În 1901, când era în apogeul creației și al gloriei, Comitetul Nobel i-a scris lui Lev Tolstoi propunându-i să fie pe lista premiului. După ce opera i-a fost tradusă în limba franceză și recunoscută pe plan european, Tolstoi refuză, motivând că banul este „ochiul dracului” și că el trăiește în acord cu normele creștine. Ultima parte a vieții și-o dedică numai crezului său religios. Lev Tolstoi a început să țină un jurnal încă din 1847 în care pleda pentru iubire și pentru asimilarea prețioasei moșteniri spirituale. Printre măestrîi spirituali ale căror nume le întâlnim în *Jurnal* se numără Lao Zi, Confucius, Socrate, Platon, Epictet, Marc Aureliu, Pascal, Rousseau, Kant, considerat „un filosof abstract, un mare învățător al religiei”, Schopenhauer, Emerson, Amiel. Scriitorul a citit enorm, propunându-și nu numai să sintetizeze această moștenire și să o transforme într-un manual accesibil, care să ducă la unirea în spirit a oamenilor, prin eliminarea diferențelor de natură religioasă, filosofică ori națională, ci și-a propus să lucreze cu propria inimă, să se desăvârșească. El a adunat citate în *Cercul de lectură, Pentru fiecare zi, Calea vieții* și a urmat învățăturile trăindu-și ultima etapă a vieții în conformitate cu pildele lui Iisus. Tolstoi a renunțat până și la toate drepturile de autor, fiindcă își dorea să distrugă dreptul la proprietate. El face însă distincția între material și spiritual, între bogăție morală și sărăcie materială. „Problema nu este ca toți să fie egali, ci ca toți să se iubească. Poți fi bogat și să-i iubești pe cei săraci, și să ai aceeași avere ca toți ceilalți și să-i urăști pe toți.” În 14 ianuarie 1907, el nota că, în general, săracii nu sunt mai buni, ci mai răi decât bogații, pentru că îi judecă și îi invidiază, însă bogații sunt întotdeauna mai imorali decât săracii, fiindcă profită de munca lor, trăiesc în trândăvie și mai ales pentru asta sunt vrednici de milă. Îndemnul său este să trăim în armonie și în iubire: „Bucură-te și iară spun ție, bucură-te. Dacă trăiești cum se cade, bucuria e neîncetată. Îmi dau seama de asta la bătrânețe.”¹ El consideră că numai copiii trăiesc adevărata viață, deoarece nu au percepția trecerii ireversibile a timpului, însă cu cât înaintează în viață, cu atât se supun mai mult iluziei timpului. Pentru Tolstoi, prioritară este bucuria

¹ Lev Tolstoi, *Despre Dumnezeu și om. Din jurnalul ultimilor ani (1907-1910)*, traducere din rusă de Elena Drăgușin-Richard, Editura Humanitas, București, ediția a treia, 2017, p. 11.

comuniunii cu Dumnezeu, iar pierderea acestei relații tainice cu divinitatea poate duce chiar și la sinucidere. Confesiunile aduc în prim-plan problemele fundamentale ale existenței: credința, moralitatea, relațiile interumane care l-au frământat pe Lev Tolstoi în ultimii ani ai vieții. Deși trăiește în afara Bisericii, Tolstoi descoperă în propriul „misticism”, adevăratul sens al creștinismului care - mărturisește el - culminează în iubirea vrăjmașilor. Dacă omul îl trăiește în totalitate pe Dumnezeu ca ființă separată și manifestare a Sa, atunci, la fel de inevitabil, îl descoperă în interiorul propriului suflet pe aproapele său - în care însuși Dumnezeu așteaptă să fie „eliberat”, să se manifeste. „...Trăim aici viața noastră separată și viața unei alte ființe, mult mai cuprinzătoare, care include ființările noastre separate așa cum corpul nostru include toate celulele separate care îl alcătuiesc. Și de aceea activitatea noastră spre binele acelui Întreg nu se irosește, așa cum nu se irosește activitatea celulelor pentru întregul organism. Poate de aceea moartea este doar un transfer al conștiinței dintr-o persoană separată într-o ființă mai cuprinzătoare, care include persoanele separate. Și asta probabil fiindcă întreaga viață omenească este numai sporirea continuă a conștiinței” (13 februarie 1907, p. 16). Scopul vieții este înțelegerea spiritualității sale, a esenței veșnice, lucrul omului asupra lui însuși, scriitorul mărturisind: „Conștiința religios-metafizică are patru trepte: 1. Știu că exist; 2. Știu că există alți oameni și alte ființe; 3. Știu că începutul, temelul existenței tuturor oamenilor, animalelor și tuturor celor câte există este același în ele ca și în mine; 4. Năzuiesc spre unirea temelului vieții mele cu viața altor ființe prin iubire”, gânduri enunțate în aceeași zi. Numai în conștiință omul este cu adevărat liber, afirma el în 17 martie 1907. Compară omul fără de credință cu un cal care nu își cunoaște drumul și se lasă în voia celui care îl îmboldește, fiindu-i indiferent dacă merge la dreapta sau la stânga. Pentru ateii și pentru scepticii care se întreabă dacă există Dumnezeu, Tolstoi le răspunde că este ca și cum s-ar îndoi de propria lor existență, divinitatea fiind în noi, o manifestare a noastră. Osmoza dintre om și divinitate este un laitmotiv al jurnalului: „Omul se eliberează de separarea spațială prin iubire, iar de separarea temporală prin conștiința originii sale spirituale neschimbătoare”, scria el în 30 aprilie 1907. Considerându-i pe toți oamenii copii lui Dumnezeu, în acest temei ar trebui să ne iubim necondiționat, să-i iertăm și să-i iubim mai ales pe vrăjmași, iată „ideea de bază a iubirii”. „Creștinismul nu poate exista nici fără iubirea față de cei care urăsc”, nota el în 22 august 1907. Peste câteva zile, revenea meditănd despre același subiect al poruncii iubirii: „Pare imposibil să iubești un om rău. Chiar este imposibil. Dar trebuie să iubim și putem iubi nu omul, ci pe Dumnezeu cel înăbușit, strivit în om, și să-l iubim pe acest Dumnezeu, să încercăm să-l ajutăm să se elibereze. Și asta e cu puțință și ne va aduce bucurie”.

Printre virtuțile creștinului, un rol esențial îl are smerenia, numită „temelul tuturor”. „Mintea se naște numai din smerenie. Prostia se naște însă numai din înfumurare. Oricât de mari ar fi capacitățile intelectuale, omul

smerit e întotdeauna nemulțumit, caută; cel înfumurat crede că știe tot și nu aprofundează” (p. 44), scria în 8 august. În acest sens, îl citează pe Lao Zi, înțelept chinez care afirma: „Omul care caută gloria luminează se preamărește tot mai mult, iar pe măsură ce se preamărește în ochii oamenilor, slăbește tot mai mult în sine și ajunge să nu mai poată face nimic singur, însă omul care caută aprobarea lui Dumnezeu se umilește din ce în ce mai mult înaintea oamenilor, dar devine din ce în ce mai puternic și în cele din urmă ajunge să poată face orice” (pp. 45-46). Cu mult înaintea declanșării „ciumei roșii”, care a făcut 100.000.000 de victime, Tolstoi cugeta asupra atrocităților comunismului care intenționa să facă uz de violență pentru a opri violența unor oameni. „Problema e cum să-i faci pe oameni să nu fie egoiști și violenți. Conform programului lor, pentru a atinge acest scop trebuie să săvârșești alte violențe”, idee exprimată în 22 august 1907, cu zece ani înaintea victoriei Revoluției lui Lenin care avea să aducă „dictatura norodului” și să declanșeze epidemiile de „arestologie și de canalizare” spre Gulag, desăvârșite de Stalin prin exterminare. Ura de clasă și de rasă avea să se extindă pe o perioadă de 70 de ani, din Rusia peste o jumătate de glob. „Cred că pentru creștini nu poate exista nici comunismul, nici dreptul la proprietate. Creștinismul, cu temeiul lui esențial, libertatea deplină care exclude posibilitatea violenței omului împotriva omului, anulează și comunismul și dreptul la proprietate”, sunt ideile lui Tolstoi. Omul, obsedat de materialitate, este asemănat cu o pasăre care fuge pe pământ, uitând că are aripi. Or, comunismul a tăiat tocmai aripile umanității, a supus-o robiei materialismului științific, a implementat ura, de aceea creștinii, care aduceau iubirea și iertarea, încrederea în spiritualitate și în Dumnezeu, erau vânați și acuzați de misticism. „Fără religie, adică fără o relație stabilită cu infinitul spiritual, omul nu-i decât o maimuță fără coadă, care știe să facă fonograme, baloane, bombe ș.a.m.d... Tot ce e spiritual trăiește prin Dumnezeu. Unește-te cu El și nu vei muri. Omului i s-a poruncit să sporească iubirea (această poruncă o poartă în inimă), iar el își rânduiește confortul vieții. Ca un lucrător cârui a i s-ar spune să semene, să planteze, iar el a uitat sau i-a intrat pe-o ureche și i-a ieșit pe cealaltă, dar ține minte să niveleze pământul, să grebleze, să netezească și nivelează, greblează, netezește pământul care deja a înverzit. I se pare că numai asta e treaba lui. Scopul vieții nu e să fii măreț, bogat, puternic, ci să-ți păzești sufletul... Smerenia și conștiința demnității tale umane sunt unul și același lucru, care nu e compatibil nici cu trufia, nici cu ambiția, nici cu bogăția”, sunt gândurile din 16 decembrie 1907.

Mottoul însemnărilor din 1908 se află sub semnul interogației evidențiind rolul jurnalului. „M-am întrebat de ce scriu asta?... Dacă scriu, e numai fiindcă nu pot să tac și aș considera că e rău să tac, cum aș considera că e rău să nu încerc să-i opresc din cădere pe niște copii care alunecă în prăpastie sau sub roțile trenului” (p. 65). Cuvântul-cheie și în acel an este iubirea, termen scris cu majusculă. Iubirea creștină duce la desăvârșire.

Numai când îl iubim pe Dumnezeu cu adevărat, adică pe toți, și cunoaștem binele pe care îl aduce această iubire, numai atunci putem să ne iubim cu adevărat semenii. „Iubirea dăruiește bucurie numai dacă e deplină, divină, arată că îi iubești pe toți, adică îl iubești pe Dumnezeu și nu aștepti vreo răsplată nici de la Dumnezeu, nici de la oameni”, scrie Tolstoi, cu gândul la binele iubirii și la „nebulia întru Hristos”. Iubirea aduce bucurie numai atunci când este iubire divină, afirma în 31 ianuarie 1908, de aceea în 28 septembrie va consemna cea mai scurtă rugăciune „Vreau să trăiesc aici prin Tine”. După care notează „Scriu și-mi dau lacrimile”, dovadă a trăirii mistice. La sfârșitul anului, în 15 decembrie, va repeta: „Știu că Tu ești iubire. Vreau să trăiesc în Tine”. Gândurile lui se îndreaptă către epistolele lui Ioan. Pornind de la cuvântul Bibliei, este convins că Dumnezeu este iubire, de aceea citează pasaje în care Mântuitorul ne povățuiește „Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea se vor adăuga vouă.” Omul, fără Dumnezeu, este ca un orb care nu mai poate deosebi lumina de întuneric, nu poate găsi iubirea adevărată. Aflat pe patul de moarte, Lev Tolstoi și-a chemat copiii lângă el și le-a amintit de ucenicul iubit al Mântuitorului, Ioan, care le spunea: „Copii, iubiți-vă unii pe alții!” Mesajul transmis este același, al iubirii. „Dacă oamenii ar pune în aplicare aceste cuvinte, dacă s-ar strădui să se dezvețe de tot ce se opune iubirii, de certuri, invidie, ocări, condamnări și alte sentimente rele față de frații lor, cu toții ar trăi bine și în bucurie. Iar toate astea nu sunt imposibil de înfăptuit, nici măcar greu, ci lesne. Dacă așa ar face oamenii, tuturor le-ar fi bine. Mai devreme sau mai târziu, oamenii vor ajunge aici. Haideți să învățăm de pe acum, fiecare câte puțin”, sunt cuvintele scriitorului rus care amintesc de esența iubirii. Pe lângă referințele biblice, îl citează iar pe Lao Zi, care ne îndemna la acțiuni pozitive: la iubire, la deschiderea spre Tao-Dumnezeu cel care trăiește în noi ca să înfăptuiască prin noi ce vrea El. Deși nu e poet, Tolstoi scrie parcă sub un dicteu al trezirii de sine un minipoem: „Simt o bucurie / Și parcă-mi vine să plâng. / Așa-mi vine să mă arunc / În brațele veșniciei” (p. 151). El se destăinuie, spunând că a visat că discuta cu Lao Zi, despre inacțiune: „Numai neacționând se contopește cu Tao, începutul care nu înfăptuiește. Nu înfăptuiește, ci trăiește cu Tao. Noaptea totul era absolut clar și plin de bucurie”. Tolstoi face o legătură între taoismul care pune în valoare Calea și iubirea creștinilor. În acest context, toată gloria luminează și se pare fără nicio valoare.

Mottoul *Jurnalului* din 1910 este „...Veniți-vă în fire preț de-un ceas și veți vedea limpede că singurul lucru important în viață nu e ceva exterior. Avem nevoie doar de ce se află în noi. Numai de-ați înțelege că nu aveți nevoie de nimic, absolut nimic, în afara unui singur lucru: să vă salvați sufletul, căci numai așa putem salva lumea. Amin” (p. 175). În ultimul an de viață, scriitorul a fost preocupat de sporirea în duh, poate de aceea nu a fost înțeles de nimeni, dar mai ales de soția care îl declarase nebun. Pornit pe calea desăvârșirii, i se pare că și literatura de la începutul secolului al XX-lea

este „otravă îngrozitoare pentru minte și pentru tinerii din popor.” „În primul rând, își îmbâcsesc memoria cu vorbăria neclară, încrezută, goală a celor care scriu pentru contemporaneitate. Răul cel mai mare al acestei vorbării este că e alcătuită din aluzii, citate din cei mai diverși, cei mai noi și cei mai vechi scriitori. Sunt citate cuvintele lui Platon, Hegel, Darwin, despre care cei ce scriu n-au nici cea mai vagă idee... În al doilea rând, această vorbărie e nocivă fiindcă împuie mințile și nu lasă nici loc, nici timp liber pentru cunoașterea scriitorilor vechi, care au rezistat de mii de ani, nu doar de zece sau de-o sută” (p. 210). O astfel de literatură nu are rol moral, de aceea duce la rătăcire. Îndemnul scriitorului este de a citi o literatură bună care să îl ajute pe lector să găsească bucuria și libertatea, să ne ducă spre Bine. „Toată viața noastră este căutarea lui Dumnezeu”, iar pentru a ne bucura de El, trebuie să blocăm influențele nefaste din exterior și să-l trezim pe Dumnezeu în inima noastră.

La sfârșitul *Jurnalului* sunt inserate cugetările și aforismele din conversațiile lui Lev Tolstoi, consemnate de D.P. Makovițki (1907-1910), dovezi ale sentimentului religios și ascezei autorului dornic de liniște. În 23 martie scria „Smerenia, modestia sunt acum date uitării, toți se consideră creatori de destine”, iar în 17 aprilie nota „Omul trebuie educat în spirit, idealul nu poate exista în trup.” Pentru a demonstra că diferența dintre infatuatul om de știință și smeritul pelerin, dă exemplul lui Aleksei Sergheevici Suvorin (1834-1912), jurnalist rus, redactor-editor al ziarului *Novoe vremia*, cunoscut de toți, dar, în realitate „un găunos” și necunoscutul Grigori Savici Skovoroda (1772-1794), filosof ucrainean, pelerin, un scriitor înțelept a cărui influență se răspândește într-un timp îndelungat. Tolstoi face deosebire între faimă și valoare, între megalomania oamenilor de știință și smerenia atât de dragă lui Dumnezeu care îl face pe om să lumineze ca o lumânare. „Smerenia este conștiința desăvârșirii”, afirma el (p. 226). „...Nu te duce nicăieri, totul e înlăuntrul tău, depune toate eforturile pentru a te desăvârși, pentru a te adânci în tine. Caută în tine, nu în afara ta. Încordează-ți forțele pentru a înlătura ceea ce împiedică manifestarea Divinității în tine. Condițiile exterioare sunt consecințele transformărilor lăuntrice”, scrie autorul care crede că numai spiritul este real, iar materia o ficțiune. Tolstoi s-a retras la țară considerând că este locul propice desăvârșirii lăuntrice, el este sigur că „orașul este o instituție a trasului pe sfoară.” În 1908, mai scria că „Împărăția lui Dumnezeu se cucerește prin strădanie”, iar împărăția lumii nu se confundă cu cea a lui Dumnezeu fiindcă „cine va stăpâni pământul va stăpâni oamenii”, iar credința înseamnă maxima libertate. Referindu-se la puritatea copiilor, preciza că Hristos ne-a spus că trebuie să învățăm de la copii, pe ei îi mulțumește doar bunătatea.

Jurnalul este actual mai ales că occidentalii, supuși secularizării, l-au exilat pe Dumnezeu din cetate, educația realizându-se tot fără învățătură religioasă. În era megalomaniei, smerenia este virtutea virtuților care ar aduce rezolvările multor probleme. *Din jurnalul ultimilor ani (1907-1910)*,

înțelegem încă o dată veridicitatea legii *Nihil sine Deo*; mărturisirile autorului care a scris *Război și pace* sunt o pledoarie pentru armonia dintre suflet și lume, o apropiere dintre om și Dumnezeu, o regăsire a relației noastre cu supra sinele sau cu supra conștientul, o apropiere a creației și a creaturii de Adevăratul Creator, despre care va scrie C.G. Jung. Cu mult înaintea psihanalistului elvețian, Tolstoi se referea nu la inconștientul colectiv, ci la „conștiința unității unui neam”, precizând că viața omului constă în trecerea la „conștiința spirituală”. Jurnalul său este o dovadă că Lev Tolstoi, după numeroase rătăcirii, a găsit calea convertirii spre divinitate, chiar dacă Biserica a contestat religiozitatea nu tocmai ortodoxă a acestui mare romancier care a devenit premurgătorul ecumenismului actual. Berdiaev era de părere că Tolstoi a jucat un mare rol în renașterea religioasă a Rusiei și a întregii lumi, „i-a reîntors pe oameni cu o forță genială către religie și sensul religios al vieții și a marcat o criză istorică a creștinismului, tocmai el, gânditorul religios lipsit de forță, străin de tainele religiei lui Hristos.” Deși Biserica l-a excomunicat, Tolstoi nu trebuie judecat, ci înțeles pentru efortul său de a căuta Adevărul. De altfel, S.N. Bulgakov afirma, chiar și excomunicat, Tolstoi rămâne aproape de Biserică, legat de ea prin fire nevăzute, subterane. Scriitorul rus ne amintește că Lev Tolstoi a fost atras de Optina lui Zosima, unde a făcut pelerinaje și a încercat să înțeleagă credința poporului, după cum reiese din *Spovedanie*, în care analizează problemele fundamentale ale omenirii în raport cu divinitatea. Viața lui Tolstoi este a unui convertit, a unui titan smerit care a parcurs o chinuitoare călătorie spirituală, începută de la plăcerile deșarte, descrise de Eclezia, de la orgoliul unui creator faimos la smerenia creștină necesară găsirii mântuirii. Opera autorului rus, creația ficțională și cea autoreferențială, constituie mărturie a metanoei. Indiferent care sunt opiniile cercetătorilor despre credința lui Tolstoi, nu putem nega faptul că el și-a dorit desăvârșirea spirituală, înduhovnicirea descrisă și în *Jurnal*, fiind dovada religiozității lui Tolstoi și a misticismului său unic.

Încă o dată despre iubire *Comprimată filosofică*

S-a pus, se pune și se va mai pune de mii de ori aceeași întrebare sacramentală: *Ce este iubirea?* S-au dat mii și mii de răspunsuri și interpretări, dar oricum definițiile și semnificațiile nu au satisfăcut deopotrivă și pe îndestulate pe toată lumea. Oricum mai rămâne ceva ascuns, ceva tainic, ceva de neînțeles și inexplicabil. Ce o fi acest ceva atât de negăsit și atât de greu de descoperit?

Din enigmatica sa percepție, totuși se strecoară la suprafață o energie magică de ordin ideatic substanțializată și esențializată emoțional - sentimental - meditativ - contemplativ și merituos în mod apogeic senzațional, incandescent, seducător de îmbietor, cuceritor și copleșitor la nivel de spirit pur numit *iubire*.

În iubire se intersectează în regim cumulativ și transcendent *esențialul* cu *substanțialul*, adică *metafizicul* cu *fizicul* în ipostazele lor, combinație *originală* dar nu *originară*, adică *fizic – metafizică* în postura sa terestră obiectiv - subiectivă. Acesta este modul *ancestral* de interpretare a iubirii. El, inclusiv iubirea, se identifică cu *ancestralul* ființei umane manifestat și încorporat în toată complexitatea potențialului ei ontogenetic acumulat pe tot parcursul evoluției sale istorice. *Ancestralul* aparține ființei, manifestat deci prin și în complexitatea sa integră, organic încorporată și încifrată în sine ca intrinsec al *sine-lui* ființei.

Din acest punct de vedere, așadar, de fapt, el este *iubirea de sine*. Astfel iubirea ca atare se manifestă în și prin forma ei intrinsec-organic-ancestrală ca *iubire de sine*. În acest sens iubirea ține de *primordial* - *ideea în absolut* de origine dumnezeiască.¹

Altfel spus iubirea umană este o parte din iubirea lui Dumnezeu față de oameni. Dumnezeu a dăruit iubirea Sa oamenilor nu din nimic, ci din *iubirea de sine* a Lui, El fiind demn de sine, *iubitor de sine*, dar iubitor și de oameni. *Iubirea de sine* a lui Dumnezeu este însuși Dumnezeu ca EU SUNT CEL CE SUNT. Atunci care este calea, cum se transformă și cum se face transferul *iubirii de sine* a omului în iubirea sa față de un alt om, căci în definitiv despre această iubire este vorba. Ea interesează ca atare. Iubirea trebuie să aibă și are o origine și nu vine de nicăieri, ci de undeva, din ceva ca ceva în *Regim Ce* și *Regim Cum* împreunate.

Regimul Ce este componenta metafizică a iubirii, iar *Regimul Cum* este componenta sa fizică, devenite ambele în acest fel prin adiacență, potrivire și îngemănare combinativă, ceea ce numim *Marea și Adevărata*

¹ Vezi Petru Ababii, „Iubirea de sine și demnitatea umană”, în *Jurnalul Bucureștiului*, 19 XI 2025.

Iubire față de alt om. Combinarea acestor doi factori deveniți indispensabili este transcendențială, adică introspectivă - încifrare prin intersectarea lor - stare / situație numită *empatie* - caracteristica de bază fără de care iubirea față de altul este imposibilă. Aceasta este *empatia*, altfel zis acceptarea fără menajamente, reținere sau respingere a necesităților altui om, celui iubit pentru a fi satisfăcute. Care necesități, a cui stare trebuie satisfăcută în mod empatic a omului iubit de către omul care iubește? Bineînțeles a *iubirii* de *sine* a ființei iubite.

Așadar, Iubirea, ca atare, a altuia este ceea ce se asociază metafizic - transcendențial perfect sau imperfect cu propria *iubire de sine* a iubitului. Iar ceea ce trece în acest mod este nu altceva decât *iubirea de sine* a celui care iubește. Căci cum poate fi percepută iubirea pentru alt om dacă *iubirea de sine* a omului care iubește nu-și percepe ca atare *iubirea de sine* proprie și numai apoi prin asemănare prin transferare *transcendențial - empatică* a *iubirii de sine* proprii și suprapunere a ei pe *iubirea de sine* a omului iubit? Astfel *iubirea de sine* a omului care iubește este unealta mediatoare cu ajutorul căreia, implicit prin ea însăși se produce și germinează actul iubirii - magia dumnezeiască meditativ - contemplativ - metafizică a ei. Așa cum *iubirea de sine* este în primordial o energie potențială intrinsecă pentru a fi transmisă omului iubit și are nevoie de un conductor / fir de legătură care să unească omul iubitor cu omul iubit. Superconductorul de aur al iubirii este alcătuit din cuvintele de aur pline de magie afectiv-inductiv-seducătoare pronunțate de către omul iubitor omului iubit.

În faza metafizică iubirea ține de inconștient, fiind aproape agnostică, o premoniție, o anticipație apriorică voinței și independentă de voință, asemenea unu fulger, unui trăsnet venit din bolțile cerului care lovește drept în inimă. De aceea iubirea este irațională, o nebunie amețitoare necontrolabilă, aproape sălbatică, necooperantă și nesupusă.

Altfel spus iubirea pentru alt om este aceeași *iubire de sine* a omului care iubește extrapolată transcendențial pe *matricea iubitoare de sine a iubirii de sine* a omului iubit, luând în acest fel naștere etajarea, adică dublarea *iubirii de sine* a celui care iubește. Tocmai acest transfer meditativ - emotiv - empatic - contemplativ este ceea ce se numește *unitate de transcendență a iubirii de sine* pe altă *iubire de sine* ca fenomen transcendențial.²

Așadar iubirea celui alt, de fapt, este *iubirea de sine de sine* a celui care iubește fiind chiar ea. Concluzia e că *iubirea* ca atare este o trăire adânc sesizată și percepută ca incandescența unei flăcări arzând, care apogeic naște ceea ce numim *seducție inductivă* a iubirii năucitoare, măgulitoare, îmbietoare, cuceritoare și determinatoare, până la urmă, de destin omenesc, menire, sarcină și responsabilitate dumnezeiască. Ce se întâmplă, de fapt, prin inducție seductivă? Are loc inducția / transferul transcendențial al

² Vezi Petru Ababii, „Prim adevăr și interpretare”, în *Fenomenul transcendenței în poezia lui M. Eminescu „Unda spumă”*, Chișinău, 2013, p. 256.

metafizicului omului care iubește în fizicul omului iubit.

Procesul în sine rezultă deci în ceea ce se numește seducție, adică cucerirea prin inducție-seducție a omului iubit. Aceste componente trăite în ambianța voluptuoasă a seducției inductiv - introspective face ca iubirea să fie cea mai înălțătoare percepție gnostic - sufletească, având impact determinant asupra felului de a fi specific și originar al condiției umane. Deci *iubirea de sine* este energia care pune în mișcare totul în Univers, este energia edificatoare și iubitoare a tot și a toate a lui Dumnezeu.

Drept concluzie deducem că omenirea va pieri atunci când va pieri în ea *iubirea de sine*, adică va dispărea iubirea ca atare. În consecință afirmația „Acolo unde iubire nu e, nimic nu e” trebuie înlocuită cu afirmația „Acolo unde iubire de sine nu e, nimic nu e”.

GABRIELA CHICIUDEAN

Perpetuum mobile

Fluturii nu zboară iarna. Le-ar îngheța

aripile firave și ei știu

că, dacă ar încerca să le miște,

s-ar spulbera în mii de fărâme,

mici ca arina

din bucătăria bunicii.

- Mi-e dor de vară..., mi-a spus Ionona,

în vreme ce desena un fluture

cu coadă de dragon.

Ei, acesta sigur nu ar îngheța,

mi-am zis,

ar sufla foc pe nări și

ar ști să-și miște aripile ori de câte ori

ar simți că se-apropie

măcelul iernii.

Chiar dacă asta ar însemna

să nu se mai oprească

niciodată.

Preț greu.

Aprilie

*Norvina îmi mângâie pieptul,
Cu banii din elegii plătesc dragostea târzie,
A ibovnicei din port.
Departe de mine sunt cuiburile de dragoste romană,
Și mugurii din pământ răzbesc.
În ploi și gheață viața renaște,
Și sufletul la dragostea revine.
Norvina mângâie trupul îmbătrânit de atâta surghiun.
Renăscând mereu în muguri de salcie.*

Mai

*Florile, câmpul de lângă Tomis îl umplu,
În fiecare zi, pe masa din casă, fluturi de dragoste înșir,
Florile multicolore în pletele fetei sunt prinse,
Și culorile ochilor renasc de atâta fericire.
Dragostea de casă, pentru câteva zile, de atâta verdeață pălește,
În flori de mare trupul mi-l învârt,
Și pot să scriu din nou,
Rămân pentru încă câteva zile între barbari.
Bani pentru dragostea Norvinei am,
Elegii tinerești ale dragostei tinerilor din port, scriu.*

Iunie

*Vântul aduce uscăciune,
Din nou bate cu puterea dragostei pentru Roma,
Surghiunit la Pontus Euxinus sunt,
Fără dragostea de zi și noapte.
În insalubre cârciumi,
Seară de seară cânt alături de soldați,
Divanurile de altădată, pierdute în neant.
Surghiunit la Pontus Euxinus sunt,
De un împărat trist de atâta dragoste.*

ANDREI BREABĂN

*Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor cum
soarele soarbe un nor de aur din marea de amar.*

Mihai Eminescu

Geniul eminescian în prag de aniversare

Omenirea își datorează progresul unor personalități proeminente, cu o capacitate ieșită din comun, care prin inovațiile cu care vin deschid noi perspective dezvoltării și evoluției vieții pe Pământ. Toate generațiile care s-au perindat până acum au avut ca motor oameni care s-au distins prin aptitudinile lor ieșite din comun, făcându-se remarcați și cunoscuți prin creațiile pe care le-au lăsat în urmă. Cu tot aportul adus de fiecare în parte, doar vârfurile excelează și se desprind, reușind să-și ia zborul și să se avânte dincolo de barierele acestei lumi la trăsura căreia s-au înhămat și pe care se străduie s-o tragă după ei, deși de obicei nu sunt înțeleși, ba chiar mulți pun frânele să le încetinescă mersul. Oamenii obișnuiți le spun genii, iar aceștia apar mult mai rar, uneori odată la un mileniu, alteleori la interval de câteva veacuri.

Geniile nu se ivesc niciodată la întâmplare, ele sunt rezultatul revărsărilor de energii divine care năvălesc ca un șuvoi asupra celor predestinați, schimbându-le fundamental destinul față de oamenii de rând. Excelând într-un domeniu sau altul devin adevărați timonieri la cârma istoriei omenirii pe care o conduc pe valurile tumultuoase ale timpului, luându-se la întrecere cu furtuna care deseori vrea să scufunde corabia, iar uneori chiar a reușit. Fără acele genii sclipitoare lumea ar fi rămas pe loc, ele fiind sămânța creatoare semănată de Dumnezeu pentru a da rod mai bun.

Drumul în viață nu este niciodată drept, ci unul sinuos, cu nenumărate curbe și ocolișuri, cu intersecții în care te poți pierde sau rătăci dacă nu știi să alegi la timp. Urmărindu-și destinul pe care pornește de când s-a născut omul dă în cale de tot felul de piedici peste care unii pot trece, dar mulți se poticnesc și sunt siliți să se abată și astfel rătăcesc în întuneric. Puțini dintre ei au noroc să dea de o licărire de lumină care să-i îndrume să se întoarcă pe drumul pe care au pornit, ceilalți orbecăie toată viața, sfârșind în prăpastia oamenilor obișnuiți.

În cazul geniilor lucrurile purced la fel ca la oamenii de rând, dar vor evolua diferit. La un moment dat se vor desprinde de cei cu care au pornit la drum și o vor lua la goană, avântându-se ca niște săgeți spre destinul pentru care s-au născut, unii reușind să se ridice deasupra neamului din care fac parte și să strălucească asemenea unui astru, oferind semenilor lor din Lumina și Înțelepciunea primite de la Creator. Dar nu toți vor reuși să iasă la lumină și să strălucească în văzul lumii, așa explicându-se numărul mare de

creatori anonimi care au compus acele neasemuite doine și balade sau legende păstrate și duse mai departe prin viu grai, din care unele au ajuns până la noi. Deși apreciate la valoarea lor, nimeni nu știe cine le-a compus, dar cu toții acceptăm că ele aparțin acelor genii izvorâte din popor, minți luminate cum puține sunt, ale căror capacități creatoare se manifestă nativ. Plecând din viață ei trec în anonim deși uneori lasă în urmă capodopere neprețuite, cum este *Miorița*, cum sunt și alte multe creații care circulă prin viu grai până se găsește cineva să le pună pe hârtie.

Se spune că geniile sunt mai aproape de Dumnezeu decât oamenii obișnuiți, că prin ele și în ele lucrează mai mult energiile necreate care se revarsă din Ființa Divină, lor oferindu-le mai mult decât altor oameni din înțelepciunea Sa creatoare, care le ajută să depășească barierele cunoașterii și să ofere lumii acele mari creații și opere nemuritoare care impresionează prin frumusețea și valoarea lor, de obicei inimaginabile pentru mintea omului obișnuit. Este expresiv în acest sens *Luceafărul* eminescian, un dialog impresionant și cu profunde semnificații filozofice și religioase între marele geniu al poeziei românești cu Creatorul său, Demiurgul. Mai mult sau mai puțin fericit în plan personal, Poetul se va ridica mult deasupra oamenilor de rând și va străluci ca o făclie în sufletele neamului în care s-a născut, căruia i-a oferit tot ce a avut, Dragoste, Viață și Lumină, devenind un astru „nemuritor și rece” care pentru el nu a mai păstrat nimic. Până și preafrumoasa Cătălina își va găsi un Cătălin al ei, iar el privindu-i dintre stele își va continua singur drumul pe Cerul infinit. Călătorind atât în spațiu cât și în timp, acest nou astru, venit din genune, se va întoarce până în „prima zi” care-i va aminti „cum izvorau lumine” din hăul ce a fost la începuturile lumii. Trecând și dincolo de acea zi, marele geniu își va continua călătoria spre întâlnirea cu Dumnezeu, acolo unde „nu-i hotar, / Nici ochi spre a cunoaște. / ... / Și vremea-ncearcă în zadar / Din goluri a se naște.” O lume din care s-a născut totul, doar prin Cuvântul Celui care l-a rostit.

Acest superb tablou al creației prezintă într-o lumină impresionantă o lume lipsită de spațiu și de timp din care se va naște cerul plin de stele. Transformat și el în astru ce călătorește acum printre stele, poetul se vede pe sine în acel hău al începuturilor de unde a pornit în lunga călătorie până ce a ajuns la noi să ne ofere lumina adusă poporului său prin acea poezie mirifică prin care va trăi în veci.

Nimicul din care a apărut lumea devine pentru poet setea de cunoaștere care i-a marcat viața, pe care o vede ca pe un „adânc asemenea / Uitării celei oarbe.” Paralela între nașterea poetului și nașterea din haosul primordial a astrului care acum călătorește printre stele ia dimensiuni cosmice și determină o atitudine de regret pentru darul cu care a fost înzestrat, care l-a îndepărtat de lumea obișnuită în care și-ar fi dorit să trăiască la fel ca muritorii de rând, fiindu-i luat până și dreptul la iubire.

În acest moment de judecată a propriului destin, poetul este marcat pe moment de frustrare, fiind dispus să renunțe la nemurire și la geniul care l-a

înălțat în cer doar pentru „O oră de iubire”, cerând Creatorului dreptul de a trăi și el la fel ca un om obișnuit, asemenea Cătălinei spre care i se îndreaptă gândurile. El merge până acolo încât acceptă moartea și o viață fără aureola divină care i-a fost pusă, fiind dispus să se întoarcă „în chaosul din care a apărut” și să trăiască ca un muritor de rând „în repausul care i-a dat naștere”, în care se complac mai toți oamenii de pe Pământ. Argumentele aduse de Părintele Ceresc nu par să-l convingă până nu vede nestatornicia omului, fățărnicia acestuia prin imaginea Cătălinei în brațele altui bărbat. Făcând uitată dragostea ce o avea pentru poet, Cătălina jură iubire veșnică lui Cătălin, cum probabil i-a jurat și lui înainte la fel, iar, pentru a-l consola, îl ia de martor al iubirii ei, cerându-i să-i accepte dragostea și „să-i lumineze norocul în viață” alături de acel muritor de rând.

O, ce deziluzie! Ce dezamăgire! După atâta dăruire care l-a adus la un pas să renunțe până și la nemurire pentru fata pe care o iubea, văzându-i ușurința cu care ea l-a părăsit, poetul se trezește la realitate. Mesajul fetei l-a dumirit și abia atunci el a înțeles sfaturile primite de la Dumnezeu și, mai ales, nestatornicia omului care s-a lăsat răpus de păcat și își acceptă soarta primită de Adam.

Acum a venit momentul adevărului, al alegerii pe care este chemat s-o facă. Prin fața sa trece destinul vremelnice al lumii pe care el o luminează cu poezia sa nemuritoare, prin care se străduie în van să-l apropie pe om de energiile necreate ce vin de la Dumnezeu, să-l ajute astfel să se adape numai din izvorul nesecat a Ființei divine, la fel cum face el. Dezamăgit de ce vede pe Pământ poetul va pricepe că acea lume nu poate fi salvată, că ea va rămâne veșnic o lume trecătoare care este sortită morții. O repetabilitate a vieții și a morții, oameni care o iau din nou de la început, care îl face să înțeleagă că „Din sânul vecinului ieri / Trăiește azi ce moare”.

Pentru poet moartea nu este o fatalitate, ci doar o treaptă spre un nou început, porțița care deschide omului calea spre veșnicie, spre eternitatea pierdută de Adam. Numai că în viziunea geniului eminescian nu toți oamenii primesc la fel veșnicia, pentru unii este un dat din naștere în timp ce pentru alții este un drum presărat de nenumărate porți. Drama morții astfel văzută transpare ca o renaștere perpetuă a acestei lumi efemere, care se zvârcolește în propria genune din care redă vieții ceea ce a murit ieri. O paralelă impresionantă între nemurirea astrală a poetului care va trăi veșnic prin opera sa fără a se mai repeta vreodată și nemurirea acceptată de oamenii de rând care primesc veșnicia prin nașterea de prunci care le vor duce mai departe nu numai amintirea, ci și asemănarea cu părinții și bunicii lor. Puse față în față, poetul înclină spre prima alternativă.

Până și soarele își pierde importanța în fața strălucirii geniului eminescian care, prin „voia divină”, poate fi oricând înlocuit, iar în locul luminii adusă de razele soarelui să ne lăsăm învăluiți în lumina astrală ce vine de la Creator, care este mai plăcută și nu cunoaște noapte. Dacă soarele reprezintă sistemul planetar din care face parte și Pământul, se pare că

Eminescu a înțeles perpetuarea vieții omului pământean și dincolo de dispariția planetei pe care locuim, la fel cum a previzionat Ioan în Apocalipsă. O alternanță ce vine din eternitate și va merge până dincolo de sfârșitul acestei lumi, omul va trece astfel dintr-o lume în alta, deasupra lui se va aprinde soare după soare, va călători de pe o planetă pe alta până ce va umple tot Universul făcut pentru el de Părintele Ceresc. Dezamăgit de propria dramă și mai ales de firea schimbătoare a omului, în viziunea poetului omul își va continua soarta indiferent unde se va afla în viitor. Va fi același om supus păcatului, același om meschin și schimbător. O perspectivă pesimistă asupra viitorului omenirii, poetul fiind marcat probabil de ușurința cu care l-a părăsit Cătălina. Aceași atitudine îl îndeamnă la o reflecție profundă asupra vieții și a morții, a căror alternanță o vede ca fiind ireversibilă. Concluzia poetului este că, trăind cu speranța nemuririi, oamenii se nasc spre a muri, primind moartea ca pe o speranță spre care se îndreaptă spre a se naște din nou. În viziunea lui, adevărata nemurire o primesc doar geniile și oamenii care trăiesc după Cuvântul lui Dumnezeu, al căror nume va trăi veșnic.

Spre deosebire de oamenii de rând care l-au dezamăgit prin nestatornicia lor, Hyperion trăiește nemurirea prin înțelepciunea primită de la Dumnezeu, prin Cuvântul Său cel dintâi. Pentru el destinul a fost hotărât de la început, cu mult înainte de a se naște și indiferent de voința lui, acesta nu-i mai poate fi schimbat. Nimic nu-l poate îndupleca pe Dumnezeu să renunțe la geniul eminescian și să-i ia nemurirea așa cum poetul l-a rugat. Dar Dumnezeu nici nu-l obligă, pentru că El i-a lăsat omului deplina libertate de a-și alege singur soarta. Un paradox greu de înțeles, al cărui Adevăr poate fi priceput numai de Creator care, în actul său creativ „își alege” geniile prin care să-și arate măreția și mai ales triumful asupra răului venit prin păcat în lume. Este motivul pentru care asistăm la revolta poetului și la cererea sa adresată Demiurgului de a renunța la darul divin.

În momentul în care poetul își exprimă durerea pentru singurătatea geniului său, se va petrece o minune, cum de altfel se petrec deseori în momente cruciale din viața fiecăruia din noi. Cu Lumina Sa necreată Dumnezeu îi va releva Adevărul, îl va ajuta să-i vadă pe oameni așa cum sunt ei în realitate, cu firea lor păcătoasă și mai ales nestatornică, iar atunci poetul își va alege singur destinul, cel care i-a fost rânduit de Creator. Impresionant mod de a merge pe calea destinului înscris în cartea vieții. O viziune fabuloasă asupra vieții și a morții, dar și a planurilor divine care se revarsă spre noi prin acele energii necreate dătătoare de viață.

Ireversibilitatea celor scrise în Cartea viitorului și a vieții îl va marca și pe poet. În viziunea sa, Planul divin nu poate fi schimbat oricât de mult și-ar dori poetul, dovadă că Dumnezeu îi poate oferi lumea întreagă dar mai puțin moartea pe care și-o dorea. Numai imaginea Cătălinei care își caută fericirea în brațele lui Cătălin îl face pe poet să înțeleagă Adevărul pe care L-a rostit Dumnezeu și inutilitatea cererii sale, care se va topi ca o himeră la relevarea Adevărului. Astfel, într-o clipă el va putea deosebi diferența între

dragostea nemărginită a lui Dumnezeu și cea trecătoare a Cătălinei. Dezamăgit, el își continuă drumul pe cer, „Călăuzind singurătăți / Pe mișcătoare valuri”. Căci ce este viața pe Pământ decât o călătorie pe valurile timpului, o mare furtunoasă pentru unii, mai liniștită pentru alții, pe care fiecare călătorește singur.

Poetul se consolează și, acceptându-și nemurirea în singurătatea geniului său, continuă să-și facă drumul pe cer „Călăuzind singurătăți / Pe mișcătoare valuri. / Dar nu mai cade ca-n trecut / În mări din tot înaltul”. Renunțând definitiv la Cătălina și la viața trecătoare de pe Pământ nu se mai amestecă cu muritorii de rând. Destinul său este salvat și astfel poetul își acceptă soarta. Privind din înalt, spre cei doi îndrăgostiți, le vede doar chipul de lut din care au fost făcuți, chip care nu li s-a schimbat și nu se va schimba niciodată, fiind robii răului și păcatului etern. Poetul va înțelege că nu se poate coborî la ei din înaltul unde zboară, chiar dacă acolo este singur, ținându-i tovărășie doar stelele de pe cer. Atunci își va continua traseul său pe cer pentru a-i călăuzi pe oameni, care vor continua „să trăiască în cercul lor strâm”, neputincioși să-și depășească limitele și să se rupă de păcat, în timp ce el își va continua viața în eternitate privindu-i ca înainte, „nemuritor și rece”. Învăluit de Lumina divină care i-a oferit nemurirea, poetul va trăi o experiență de viață fundamental diferită față de oamenii de rând, dar care îl va obliga la singurătate într-o lume astrală hărăzită doar geniilor.

Conceptul eminescian cu privire la dobândirea nemuririi prin primirea darurilor ce vin de la Dumnezeu îl întâlnim și în alte poeme la fel de fascinante, între ele fiind: *Memento mori*, *Venere și Madonă* sau *La steaua*. La fel ca în *Luceafărul*, poetul mai întâi se revoltă, punându-și indignat și profund dezamăgit întrebarea: „Dar la ce să beau din lacul ce dă viață nesfârșită, / Ca să văd istoria lumii dinainte-mi repetită”? Același concept kantian asupra mântuirii omului doar prin repetabilitatea sa cosmică până la sfârșitul Universului, este sintetizat de poet în câteva cuvinte simple, dar colosal îmbinate între ele, care te captivează prin mesajul pe care îl transmit: „Icoana stelei ce-a murit / Încet pe cer se suie: / Era pe când nu s-a zărit, / Azi o vedem și nu e”. De astă dată gândirea sa transcende conceptul propus în poemul *Luceafărul*, realizând că oricât ar fi de înzestrate, nici geniile ca și aștrii nu trăiesc veșnic, iar în cele din urmă și unii și alții își vor găsi sfârșitul.

Meditând la propriul destin, poetul ajunge să se întrebe singur: Oare cui și la ce poate folosi o existență dinainte marcată de destin?

Răspunsul îl va găsi tot singur. El se află în „aghiazma” nemuririi, cea care vine de la Dumnezeu, prin darurile cu care a fost hărăzit. O picătură din ea se găsește în poezie și în gândirea care îi dă viață, care îi oferă mai multe șanse de a păși în veșnicie decât oamenilor de rând, a căror moarte îi va da definitiv uitării, spre deosebire de cei care se adapă din acea „aghiazmă”. Chibzuind mai bine la cele două alternative, poetul se va întoarce la ..., lacul ce dă viață nesfârșită” pe care îl refuzase cu câteva momente înainte:

„Din aghiazma din lacul, ce te-nchină nemurirei, / E o picătură-n vinul poeziei ș-a gândirei, / Dar o picătură numai. Decât altele, ce mor, / Ele țin mai mult. Umane, vor pieri și ele toate. / În zadar le scrii în piatră și le crezi eternizate, / Căci eternă-i numai moartea, ce-i viață-i trecător”.

Prin aceste versuri extraordinare poetul oferă o definiție unică a geniilor, a căror viață se prelungește prin operele lor nemuritoare, dar care și ele vor pieri odată cu repetabilitatea omenirii. Concluzia la care ajunge este că oricât s-ar strădui cineva, nu poate să trăiască veșnicia decât prin repetabilitatea ei ciclică, trăind și murind la nesfârșit. Poetul se consolează totuși că aceeași soartă o au și astrele, că nimic în acest Univers nu poate dura spre veșnicie.

Cugetând asupra vieții și a morții poetul alege totuși ca alternativă poezia, care i se pare a fi mai firească dacă vrea ca numele lui să dăinuie peste valurile de uitare în care se vor pierde toți ceilalți oameni din jurul lui:

„Și de-aceea beau paharul poeziei înfocate. / Nu-mi mai chinui cugetarea cu-ntrebări nedelegate / Să citesc din cartea lumii semne, ce noi nu le-am scris. / La nimic reduce moartea cifra vieții cea obscură / În zadar o măsurăm noi cu-a gândirilor măsură, / Căci gândirile-s fantome, când viața este vis”.

Eminescu (1), în dreapta lui este Veronica Micle (2). Caragiale (3), actorul Ștefan Iulian (4). Alexandru Vlahuță (5), Aristizza Romanescu (6)), actorul Iancu Brezeanu, pe vremea aceea student (7). Fotografia este făcută în 1888, pe malul Dâmboviței. În fundal se vede Hanul lui Manuc.

AL. FLORIN ȚENE

Armonia operei lui Brâncuși inspirată de arhitectura țărănească gorjeană

Opera lui Constantin Brâncuși se definește printr-o sinteză unică între tradiție și modernitate, între forme arhaice și o gândire artistică avangardistă. Una dintre sursele fundamentale ale acestei sinteze este arhitectura țărănească din zona Gorjului, locul său natal, care i-a modelat sensibilitatea artistică și i-a oferit o viziune profundă asupra echilibrului, simplității și spiritualității formelor.

Arhitectura tradițională din Gorj se caracterizează printr-o eleganță funcțională, prin echilibru proporțional și printr-un respect profund față de materiale și natură. Casele din lemn, prispele cu stâlpi sculptați, porțile masive și motivele decorative geometrice formează un limbaj vizual organic, transmis din generație în generație. Acest limbaj a fost preluat de Brâncuși nu ca simplă imitație, ci ca principiu de construcție artistică. După cum observă criticul de artă Barbu Brezianu, „Brâncuși nu s-a întors la arta populară pentru a o copia, ci pentru a-i extrage esența, a-i păstra spiritul și a-l proiecta într-o dimensiune universală”.¹

Un exemplu relevant al acestei influențe este *Coloana Infinitului*, capodoperă a artei moderne universale, care amintește de stâlpii sculptați ai pridvoarelor gorjene. Modul în care segmentele se înalță spre cer, într-o repetiție ritmată și ascensională, reflectă nu doar o formă estetică, ci o viziune metafizică asupra continuității și echilibrului. Coloana devine astfel un simbol al sufletului colectiv românesc, sublimat în limbaj universal. După cum afirmă Doina Lemny, cercetătoare a operei brâncușiene, „ritmul Coloanei este ritmul unei credințe profunde în ciclicitatea vieții și a spiritului românesc ancestral”.²

De asemenea, *Poarta Sărutului* și *Masa Tăcerii* păstrează aceeași claritate și armonie a proporțiilor întâlnite în construcțiile țărănești. Poarta, cu structura sa monolitică și liniile ei pure, reinterpretează în manieră modernistă ideea de prag și trecere, frecvent întâlnită în simbolistica populară. Masa Tăcerii, cu scaunele rotunde dispuse circular, evocă simplitatea și comuniunea din jurul meselor țărănești, dar în același timp transcende cotidianul prin austeritatea sa aproape sacră.

Criticul Ion Pogorilovschi afirmă că „în sculptura lui Brâncuși, simplitatea nu este sărăcie, ci plenitudine; ea se naște dintr-o memorie a

¹ Barbu Brezianu, *Brâncuși în România*, Ed. Meridiane, București, 1974.

² Doina Lemny, *Brâncuși. Sculptorul de suflete*, Ed. Art Encounters, Timișoara, 2019.

formelor rurale și dintr-o înțelepciune care aparține pământului românesc”.³ În acest sens, influența arhitecturii gorjene în opera sa este una profund spirituală, exprimată prin forme reduse la esență, prin raporturi armonioase și printr-un respect sacru pentru material. Lemnul, piatra și metalul nu sunt doar suporturi materiale, ci substanțe vii, purtătoare de memorie și semnificație.

Brâncuși nu a căutat niciodată să reproducă folclorul, ci să extragă din el esențialul. El însuși spunea: „Ceea ce mă inspiră nu este forma exterioară, ci ideea, esența lucrurilor”.⁴ Astfel, armonia operei sale reflectă nu doar un dialog cu tradiția, ci o renaștere a acesteia în limbajul artei moderne. Printr-o subtilă alchimie între spiritul locului și spiritul universal, Brâncuși a reușit să transforme arhitectura țărănească gorjeană într-o sursă inepuizabilă de formă, ritm și sens. În creațiile sale, liniștea lemnului cioplit, geometria porților sau verticalitatea stâlpilor devin forme pure ale eternului românesc.

CALIOPIA TOCALĂ

Sunt ceea ce nu mai eram

*Sunt ca și cum n-aș fi fost...
Adevărurile mele mă strivesc și mor de ele,
cui folosesc și pentru ce, rezolvă ele dilemele lumii...
adevărurile vin, ca să-mi asum marea tăcere
cine are nevoie de adevărul meu pătrat,
marea spălare pe mâini cu adevărul meu, al tău, al tuturor
a început de ieri.*

*Ne pierdem în nimicuri credibile
uitând de datul nostru universal.*

*Sunt ceea ce nu mai eram
și stau deoparte,
da, deoparte
ca să-mi fie marea lină și cerul, cer cu stele, deasupra.*

³ Ion Pogorilovski, *Brâncuși sau gândirea sculpturală*, Ed. Vreimea, București, 2002.

⁴ Interviu, 1926, „Constantin Brâncuși, declarații și interviuri (1920–1937)”, redată în volumul *Brâncuși – Texte pentru o biografie spirituală*, Ed. Humanitas, București, 1998.

Vreau altceva

*Sunt bolnavă de-o durere grea,
nu mă mai pot apăra de ciori,
de insecte și flori carnivore,
și nici de cârțițe fecunde și hingheri.*

Lumea-i o placă incertă.

*Mângâi zâmbind o pasăre măiastră,
dorul zborului o preschimbă-n viperă altistă.
Ascult cântecul condorului
și sânge se prăvălește, în bucăți, din cer.
Mă retrag șoaptă în apa izvorului, să-mi adun liniștea,
șuier de șarpe răsună din toate undele încleștate-n nămol.*

*Cercuri de foc în mișcare brăzdează înaltul
de la stânga la dreapta,
iubirea nu mai ajunge până la cer
de la omul-neom-stingher
zace legată cu funii, în cuptoarele de jos ale nimicniciei...*

*Nu-mi mai zboară fluturii,
nu-mi mai cântă privighetorile
caii mei zvelți nu se mai întrec cu vântul
sunt înscrisă într-un hexagon în centrul ființei mele.*

*Ți le las ție, viață, pe toate
voi zbura pe trupul tău, creastă de grifon înaripat,
făcându-l să zboare
unde vreau eu,
crezi că mă vei fi ducând unde vrei tu,
dar nu mai sunt interesată de aici, acum, azi,
probleme ale preocupărilor profane.*

*Vreau altceva,
vreau armonia eternă și universală
și unde aş putea-o găsi, dacă nu în mine.
Da, sunt cea mai nestatornică ființă între efemer și universal.*

Raze curg...

*Curg indecent raze în albastru, roș, verde și galben,
sugrumând privirea cu atâta lumină
și ochiul de atâta întuneric alb.*

*Frunza pleacă dintr-o viață în alta,
cu ea sensul și rostul meu, inexplicabil pasager aici...*

*Fluturi de lumină fosforescentă trezesc
în ungherele esenței mele
ultimul strop de voință
și ultima suflare
înainte de marele gol,
vântul îmi șfichiuieste fața, amintindu-mi
că încă sunt materie, deși am plecat de mult,
rătăcind printre stânci, peste ierburi și cruci,
și ultima respirație cosmică, aici, acolo, niciunde.*

*Verdele înghițit de albastru, și albastrul de roș, și roșul
de galben, și galbenul tot de galben,
și de tot mai puțin galben până se face pământ,
parcă mormânt era, parcă așa mi-a șoptit timpul...*

*Lumina de sus și de jos, între pletele verii
și frunzele toamnei,
picură în auz ritmat, rimat, famat, blamat
și ziua cea mare, nerăbdătoare, și soarele devorator,
din timpul mic, în timpul mare, din ceasul mic, în ceasul mare
mă scot ușor, până nu mai observă nimeni
că locul meu a și fost locuit de altcineva.*

Mi-am învelit cu cerul gândurile toate

*Raze curg, tot mai rapid,
codrul tot mai des îmi înfrunzește,
cucul tot mai des îmi pleacă
și valul tot mai des se zbate...
Iarba își mănâncă tulpinile uscate,
apa, zăpada ei, iar ploaia, țepii viscolului hoinar.*

Întâmpinare

(sau muza mi se destăinuie)

*„ Când am crezut că Dumnezeu m-a chemat
să dau explicații față de cum te-am inspirat să scrii,
m-a abordat așa:*

*« Eu nu pun niciodată întrebări poezilor
atâta timp cât tu ești intermediar
între mine și ei...*

Vezi unde este acum poetul?

*Nu este între oamenii aceia,
deoarece ar fi însemnat că dacă era acolo,
ar fi fost pentru ei,
nu pentru tine!*

*„În percepția ta
adică față de tine,
poetul consideră că nu există în față,
în stânga,
în dreapta
sau în spate,*

ci doar în cercul inspirației tale...

*Când tu abia încapi în gândurile poetului
când mirarea ta abia îl încap
când tu ești glasul lui,
cum toate cele văzute și nevăzute...*

*În acest sens,
care crezi că este scaunul
pe care poate să se așeze poetul
cu privire la tine?*

*Oriunde ar fi,
fie pe deal, la șeș, sau în largul mării,
precum oriunde în percepția ta,
fie că stă la ușă
sau lângă fereastră*

*a conceput că sunteți
prin toate cele văzute și nevăzute,
unul în celălalt,*

*(mă refer doar la tine și poet)
indiferent unde sunt ceilalți față de voi...*

*Între mine și poet
n-am pus nici măcar virgulă
deoarece te-am pus pe tine! » ”*

Biometamorfozare extremă 2

*Prin ce altceva se amână
judecata de apoi
dacă nu prin faptul că
Dumnezeu trăindu-și căința
prin ciuperci
deoarece n-a ținut refugiile în pact cu noi
când ne-au împrăștiat stihiiile,
purta o teamă:
să nu-l ia minunile înainte...
Dacă va face minuni cu ciuperci...
Aceasta ar fi preîntâmpinarea crizei
că fac eu vrăji cu ciuperci,
Aici e finala concursului de uimiri.
Dumnezeu cu minunile,
unii cu vrăjile
să nu se otrăvească legenda,
să nu se compromită succesul,
prin „alba, neagra”
«Uite ciuperca, nu e ciuperca...!
Dacă aici este, aici nu este»,
să nu se dea peste cap canoanele,
binecuvântările,
amestecând datinile cu fanteziile...
Când pentru prima dată muza stă uluită și tăcută
în fața mea
că Dumnezeu în căință
făcând cu mine în spirit schimb de păreri
pe linie de ciuperci o abordez:
„Spune ceva în acest sens?”
Muza a rostit:
„Când poezia îți este inspirată la asemenea nivel
prin tema ciupercilor
care sunt după renume, răspândire
și cuvânt,
(unde nici nu te aștepți pe pământ)
pentru judecata de apoi
mărturiile salvatoare ale cercetătorilor
refugiaților și naufragiaților,
ca răstignirea Domnului Nostru Iisus Hristos
dăruire fără marginire,
eu pot interveni doar ca arbitru...”*

GEORGE DIMITRIU

Dând viață cu un surăs

Ahn privi cu dispreț suveran forfota orașului și-și spuse că nu s-ar putea adapta niciodată aici. Era o fată simplă, de la țară, care nu se lăsase încă maculată de-ale vieții valuri. Primind permisiunea părinților de a-și căuta cadou în aglomerata urbe – pe care, de altfel, o vedea pentru prima dată–, își flutura coada lungă, șatenă, pe străzile aglomerate. Atunci când se trezea în fața vreunei vitrine, un zâmbet abia ghicit i se aciuia pe buze, însă nu cuteza să intre. De fapt, nici nu izbutise să se hotărăască cam ce și-ar dori drept premiu pentru cele optsprezece primăveri pe care urma să le celebreze peste o săptămână. Își aruncă privirea prin geamul unei florării, iar aceasta i se întoarse mângâiată de simfonia de culori din interior. Nu se putu abține de a se imagina încoronată multicolor și înmiresmată cu parfumuri florale, iar atunci când, cu oarecare efort, se smulse din reverie pentru a-și relua drumul, se ciocni de EL. Pentru câteva clipe, lumea-i din jur rămase pustie! Părea că plutește, se simțea imaterială! Își înăbuși emoția și-i surăsă străinului, străin pe care avea impresia că-l cunoaște dintotdeauna. De astfel, știuse din prima clipă că este EL – cel predestinat.

Tânărul o cuprinse în brațe, pătrunzându-i simțurile și-i șopti tandru:

– Vă rog să mă scuzați, domnișoară!

Nu spuse nimic, deoarece avea impresia că slovele, materiale, ar fi murdărit. Și el simțise, pare-se, la fel, căci o luă de mână și o conduse către o zonă liniștită, verde. Acolo, pe o bancă, deși își vorbiră doar din priviri, sufletele lor își spuseră totul și-și promisera că nu se vor îndepărta niciodată...

*

Ahn ținea în brațe pe micuța Ludo și o privea cu tandrețe, necutezând parcă să atingă mica minune cârnă. *Seamănă leit cu EL*, gândi. Își ondulase părul și se gătise cu coronița visată odinioară. Căpătase o strălucire lăptoasă atunci când EL, fără a avea habar de visul ei, i-o așezase, blând, pe creștet. Apoi bărbatul prinse câteva flori în părul fiicei sale și, fără un cuvânt, se așeză în fața șevaletului.

Chemare celestă

*De la munte pân' la mare
S-aude astă chemare*

Inginerul Gicu, un bărbos glumeț, cu față smeadă și ochi cercetători, ajunsese într-o vară, împreună cu fiii săi, în Poiana Brașov. Primul lucru pe care l-au făcut a fost să mănânce cartofi prăjiți, cu diverse *topping*-uri, din niște pălării mexicane de carton. Gras! Foarte gras, așa c-au pornit într-o plimbare rapidă, spre a-și reveni.

La un moment dat, glumețul vede o bilă mare, transparentă, păzită de doi hândrălăi, așa că se îndreptă către ei:

– Bună ziua! Ce-i cu sfera asta? E cumva pentru *zorbing*?

– Da! îi răspunde unul dintre bărbați – o făptură bondoacă, gătită cu o pereche de blugi uzați și c-o maletă de salahor – în timp ce purta o bere-n mână.

– Vreau să mă dau și eu!

Auzise de noua distracție din stațiune și era curios s-o încerce și el. Practic, intrai în acea sferă, te lăsați legat cu niște hamuri, după care porneai la vale, într-o frățească comuniune cu ea.

Își anunță copiii că așa ceva nu-i pentru ei și-i lasă la punctul de sosire cu hândrălăul aflat în slujba lui Bachus, după care începe să urce dealul împreună cu celălalt. Pe drum încearcă să-l tragă de limbă pe omul care împingea sfera spre vârful dealului, un deșirat mustăcios, c-o față rotundă, garnisită cu niște ochi negri:

– Începe ușor un om în interior?

– E prevăzută pentru două persoane. Vă dați singur sau așteptați să mai vină un client?

– Singur. Dacă mi se face rău, nu vreau să-l murdăresc pe celălalt – declară, hotărât, inginerul. Bănuiesc că o curățați des în interior!

– Destul de des!

– Eu, totuși, cred că nu-i chiar așa de rău! Pot face față acestei provocări – îl anunță pe omul sferei. Da' cum se va opri atunci când ajunge jos?

– Acolo-i terenu' drept, așa c-o va stăvili ușor colegu' meu.

Ajuns în vârful dealului, Gicu a intrat în sferă – printr-o ușiță – împreună cu hândrălăul, după care s-a lăsat legat de acesta.

Omul a ieșit după ce l-a ferecat înlăuntru, iar bărbosul a auzit, ca șoptită, întrebarea:

– Gata?

– Gata! a strigat din toți răunchii, iar hândrălaul a împins sfera la vale.

Până să prindă viteză, se obișnuise cu mișcarea de rostogolire și cu faptul că cerul făcea, din când în când, schimb cu pământul. Ba chiar l-a văzut cu coada ochiului pe deșirat alergând pe lângă sferă. *Nu-i mare lucru!* și-a zis. *Am făcut-o și p'asta!* La un moment dat însă, s-a simțit aruncat ca din praștie către cerul decorat cu nori și a început să zbiere, sperând în același timp să evite impactul cu aceștia. Speranța n-a fost deșartă, însă a avut parte de-o ciocnire mult mai dură – cu pământul: din pricina denivelărilor, sfera începuse să sară ca o minge de ping-pong.

Răgușise de la atâtea zbierat atunci când a ajuns la baza dealului. Cel mai neplăcut fusese sentimentul neputinței – odată legat în sferă, nu mai putea influența cursul lucrurilor. Cei doi hândrălai și-au unit forțele și au oprit sfera, iar Gicu a ieșit buimac din ea – încă mai avea impresia că descrie o mișcare plan-paralelă. Unul dintre oamenii sferei a controlat-o în interior: era curată. Bărbosul mai simțea încă fiori reci pe șira spinării. A plecat sprijinindu-se de copii, însă hândrălaul alergător l-a ajuns din urmă:

– Nu vă mai dați o dată? Am văzut că v-a plăcut foarte mult – în timp ce sfera se rostogolea, v-am auzit chiar cântând! Ce melodie era?

MARIANA AL-SALEH

Melcii lui Judy

Erau niște melci mari și purtau încă mirosul mării. Într-o dimineață i-am găsit risipiți prin curte după o logică bizară, câte unul, câte doi, câte trei...

Fusese Judy, cățelușa, a doua Judy care trăise în curtea noastră și care, spre deosebire de predecesoarea ei, se și născuse acolo. Numai ei puteau să-i placă melcii. Să-i fure din plasa uitată pe scară, să se joace cu ei într-o noapte cu lună plină, ca să-i găsim ca răsăriți din pământ dimineața. Din pământul acela de deal, care n-avea nimic în comun cu melcii.

În serile de vară făceau salturi, spre deliciul pisicilor, o mulțime de broscuțe și își purtau casa în spate, printre tufe, melcii ceilalți, ai locului, pe care-i lăsase să umble nestingheriți.

Poate Judy simțise mirosul mării și-n noaptea aceea și-o imaginase-n curtea noastră, iar apoi, după ce fusese câteva luni stăpâna deplină a curții și-a grădinii, alergând ca un căluț, cu picioarele ei lungi, plecase pentru totdeauna.

Venise printre noi la sfârșitul toamnei și plecase la sfârșitul primăverii, bucurându-se de zăpadă, de zambile și de melcii adunați într-o dimineață de aprilie pe țărmul mării. Probabil când îi descoperise își înclinase capul ridicându-și o ureche a mirare, așa cum obișnuia de câte ori o admonestam.

O păstrasem de dragul celeilalte Judy, pe care o găsisem într-o zi pe stradă, împiedicându-se dezorientată în picioarele oamenilor, și de-aici se derulează tiparul obișnuit al poveștilor cu câini abandonați.

Cineva îi aduce de undeva, de la el de-acasă, și-i dă jos din mașină lăsându-i pur și simplu pe stradă, printre blocuri, sau - mai rău de-atât - într-un sac legat la gură, cu autobuzul, din care sacul e aruncat în dreptul primelor blocuri din oraș. Ş-atunci, dacă osânditul e norocos, cineva deschide sacul înainte să moară sufocat. Vorbesc în cunoștință de cauză, fiindcă am deschis odată un asemenea sac. Însă nu știu cât a ținut norocul lui.

Urmează alte povești, cu hingheri, cu sârme care strangulează, cu pui care nu văzuseră încă lumina și lumea, zdrobiți cu sălbăticie, nu înainte de a auzi ultimul țipăt disperat al mamei, într-o noapte dinainte de Sfintele Paști. Cu hapuri pe care unii dintre ei, deveniți ai orașului între timp, le ignoră, oricât de ispititoare ar fi bucata de carne, și supraviețuiesc până cândva, cu ajutorul celor care au de dat o bucată de pâine și-o bucată de suflet.

O cățelușă din start n-are nici-o șansă. Sunt vâdate cu asiduitate, pui sau mari, cu puii lor născuți printre blocuri. Lor întotdeauna le e foame și hapul vine la fix. Pe alții-i ucid epuizarea, căldura verilor și gerul iernii. Sau tristețea.

Am văzut într-o zi un cățeluș care agoniza lângă blocul vecin. Cădeau primii fulgi de zăpadă pe pământul înghețat și copiii se jucau veseli în jur. Inert și cu ochii sticloși, își rotea mecanic o lăbuță ca și cum ar fi vrut să alerge și el printre copii.

M-am rugat pentru el, așa cum mi se întâmplă adesea. Să viseze că e lângă mama lui și că-i e bine...

Pe cealaltă Judy, tot un pui, roșcat și costeliv ca vai de el, am luat-o acasă. Era foarte neîncrezătoare, însă a fost repede cucerită de castronul cu mâncare. Tot repede s-a urcat de pe covorașul ei pe fotoliu și n-a vrut să mai coboare de acolo, spre dezaprobarea lui Lesy, cățelușa atât de educată, primită de fiica mea când împlinise opt ani.

Judy n-a învățat prea mult de la Lesy, dar a învățat s-o iubească și să se astâmpere atunci când aceasta o atenționa printr-un mârâit în surdină. În rest, Judy a fost un vulcan. Sărea, lătra, ne privea cu ochii ei aurii, rodea pantofii, cărțile, eșarfele care atârnau pe cuier, colțul canapelei... Noroc că era foarte veche și trebuia schimbată, așa că n-a fost o pierdere prea mare.

A fost un motiv de bucurie în casă, în iarna aceea cu calorifere înghețate și cu bani puțini. Tricotam, cu fire groase de lână și cu andrele

groase, rămase din timpul facultății, o jachetă pentru fiica mea. Sora mea locuia împreună cu noi, înainte de a se decide să plece la București, și ajungeam toate trei seara acasă.

Când deschideam ușa, uitam de oboseală și de frig. Ghebele mele, deșirate, dar fără ca ochiurile să fie scoase de pe andreele, erau pe covorul din hol, întinse între ușa de la intrare și cea de la baie. În living, papucii, ai mei și ai lor, puși pe canapea, unul în prelungirea celui alt. Parcă fusese un spiriduș în lipsa noastră. Râdeam și seara începea frumos.

În fiecare noapte, săreau lătrând la ușă când se-ntorcea acasă vecinul de la patru și nu găsea treptele. Îl lătrau până reușea să intre în apartament, cu toate încercările noastre de a le tempera. Urmare a unei astfel de nopți, a trebuit să cumpărăm altă telecomandă, cea veche spărgându-se la impactul cu peretele, aruncată într-un moment culminant de sora mea, în direcția lui Judy care nu se dădea bătută de la ușă.

Între timp se făcuse frumoasă. Roșcată cu reflexe aurii, cu blana deasă și cu două smocuri atârându-i ca niște ciucuri la urechi.

Ea și Lesy au petrecut apoi mulți ani la țară și au fost fericite în libertatea de acolo și în compania celorlalți câini ai noștri, Leu și Lăbuș.

Mama lui Leu și a lui Lăbuș fusese Laica, o cățea mare, albă, cu câteva pete galben-maronii, foarte blândă. Ne întâlniserăm pe stradă când mă-ntorceam acasă și îi cumpărasem o plăcintă de la chioșcul cu produse de patiserie, de lângă școală.

Mă conducea acasă, mă aștepta când plecam a doua zi, iar eu o hrăneam. Într-o zi (asta se-ntâmpla în primii noștri ani de viață în democrație), s-au împușcat câinii în oraș. Am alergat desperată pe stradă, s-o găsim pe Laica înainte s-o ochescă vânătorii.

Tabloul acelei zile pare astăzi incredibil. Oameni mergând fiecare spre destinația lui, vânători, câini morți, câini alergând, copii alergând și ei, unii chiuind când cădeau câinii, alții speriați...

Laica a fost norocoasă. Am găsit-o la timp și am dus-o acasă în brațe. Era așa de grea, că a trebuit s-o purtăm amândouă. Prezența ei în viața mea mi-a dezvăluit un adevăr implacabil. Când a văzut-o prima dată, Alex s-a mirat că e la mine. Înainte de a fi pe străzi, fusese a lui. Spunea că l-au intrigat întotdeauna ochii ei mari și expresivi, de „femelă”.

Mi-am dat seama atunci că pe Laica o salvasem, dar, în rest, nu mai era nimic de salvat și că trebuia să accept asta, oricât de dureros ar fi fost.

Și ea a fost fericită în grădina noastră de la țară și ne-a apărut cu iubire și cu credință, meritându-și locul de sub nuc, la poalele dealului.

Locul acela a fost întotdeauna un adevărat paradis, pentru noi și pentru ei - grădina, via, dealul, tata, pe care l-au iubit și l-au însoțit peste tot. În anumite momente se întâmplă lucruri care ne dau de gândit.

Sau poate sunt doar superstiții. Am auzit adesea vorbindu-se despre atașamentul animalelor față de stăpân. Atașament care uneori e dus la extrem. Și nu doar am auzit. Am constatat. Întotdeauna au existat câinii casei

noastre. Câinele bunicului, care-a păzit câteva zile o vestă uitată la vie. O vie situată departe de casă. A stat lângă ea până și-a dat seama bunicul unde poate fi câinele care nu s-a mai întors acasă. Am auzit atâtea povești despre câini care-și dau viața apărându-și stăpânul, dar am auzit și povești despre câini care au murit ca să prelungească viața stăpânului bolnav. Întâmplător sau nu, toți câinii noștri au murit în cei cinci ani în care tata, afectat de boală, n-a mai putut să urce dealul cu ei. Abia dacă a mai mers pe lângă casă.

Când stătea pe scaun și citea, la masa de sub viță, veneau, își puneau botul pe piciorul lui privindu-l trist, iar după ce îi mângâia, se culcau lângă el.

Lesy a dispărut într-o după-amiază de toamnă, când se plimbase prin vie, cum făcea de-atâtea ori. N-am mai găsit-o nicăieri. Poate a luat-o vântul de toamnă cu el, când a venit să bată printre frunzele îngălbenite ale nucului.

În aceeași toamnă a adormit pentru totdeauna, între buștenii de vie, Lăbuș. L-am îngropat sub nuc, acolo unde odihnesc toți câinii și toate pisicile noastre.

Leu a dispărut tot din vie, dar primăvara. Stătuse toată dimineața pe lângă fratele meu, care tăia via, și dintr-odată n-a mai fost.

Doar Judy a murit după ce-a suferit parcă pentru toți câinii noștri, răpusă de boala secolului.

Înainte de asta, a fost fericită să-l nască pe Azor, puiul ei și al lui Leu. Parcă-i văd pe toți trei în fața cuștii, stând ca o adevărată familie, însă această fericire a fost de scurtă durată.

Ea nu s-a ascuns nicăieri când a simțit că trebuie să plece. Poate nici n-a mai avut putere să se ascundă. S-a stins la câteva zile după vacanța de primăvară, în fața casei, între flori, aproape de gardul spre stradă, stând de strajă parcă până-n ultima clipă.

În primăvara următoare, la sfârșitul unei zile însorite de martie și într-o liniște deplină, s-a dus și tata după ei. Îmi place să cred că sunt împreună și colindă pe alte câmpuri.

Tăcerea din noi

Sunt undeva departe de țară, undeva dincolo peste întinderea oceanului. Nu o să vorbesc despre cât de greu îmi este sau despre dorul de țară care, uneori, te doboară, ci vă voi povesti despre tăcerea universală, tăcerea de dincolo de noi.

Viața, în tăcere, m-a trimis la granița dintre dorurile mele și ale unor oameni necunoscuți, din toate colțurile lumii.

Nu o să vă spun că am reușit să-mi ating idealurile după sacrificii întregi. În țara mea, cu frumoase plaiuri mioritice, nu am avut nicio șansă, șansă pe care mi-a oferit-o o altă țară, unde oamenii apreciază doar valorile. Nu că aș fi eu vreo valoare deosebită, ci pentru că am muncit, iar țara nouă, ca o a doua mamă, nu vitregă, m-a observat, mi-a întins mâna și mi-a arătat treptele pe care să urc, îndeplinind anumite condiții: adevărul, binele, dreptatea, libertatea, iubirea, respectul, onestitatea, curajul, generozitatea, responsabilitatea și altele.

În tăcere m-a ghidat, mi-a arătat calea și am urcat fiecare treaptă. Țara de adopție mi-a arătat calea spre lumină, pentru că valorile morale sunt universale și toate conduc la o viață autentică, împlinită, la un anumit echilibru care te înalță.

În timp, am reușit să urcă pe fiecare treaptă; pe ultima era tăcerea, acea tăcere ce doar Omul—Om o poate auzi. Ajuns aici, având o funcție ce-mi permitea să cunosc oameni de toate naționalitățile, am încercat să-i înțeleg, să le ascult tăcerea, să aud ceea ce ei nu pot spune. Dar drumul înțelepciunii e lung, cu sușuri și coborâșuri, căderi și înălțări, lumină și întuneric.

Pe subalterni îi tratam cu respect, îngăduință, severitate și înțelegere. Vorbele aspre, adresate cu motiv sau fără, nu erau acceptate și, bineînțeles, majoritatea ripostau. Și totuși unul dintre ei, în tăcere, mă privea trecând dincolo de ființa mea. Niciodată nu spunea nimic, doar privea și atât, încât aveam impresia că murmură în gând o rugăciune de pace și liniște. Tăcerea îl apăra de un comportament neadecvat, îl oprea să rostească cuvinte care ar fi putut răni și să tulbura liniștea celorlalți.

Era mai mare ca vârstă decât mine și mă uluia atitudinea lui, atât de blândă și binevoitoare, în timp ce eu aveam uneori izbucniri mai puțin controlate. Îl numeam Aleluia, un nume românizat, cu un anume înțeles. Gândul m-a dus astfel la conceptul de tăcere. Unii vorbesc mult fără să transmită nimic, alții tac și, pare-se, ascultă mai mult.

Într-o zi m-a invitat să merg la biserica unde mergea el, să văd tradițiile și ritualul slujbei. Biserica nu era ortodoxă. Am intrat cu smerenie, mi-am făcut cruce după credința mea și, pentru o clipă, am avut impresia că aud un glas cunoscut. Ridic privirea și observ, cu uimire: subalternul meu, cu nume predestinat, îmbrăcat în veșminte albe, slujea în acest lăcaș.

Am ascultat cu pioșenie despre „Cuvântul lui Dumnezeu ca hrană”. Nu se vorbea în limba mea, dar emoția transmisă era autentică. Slujba era un amestec de universalism creștin și tradiție locală, trăită cu sfințenie și respect pentru sfinți. Surprinderea mea a fost deplină: nu mi-a trecut prin gând că acest om, angajat în firma în care lucram eu și cu care adeseori avusesem uneori discuții pe un ton mai puțin cald, era slujitor al lui Dumnezeu.

Într-un moment de pauză, a venit la mine și mi-a spus că pot să-mi fac cruce, așa cum cere credința mea, dar trebuie să respect tradițiile locale. Am înțeles ce fel de om este: un om de caracter deosebit. Tăcerea îi aducea atâta liniște și nu considera nicio muncă sub demnitatea sa. Aveam în fața mea un om puternic, un om care știa să tacă la timp, lăsându-L pe Dumnezeu să vorbească în locul lui.

De la acest om minunat am aflat că, uneori, eu eram robul propriilor cuvinte. Deseori, tăcerea aduce pacea și liniștea inimii, a lui și a tuturor.

A doua zi ne-am întâlnit la serviciu, dar eu eram alt om. Numai eram șeful, eram omul de lângă cel a cărui tăcere m-a învățat să gândesc mai profund la relațiile dintre oameni, indiferent de naționalitate. Am povestit întregii echipe despre acest OM care mi-a dat o lecție de viață prin tăcere.

Din clipa respectivă, cu toții am înțeles că, orice ar fi: „Haina nu face pe om.”

ELIZA ROSANNA TIU

Speranță de catifea

Într-un vis demult risipit, într-o amintire pierdută în negurile uitării, era vară – o vară frumoasă, saturată de miresmele îmbătătoare ale florilor de câmp; o vară care-și decora fiecare asfințit în nuanțe purpurii și violete, creând un adevărat spectacol pentru retragerea solemnă a luminătorului celest. Emily, care abia își încheiase periplul printre cursurile obositoare ale acelei după-amieze, purta o rochie de mătase cu țesătură fină ce sclipea discret în lumina soarelui, iar părinții săi încă mai trăiau. Doica, femeia a cărei atenție meticuloasă și grijă neobosită se reflectau în fiecare gest, se asigurase ca aspectul copilei să fie cât mai dichisit, astfel încât să creeze o armonie perfectă între eleganță și rafinament. Micuța aștepta în salon, legănându-și picioarele pe marginea divanului. Tatăl, în uniformă sa imaculată, își potrivea detaliile ținutei în fața oglinzii ce reflecta o figură demnă și impunătoare. Singurele cute erau ridurile din jurul zâmbetului sculptat de amintiri și povești adunate de-a lungul anilor, dar care întotdeauna radia lumină asemeni farului care îndrumă și aduce liniște celor rătăciți. Privirea plictisită a fetei se întâlnește cu a lui, iar Emily întrezărește o căutătură poznașă. Copila chicoti, apoi sări și fugi către șemineu, apucând vatraiul.

– *En garde!*

Bărbatul râse și scoase sabia de la brâu, ciocnindu-i vârful de fierul murdar. Se duela „crâncen” timp de câteva minute, ținând prin salon și chiuind. Într-un final, copila cea curajoasă fu dezarmată și luată pe sus de o pereche de brațe vânjoase. Țipa și râdea în același timp, încasându-și pedepsa de o sută de gâdilături în urma înfrângerii umilitoare.

– Pe loc, repaus! Ce se-ntâmplă aici?

Silueta grațioasă a mamei apăruse în pragul ușii. Purta o rochie de brocart albastru cu dantelă albă ca spuma valurilor mării, care se unduia la fiecare pas. Chipul ei frumos și încruntat trăda o notă de amuzament, iar buzele i se arcuiău într-un surâs imperceptibil. Se făcu că aranjează rochița mototolită a fiicei sale, apoi își îndreptă atenția către gulerul soțului. Acesta îi fură o sărutare, iar femeia se strădui din răputeri să-și mențină mina supărată.

– Mergem la o serată foarte importantă, alături de figuri emblematice ale Angliei, nu puteți arăta ca după război!

Trăsura opri în fața conacului. Nerăbdători, caii frământau pământul cu copitele, nechezând zgomotos. Fetița nu ar fi putut uita niciodată acea imagine – mama la dreapta, tata la stânga. O țineau strâns de mână în timp ce se îndepărtau pe poteca mărginită de trandafirii săruțați de ultimele raze de soare.

După acel apus, noaptea a preluat controlul complet asupra vieții sale, întinericul așternându-se ca un vâl greu peste ea. Banchetul se dovedise o declarație de război, iar tata nu s-a mai întors acasă. De pe fața încruntată și palidă a mamei dispăruse orice urmă de veselie, pe măsură ce grijile și datoriile îi împovărau umerii. Apoi a venit ciuma, un monstru tăcut și rapid, ascuns în umbră, care a lăsat în urmă o orfană târâtă printre lacrimi și urlete pe poarta unui orfelinat sărăcăcios din Londra.

De la fereastra prăfuită a orfelinatului totul părea mult mai trist. Urletul vântului împrăstia spaimă, vrând parcă să smulgă gemulețul înghețat și să își înfigă ghearele ascuțite în mogâldeța ce stătea chircită pe marginea pervazului murdar.

Emily urmărea cu fascinație dansul fulgilor rotofei care împodobeau leneș labirintul de crengi negre și golașe. Prin acel vâl abia dacă se mai puteau întrezări dalele diforme din piatră ale curții interioare, iar fetița se întreba dacă nu cumva iarna dorește să-i ascundă peisajul acelei lumi anoste, lipsite de culoare, de vis și speranță. Tabloul alb-negru avea o frumusețe rece și crudă, asemeni trecutului pe care-l regreți ori pe care ți l-ai dori înapoi.

Gulerul rochiței zdrențuite fu pătat de două picături de rouă, încărcate de amărăciune. Duse mâneca la ochi ca să îndepărteze pânza de păianjen umedă care îi acoperea privirea. Altădată un gest inadmisibil, acum pur și simplu nu mai avea nicio relevanță dacă folosea batista sau mâneca. Nu îi mai păsa dacă este murdară, dacă are hainele pătate, dacă are părul încălțit

și îmbâcsit sau dacă nu vorbise cu nimeni de când ajunsese în acel loc blestemat.

Copila își pierdu privirea visătoare printre picturile murale decojite și decolorate. Nici că-și putea imagina că acea odaie spațioasă, umplută până la refuz cu paturi de fier și mirosind greu a mucegai, ar fi putut fi, de fapt, vechiul dormitor al tinere ducese Henrietta.

Emily urmări cu atenție imaginile de pe tavanul boltit, care parcă începeau să prindă viață, scoțând la iveală povești demult uitate. Fascinată de ceea ce vedea, micuța se învârtea prin camera pustie, urmărind fiecare contur, fiecare pată de culoare. Nu-i păsa câtuși de puțin că picturile erau incomplete. Imaginația ei o conducea într-o aventură palpitantă.

Acolo, în dreapta, gaura aceea – ca o cicatrice rămasă în urma unui sclipitor candelabru de cristal – trebuia să fie un monstru teribil ascuns pentru multă vreme chiar în văzul lumii, în spatele unei fațade elegante și fastuoase, iar mucegaiul din colț trebuia să fie un câmp de flori ce înșela trecătorii prin frumusețea-i fătarnică. Toți balaarii cu dinți firoși, prințesele de o frumusețe angelică și cavalerii neînfricați călare pe armăsari maiestuoși se strânseseră anume pentru a mărșălui de-a lungul odăii făuritoare de vise, către regatul necunoscut din acel colț întunecat – o trapă veche, cu stîngii de lemn putrezite.

Într-un imbold copilăresc mânat de o dorință nestăvilită de explorare și de joc, neastâmpărarea îngropată adânc sub ziduri de suferință își găsi un tunel, trezind o curiozitate arzătoare – dacă ar fi descoperit chiar ea misteriosul tărâm?

– La masă!

Parterul răsuna de zăngănitul unei linguri de lemn care lovea ritmic o cratiță goală. Fermecată de idealul expediției sale, privirea i-a rămas îndelung captivă acelei imagini perfecte, apoi, ca la un semn, umerii coborâră, dominați de o deznădejde profundă, iar zâmbetul i se veșteji lăsând loc unei expresii prea sobre pentru o fetiță de doar unsprezece ani.

Ca de obicei terciul de ovăz servit la cină nu avu niciun gust, numai că, de această dată, se poate să nu fi fost vorba doar de neîndemânarea bucătăresei, poate că de vină era acea trapă misterioasă. Îi pusese stăpânire pe gânduri și acum le purta către meleaguri învăluite-n ceață.

Chiar și după ora stingerii, Emily se tot foia între pături. Avea în fața ochilor imaginea stîngiilor subrede. Când orologiul bătut miezul nopții, înșfăcă lumânarea groasă de pe măsuță și sări cu agilitatea unei feline în patul suprapus, de sub trapă. Pe fondul corului de sforăituri și suspine care orchestrau operațiunea cea complicată, reuși să tragă de mâner, fără prea mult zgomot. O scară de mahon, frumos sculptată, ce parcă nu își găsea locul în acea încăpere lăsată pradă nepăsării, alunecă în mâinile tinerei exploratoare. Ochii îi sclipeau în întuneric, asemeni zăpezii așternute dincolo de geam.

După ce închise trapa, ghidată de lumina palidă a flăcării firave, înaintă șovăielnic prin pătura opacă a întunericului, pătrunsă, din loc în loc, de razele lunii care cu greu se strecurau prin gemulețul mic și rotund din capătul opus.

Podul șubred și neîngrijit nu avea nimic special, nicio comoară din toate câte și le închipuise. Se oprise lângă un divan ce părea desprins dintr-o altă epocă. Tapițeria lui, cândva de un verde smarald, era acum decolorată și pătată de trecerea anilor. Brațele, curbate grațios, erau decorate cu motive florale complicate, abia vizibile, iar picioarele robuste păreau a susține nu doar greutatea divanului, ci și toate amintirile și tainele adunate în jurul lui. Acum doar praful se mai odihnea pe el, într-un strat gros ce îl îmbrățișa ca o mantie uitată. În colțul podului se ridicau stive de cărți, între care păienjenii își clădiseră adevărate palate suspendate. Unul dintre acele volume era chiar pe o măsuță zgâriată și plină de crăpături. Coperțile din catifea roșie ocroteau paginile îngălbenite și încrețite din pricina umezelii.

Copila nici nu gândea că descoperise încăperea secretă a ducesei. Ceva nevăzut parcă o îndemna să se culcușească în brațele divanului strângând la piept cartea misterioasă. Poate că era amintirea mamei care îi citea în fiecare seară dintr-o carte asemănătoare, în timp ce tata se învârtea prin cameră, ilustrând scenele fantastice și făcând-o să chicotească. Ori poate era dorința de a-i regăsi pe acei pribegi de pe tavanul dormitorului care-și căutau povestea.

Suflă praful cu grijă și deschise la prima pagină, mângâind colțurile cu degetele-i firave. Duse cartea mai aproape de lumina lumânării. Cu ochii plini de uimire, analiza fiecare detaliu din desenele pictate în culori intense, care semănau nespus de mult cu picturile murale.

Podul răsună de foșnetul paginilor, pe măsură ce povești miraculoase, trasate în contururi de cerneală, i se derulau prin fața ochilor. Cuprinsă în mrejele unui univers fantastic, uitase cu totul de lumea din jur, timpul se dilatase, iar grijile și amintirile dureroase fură reduse la tăcere de sunetul săbiilor încleștate în luptă, mârâitul dragonilor treziți din somnul sacru și țipătul frumoaselor prințese ținute prizoniere în palate de cleștar, de cele mai mârșave forțe ale răului.

Citind, copila realizează că prietenia poate schimba destine, având puterea de a salva vieți, bunătatea nu rămâne niciodată nerăsplătită, iar cu îndrăzneala și determinarea pe care curajul le insuflă poți depăși clipele de mare încercare ale vieții. Și ea voia să fie curajoasă, precum cavalerii sub a căror armură se ascundea chipul drag al tatălui sau la fel de bună precum iubita sa mamă, care luase chip de regină în fiecare basm. Emily descoperise în interiorul acelei cărți o adevărată comoară ce avea să îi transforme întreaga existență – speranța. Permițând visului și dorinței să o poarte în ținuturi fără de vamă, unde imaginația zburdă liberă, inima ei a înflorit din nou sub lumina unui optimism demult uitat.

Noapte de noapte se furișă în podul întunecat, unde devora cu nesat fiecare povestire, descoperind că adevăratele comori rareori strălucesc la lumina zilei; ele își găsesc adăpost în taina umbrelor și se dezvăluie doar celor care îndrăznesc să pătrundă în adâncurile misterelor ascunse.

Se plimba pe holurile conacului, dar nu mai vedea zidurile mâncate de mucegai și podeaua murdară, ci coridoarele largi ale unui palat luminat de candelabre somptuoase din cristal, care tronau impunătoare pe toți pereții ornamentați cu foiță de aur. Făcea piruete și își imagina că rochița zdrențuită era acum din brocart albastru, cu dantelă albă, asemeni spumei valurilor mării. Puterea imaginației descătușată din paginile cărții plăsmuia o tapiserie de visuri și fantezii, topind realitatea într-o splendidă iluzie, unde limitele obișnuite se dizolvau în culori, sunete și emoții nemărginite. Se simțea mai încrezătoare și mai fericită.

Seara, toți copiii din orfelinat se adunau în jurul său, iar Emily le împărtășea poveștile care o ajutaseră să redescopere speranța. Prichindeii o priveau cu ochii vibrând de entuziasm, în timp ce prin fața lor se derulau imagini fascinante. Istorisirile ei ofereau un strop de mângâiere sufletelor tulburate și un sentiment de căldură în mijlocul deznădejdi.

Zilele treceau una câte una și, pe nesimțite, spiritul Crăciunului începu să se strecoare în fiecare colț al orașului, îmbrăcând străzile și casele într-un văl de sărbătoare și bucurie. Ocoala, însă, ca de fiecare dată, orfelinatul din vechiul conac. Fata simțea dorul sfâșietor al sărbătorilor de odinioară petrecute în cântec și veselie, când magia Crăciunului era întruchipată de vocea blândă a mamei și îmbrățișările calde ale tatălui, iar aroma prăjiturilor proaspăt scoase din cuptor plutea în aer ca o vrajă.

Hotărâtă să facă o schimbare, coborî din pod una dintre cărțile de bucate și se oferă ajutor la bucătărie. Curând, arome îmbietoare, demult înstrăinate de cuptoarele conacului se împrăștiară pe coridoare, atrăgându-i pe micii pofticioși. Cât timp copiii se adunaseră în jurul aluatului ce creștea cuminte la gura sobei, ea se strecură în camera de zi și ascunse, în câte un săculeț atârnat pe marginea șemineului, o fărâma de speranță – fel de fel de cărți eliberate din încălceala pânzelor de păianjen. Se retrase ușor, privind încântată. Nu-i păsa că nu primise niciun cadou. Era bucuroasă și se gândea că mama ar fi fost mândră de ea, cu siguranță.

În dimineața de Crăciun orfelinatul fu inundat de chiote colorate, cum la fel de colorat era și sufletul fetei. Copiii, cu ochii strălucind de bucurie, alergau prin holurile luminate slab de soarele iernii, care cu greu se strecura prin ferestrele aburite. Mirosea a scorțișoară și era cald. Cu obrații rumeni și ochii strălucind de nerăbdare, prichindeii dădură buzna în salon, unde îi primi o masă lungă, din lemn. Pe blatul ei așteptau să fie devorate preparate pe care nu le mai încercaseră până atunci.

Apoi fiecare își întinse mâinile tremurânde către săculețul său. Își strângeau buzele și își țineau respirația, nesiguri de ceea ce ar putea găsi. Pentru unii dintre ei, aceasta era prima dată când primeau un dar, iar inimile

lor băteau într-un ritm accelerat de nerăbdare și emoții copleșitoare. Salonul se umplu de râsete și exclamații de uimire. Pentru prima dată, acești micuți trăiau bucuria Crăciunului în cel mai pur și sincer mod posibil și, pentru câteva momente, toate grijile și tristețile lor dispăruseră, înlocuite de magia poveștilor și speranța unui viitor mai luminos.

Zarva continuă până la lăsarea nopții, atunci când fata îi adună pe toți în jurul său pentru a le spune o nouă poveste despre un tărâm magic, plin de inorogi, zâne și gnomi. Mai era și un prinț îndrăgostit de o prințesă. Tocmai când prințul aproape omorâse trolul cel hain, s-a auzit un scârțâit... Copiii rupti din vrajă și-au ațintit privirea spre ușa care fusese deschisă pe jumătate. O umbră cu joben și baston se mărea cu fiecare secundă. Un bărbat de vârstă mijlocie păși în încăpere. Avea chipul încrețit de riduri și cicatrici, semne ale vechilor bătălii, care îl făceau de nerecunoscut. Totuși, acel zâmbet radiant și căutătura poznașă din ochii umezi... se poate să fie? Fără cuvinte, Emily i se aruncă în brațele vânjoase, cu lacrimile șiroind pe obraji. Visase la această zi atâta timp. Poate dacă speranța nu i-ar fi fost salvată, nu ar mai fi primit un cadou atât de minunat.

S-au întors acasă, unde duceau un trai simplu, dar erau fericiți fiindcă se aveau unul pe altul. Fetița continuă să-și viziteze prietenii de la orfelinat, aducându-le mereu câte un cadou. Se hotărî să scrie chiar ea povești noi pentru fiecare vizită, strângând în sertarul biroului său un teanc de foi pătate de cerneală pe la colțuri.

Anii au trecut. Una câte una, iernile și-au deșertat sacii de omăt, iar Emily a ajuns o tânără fermecătoare, cu o minte ascuțită, care l-a cucerit pe tânărul lord de Godolphin. Recăpătându-și averea și statutul, primul lucru pe care l-a făcut a fost să cumpere orfelinatul și să-l transforme într-un loc încântător pentru copiii năpăstuiți. Viața i-a fost ca o poveste, scrisă cu măiestrie între copertile acelei cărți prăfuite care i-a modelat credința și a pus aripi largi visurilor sale.

În timp, lucrările i-au fost publicate, iar ea a ajuns o scriitoare engleză celebră a secolului al XIX-lea, dar niciodată nu a uitat că, demult, o carte cu coperti de catifea roșie, găsită în podul prăfuit și întunecos al unui orfelinat, i-a sădit în suflet speranță și i-a salvat viața...

Un vis frumos... numit copilărie

Gimnaziul (II)

Cutremurul din martie 1977 m-a găsit în pat recitind *Cireșarii*, în casa veche, din lemn, a Popeștii, unde ai mei stăteau în gazdă. Aveam musafiri din București, mai precis pe cumnatul tatălui. Ai mei cu musafirul erau în bucătărie, la un spritz, în așteptarea finalizării preparării cinei. Uruitul care a precedat zgâlțâiturile a fost estompat de un zgomot ca o bătaie în lemn venit de afară. Primul șoc, stând întins pe o parte, mi-a făcut capul care era sprijinit în palmă să alunece și să trântesc urechea de muchia lăzii studioului.

L-am auzit prin perete pe unchiul Aurel strigând că e cutremur, m-am ridicat din pat și împreună cu restul familiei, după ce au aprins lumina de afară și tata lanterna nelipsită, am ieșit în curtea din spate unde se auzea o multitudine de zgomote. Câinele, cu numele Guzu, urla, găinile și curcile care rămăseseră cu ușa la poată deschisă zburau nebune în copacii de pe râpa din spatele casei, vreo două trei năpârci de dimensiuni mici ieșiseră dintre rosturile zidului din spatele casei, șoarecii alergau cheauni de colo colo. Încă se mai auzeau zgomote slabe din poata unde era închis curcanul Bismarck care se zbătuse să iasă afară până făcuse hemoragie și era pe moarte.

Incredibilă reacția păsărilor și a restului viețuitoarelor. A durat vreo două zile până am reușit să adunăm păsările înapoi în curte. Intre timp am văzut la televizor dezastrul creat de prăbușirea construcțiilor din București, Zimnicea, etc.

În acea vreme, ascultând despre defectele presupuse ale construcțiilor prăbușite mi-am dat seama de importanța și responsabilitatea meseriei de inginer constructor pentru întâia oară.

În vara ce a urmat după absolvirea clasei a șaptea s-au întâmplat două evenimente noi: m-am îndrăgostit de o colegă de generație și am intrat într-o echipă de coșai formată din Mina Ghiurcă și Toader Budăi, două persoane trecute de maturitate dar în putere. Începând să cosesc împreună cu ei, cu ziua, prin sat, am trăit o serie nouă de experiențe inedite și o adevărată încercare pentru ambiția și capacitatea mea fizică.

În primul rând ceilalți doi membri ai echipei erau bărbați cu mare experiență de viață, povestitori hâtri ai trăirilor de pe parcursul vieții și coșai rutinați și hârșiți în modul de a rezista în fiecare zi la coasă.

Am primit cadou de la un prieten o coasă „albina” cu lama de 800 și o toporiște din brad, nu foarte ușoară dar rezistentă. Arcerul și teaca mi le-a făcut cadou nenea Mina iar batca din oțel și ciocanul le-am găsit într-o magazie acasă. Cizmele de cauciuc și pelerina mi le-a „donat” tata fericit că mă apuc de o muncă serioasă, iar pălăria cu boruri pleoștite o găsisem la Ceahlău într-o ladă cu lucrurile bunicului cu câțiva ani înaintea. Cum rucsac

încă nu aveam am fost obligat să îmi car tarhatul într-o trăistuță din lână legată de toporiște.

Răsăritul soarelui ne prindea deja la muncă oferindu-ne o priveliște splendidă, crestele munților ițindu-se din marea de ceață alburie care învăluia văile munților, roua strălucea pe iarbă, pasărilor gângureau. Pe ici pe colo, de la bordeiele în care se dormise noaptea ieșea câte un fuior de fum, semn că se pregăteau mesele pentru micul dejun.

O zi de coasă începea cu operațiunea numită „bătutul coasei”, adică subțiatul lamei cu ciocanul pe batcă. Într-o ordine aleatorie începeau să se audă loviturile sacadate ale ciocanelor de pe un versant pe altul, pe măsură ce coșaii ajungeau la livezile răsfirate, poziționate după crestele expuse la vânt și soare.

În primele zile de coasă nu reușeam să îmi bat coasa cu destulă precizie și ar fi fost deosebit de greu să tai iarbă. Până să îi dau de capăt tehnologiei specifice, nea Mina, sub atenta mea supraveghere îmi bătea de două ori pe zi coasa pe batca lui cu muchie videă.

Prima brăzdă o începea nea Toader Budăi sau proprietarul livezii dacă participa la cosit, apoi îl urmam eu și ultimul era nenea Mina. Mi-au trebuit mai multe zile să înțeleg de ce eu eram rupt de oboseală, trăgeam din greu, „pe burtă”, iar cei doi bărbați, mult mai bătrâni decât mine păreau odihniți.

De fapt nea Toader nu „se întindea” să aibă brazdă lată, cosea „din picioare”, scotea o brazdă puțin peste un metru șaptezeci lățime și păstra un ritm constant, susținut. Nea Mina scotea o brazdă de aceeași lățime cu nea Toader dar o lua „de-o ureche”, adică o treime din lățimea brazdei sale era în brazda deja cosită de mine. Eu, ajuns la un metru și optzeci înălțime, având și toporiște și coasă mare „mă întindeam” la peste 2,5 metri lățimea brazdei, trăgând din greu.

De la 6:30 dimineața până la 8:30, pe rouă, se cosea bine, mai ales că eram și odihniți. De la 8:30 la 9:00 era pauză pentru micul dejun, de regulă omletă cu jumări, un pic de brânză, o ceapă și un „boț de mămăligă”. Imediat ce terminam de mâncat și ștergeam de untură, cu ziar, furculițele personale reluam cositul care continua până la ora 12:00, cu mici pauze de ascuțit coasa.

La 12:00 se lua pauza de prânz în care se mânca o „ciorbă lungă”, un pic de carne sleită, cu brânză și mămăligă și dacă exista, câte un măr vâratec. După ce mâncam în mare viteză mă întindeam la umbră și adormeam instantaneu. Mă lăsau bătrânii să dorm un sfert de oră după ora 1:00 timp în care unul dintre ei îmi bătea iar coasa.

Continuam cositul până la 5:30 când luam o nouă pauză și o mică gustare cu ce mai aveam în traistă sau lăsat de proprietar, apoi mai coseam o oră și ceva. Pe la 7:00 seara porneam înapoi spre casă, drumul de întoarcere, fiind de coborâre de pe munte, îl parcurgeam mult mai rapid. Pe la jumătatea drumului întindeam pasul și-mi lăsam colegii în urmă cu dorința de a ajunge mai repede în sat. Odată ajuns acasă, lăsam coasa atârnată de grinda șurii,

traista alături într-un cui sub streășină, scoteam cizmele cu obiele și șosetele din picioare și apucând o bucată de săpun și un prosop cu mâna, mergeam în mare viteză, uitând de oboseală, la Bistrița să mă îmbăiez. Aproape că nu eram în stare să înot de oboseală iar odată „ghilit” mă întorceam acasă, în bucătărie, unde mama îmi pregătea un blid cu mâncare consistentă. Aproape întotdeauna adormeam în șezut, pe capătul patului, îmbrăcat, înainte ca mama să-mi pună farfuria cu mâncare în față.

În următoarea zi, dacă eram rupt de oboseală când suna ceasul, nu mă mai luau la muncă bătrânii. Rămâneam acasă, în curte, unde ai mei îmi găseau mereu ceva de făcut. Toți înțelegeam că oricum nu aș fi rezistat două zile la rând la coasă, la același efort și program.

Abia după două săptămâni am „intrat în ritm” și înțelegând că dacă vreau să fac față trebuie să rămân să dorm pe munte, la bordeie, am început să pot cosi două trei zile succesiv, urmate de câte o zi de odihnă.

Seara, la bordeie, la lumina focului aprins în vatră, în timp ce se gătea cina, la ceaun, spre exemplu „cartofi făcăluți cu brânză”, deci cartofi fierți, zdrobiți care se amestecau cu brânză și eventual ceapă, bând ceai de tei, să dormim liniștiți și câte o gură de țuică, bătrânii povesteau secvențe din viața agitată și uneori destrăbălată a „cucoanei”, adică a nevastei notarului comunei Mădei, care era de fapt proprietăreasa casei în care stăteam cu chirie. Deși îmi aduc aminte multe dintre aventurile povestite de bătrâni nu le pot reproduce aici atât datorită picanteriei faptelor dar și a limbajului utilizat de povestitori. Adormeam înfășurat într-o pătură, în timpul poveștilor, cu fața expusă la jocurile de lumini și umbre create de focul care își epuiza puterea.

Primeam câte 125 lei pe zi de coasă, reușind ca până la sfârșitul verii să adun aproape 3000 de lei, bani de investit în nevoile noului an școlar dar și în cele personale.

Așteptam cu nerăbdare sfârșitul săptămânii sau ziua „liberă” când rămâneam în sat, deoarece mă vedeam cu Angelica, iubita mea, șefa de la clasa paralelă, o puștoaică subțirică, înăltuță, frumușică, deșteaptă și drăgăstoasă.

Eram îndrăgostiți lulea unul de altul și încercam să petrecem cât mai mult timp împreună. Programul ei, diferit de al meu, crea frustrări adesea. De multe ori, când eu eram liber, ea trebuia să muncească la sapă sau la polog iar când era ea liberă eram eu la coasă. Cu toate acestea profitam cât puteam de mult de ferestrele în care amândoi eram liberi, mai ales seara întâlnindu-ne la scăldat, într-o zonă a Bistriței numită „Șchele”, unde nu prea ajungeau oameni.

Colegii și prietenii ne invidiau, iar părinții erau îngrijorați să nu se trezească cu „nefăcute”, astfel că încercau să ne urmărească cu maximă atenție.

Asta era în mintea lor și probabil că ar fi făcut infarct dacă ar fi aflat cu ce ne ocupam, mai ales că frica să nu-i facem de rușine era terorizantă

pentru ei. Noi ne vedeam de idila care ne crea sentimente și trăiri nebănuite cu indolența și inocența vârstei, parcă trăind în altă lume.

Am reînceput școala, clasa a opta, mai mult cu mintea la Angelica decât la carte...

Părinții mei doreau să mă dea la Liceul Militar Ștefan cel Mare din Câmpulung, fiind de părere că doar armata mai poate „să facă om” din mine. Eu mi-aș fi dorit să merg la liceul auto, sau la același liceu cu Angelica, la Piatra Neamț. Dragostea adolescentină și nu prea, m-a făcut să o cam „zbârcesc” cu școala, să am probleme de concentrare, să fiu dezinteresat față de cerințele părinților. Când au venit examenele de treaptă am fost dus la Câmpulung de tata și dat pe mâna unui fost coleg de școală normală a acestuia și care era maior și profesor la Liceul Militar.

Regimul elevilor de clasa a noua era similar cu cel al militarilor proaspăt încorporați, adică multă bătaie de joc provocată de elevii din clasele superioare, sectoarele de curățenie pe care trebuiau să le facă aceștia eram obligați să le facem noi în locul lor, mâncarea de acasă ne fusese „confiscată” din prima seară, cea de la cantina rămânea „pe sponci” în ovale fiindcă tot ce era bun confiscau aceștia, nopțile erau „scurte” deoarece elevii mai mari ne obligau la raliuri cu valizele care trebuiau conduse pe sub paturi.

După o săptămână, după o încăierare cu elevii din anul 3 care încercau să ne oblige să spălăm cu mâinile goale mizeria din veceurile de la parterul școlii, încăierare lăsată cu victime din rândul acestora, patru dintre noi, după ce ne-am schimbat în hainele civile aflate încă în valize, am fugit de la școală sărind gardurile de pe coasta muntelui și mergând pe jos prin pădure și livezi până la gara din Pojorâta.

Drumul către casă a durat două zile, cu trenul până la Vatra Dornei, cu bunăvoința „nașului”, cu un camion cu sare până la Crucea și cu autobuzele minei, cu haltă la Broșteni, până am ajuns acasă. Intre timp, tata se dusesse la Câmpulung pentru contractul cu școala, dar nu a mai fost cazul. De nervi nu a așteptat să primească dosarul înapoi să mă poată înscrie în altă parte.

Ajuns acasă, cu valiza de lemn în mână, prăfuit și murdar, rupt de foame și de sete, am fost întâmpinat de ai mei de la poartă. Mama stând pe bancă în pridvor iar tata pe scări cu o țigară în mână. Nu m-au certat dar mama mi-a reproșat că i-am făcut iar de rușine în sat, după care tata m-a anunțat că dacă nu a fost bine ce au hotărât ei, adică să mă facă om la liceul militar, nu am decât să mă descurc în continuare singur.

Așa am ajuns că la două săptămâni după ce colegii începuseră școala să nu fiu înscris nicăieri în clasa a noua și să-mi fie rușine să ies prin sat să mă arate babele cu degetul că am ajuns un vagabond.

Într-un târziu, domnul profesor Păcu, având drum la Câmpulung a adus și dosarul meu și m-a ajutat să mă înscriu la liceul din Borca.

La vremea aceea eram în „gașcă”, adică prieten, cu trei băieți mai mari cu doi-trei ani decât mine, care făcuseră un an pauză la școală după

clasa a zecea, an în care lucraseră pe la cârciumile din Poiana Braşov. Cel mai apropiat era Puiu, apoi urmau Arghire şi Romică, primul reluând cursurile liceului din Broşteni cu clasa a unsprezecea. Toţi aceştia aveau o experienţă „de viaţă” mult mai bogată decât a mea, şi deşi erau încă minori erau cunoscuţi drept zurbagii şi petrecăreţi pe toată Valea Muntelui.

Eu mă consideram privilegiat că atunci când nu eram la cursuri şi se organizau petreceri sau aceştia participau la diverse evenimente mă tratau ca făcând parte din echipă.

Îmi aduc aminte că uneori mergeam cu toţii să mâncăm la restaurantul din centrul comunei, la separeu, unde comandam fripturi şi şampanie şi de unde nu plecam decât când se terminau banii. Alteori mergeam la nunţi, baluri sau discoteci în diferite localităţi.

Eram mândru în prostia mea de faptul că prietenii mei mai mari sunt „vedete”, mă simţeam protejat şi privilegiat.

Pe Angelica o vedeam foarte rar, de regulă în vacanţe, dar la căminul Liceului din Borca şi la cel al Liceului din Broşteni erau o mulţime de fete drăguţe şi disponibile să participe la petreceri, indiferent ce formă luau acestea.

Din când în când, când nu erau organizate baluri, discoteci sau nunţi, Puiu, care locuia într-o cameră cu un balcon mărişor din mansarda casei părinteşti, cu acces separat în aceasta, dar şi cu părinţi înţelegători şi permissivi, organiza câte o petrecere la el acasă, petrecere care dura de sâmbăta după prânz până duminică noaptea târziu. Fetele care învăţau la liceul din Broşteni sau la cel din Borca, deci nu erau localnice, rămăneau cu noi, oricum neavând cu ce pleca la căminele de unde erau învoite pentru a merge în localităţile de baştină, la părinţi.

Faptul că învăşasem încă din clasa a cincea să fac fotografii şi mai ales să dezvolt filme şi fotografii m-a adus în situaţia să profit de oportunitatea că în centrul comunei era un laborator foto şi un fotograf dedicat dar lipsit de ajutor. Am dat o probă de lucru şi am devenit colaborator al acestuia. Eram nelipsit după orele de şcoală, măcar 2 ore de la munca din laborator şi câştigam bani frumoşi: un leu pe o fotografie mică, doi lei pe o carte poştală, 15 lei pentru dezvoltarea unui film.

Fotografur Tomiţă avea o motoretă Mobra cu care umbla la nunţi, botezuri şi înmormântări să facă fotografii, să immortalizeze evenimentele, timp în care eu mă ocupam de laborator.

Ulterior, prinzând „gustul banilor” am început şi eu, cu aparatele foto personale Smena sau Ceaika să merg cu bicicleta să fac fotografii duminica la evenimentele la care el nu putea ajunge. Când nu era post se organizau nunţi şi botezuri în multe localităţi. Câştigam bani mai mulţi decât salariul tatei, dar aşa cum îi câştigam îi şi cheltuiam cu prietenii mai mari, la diverse evenimente, pe băutură, „atenţii” pentru fete, restaurante şi lăutari.

Când erau perioade de post, câştigurile din fotografii se reduceau abrupt. Compensam o parte din „pierderi” dacă lunile de practică se

nimereau în post deoarece învățasem cu mare viteză și abilitate de la maestrul instructor Mitică Lupescu să fac o multitudine de lucrări de lăcătușerie și prelucrări prin așchiere. Eram om de bază pentru ciubucurile care veneau din confecționat cărucioare pentru butelii, antene pentru televizoare, garduri și porți metalice pentru proprietari, cruci și grilaje pentru cimitire, scări și mâini curente pentru camerele de la etajul caselor și în general orice piesă sau confecție care necesita strunjire, sudare și alte operațiuni de lăcătușerie.

Ambele experiențe, cea cu lăcătușeria și cea cu fotografiile mi-au adus satisfacții și bani dar mai ales mi-au fost de mare folos în restul vieții.

Profesorii mă luaseră la ochi și nu de puține ori primeam note mai mici decât meritam datorită faptului că ei considerau că „îi sfidez”.

Uneori, mama, exasperată de viața pe care bănuia că o duceam, mai ales când eram în sat, îl trimitea pe tata „să mă aducă acasă”, considerând ea că doar așa „mă adun de pe drumuri”. Mama, fire romantică și sensibilă, a fost menajată de toata lumea din jurul ei prin evitarea discuțiilor despre activitățile sau veniturile mele. Evident că tata nu venea să mă cheme acasă sau în rarele dăți când venea la Puiu nu reușea și nu sunt foarte convins că ar fi dorit în realitate să mă ducă acasă, probabil și datorită faptului că deși nu arăta, uneori se identifica cu noi, ne înțelegea „apucăturile” și „disperarea” cu care o țineam dintr-o petrecere în alta.

La terminarea clasei a zecea am mers pentru treapta a două de liceu la Piatra Neamț. Mi-am dorit să fac Liceul Auto dar datorită unei conjuncturi speciale am urmat până la urmă Liceul de Construcții.

Salariile părinților erau mici, nu știu dacă amândoi încasau 3500 lei pe lună.

Costul cazării la o gazdă era în jur de 500 lei iar mâncarea la autoservire, adică la „împinge tava” sau spre exemplu la Cantina Partidului, unde dealtfel mâncau doi colegi de la auto, în jur de 600 lei pe lună doar prânzul la care se mai adăugau 400 lei pentru cumpărături pentru gustările de seară și dimineață. Oricum ai mei nu m-ar fi putut ține la gazdă, adică să plătească 1500 lei plus bani de buzunar în fiecare lună.

În același timp, costul unei cartele la cantina liceului și a căminului era în jur de 650 lei pe lună la care mai primeam 100 lei „de cheltuială” adică aproape un sfert din câștigul părinților însumat, fără haine, încălțări, rechizite.

M-a înscris tata în septembrie și a plătit sumele necesare pentru prima lună și jumătate urmând ca ulterior, prin diverse persoane să-mi trimită lunar câte 750 lei să plătesc în continuare eu. Imediat după înscriere m-am găsit în aceeași cameră și clasă cu un prieten și coleg de generală, Valer, care făcuse și treapta întâi la Liceul de Construcții și era simpatizat de șefii bucătari și pedagogi, fiindcă era discret, ascultător, muncitor, săritor și bun la toate.

Acesta plătiase doar primele două săptămâni și urma că în continuare să facă „blatul”, dintr-o parte din banii primiți susținând „atențiile” pentru pedagogi și bucătari iar restul păstrându-i pentru el. Profitând de renumele

lui Valer și cu ajutorul lui mi-am făcut și eu relații bune cu bucătarul șef, Gelu Hurjui, dar și cu pedagogul Herlea, astfel încât banii de cartelă și cămin mergeau în atenții. Făcând blatul m-am descurcat destul de bine să nu mai fiu obligat să respect orele de masă dar să mănânc pe săturate în vestiarul lui „nea Gelu”, să nu fiu prezent la orele de meditații de la cămin că nu figuram pe listele de elevi interni și în general să mă bucur de o mare libertate.

Am nimerit într-o clasă cu 36 de adolescenți, majoritatea din oraș, de familie bună. Având clasa profilul construcții structuri ar fi trebuit să fac practică doar la lucrări de dulgherie, betonări și armări.

În realitate, tot datorită simpatiei maestrului instructor Rânja pentru Valer, am ajuns să fac practică cu acesta și mai ales să particip la majoritatea lucrărilor private, de finisaje pe care „le angaja” meșterul.

Maistrul Rânja era un om extraordinar, cu un suflet de aur, tată a două fete, cu o soție decedată de cancer, cu trei ani de facultate de construcții, de la care, din punct de vedere profesional și uman, am învățat o groază de lucruri, inclusiv când și cum să beau sau să nu beau.

Cum lucrările de finisaje valorează mult, se pot face în orice anotimp, atât în timpul practicii dar și în restul anului, după orele de școală am participat mereu la execuția unor lucrări de finisaje. Apartamente, restaurante, terase, case, toate acestea aduceau experiență, suplimente de hrană deosebită dar și bani și nu puțini.

Diriginta pe care am avut-o în treapta a doua, domnișoara Rachieru, era o tânără absolventă a Facultății de Fizică, fără experiență în lucru cu tinerii elevi, rebeli și orgolioși; aceasta a avut viață grea în primele luni, nu de puține ori plecând de la ore cu ochii în lacrimi. Asta s-a întâmplat până când Ani, laboranta „cea mai frumoasă din școală”, a început cu vorbe blânde și manipulări subtile să se joace cu mintea noastră. În două după amiezi, după ore, ne-a transformat pe băieți în cei mai toleranți și buni aliați ai dirigintei. Abia apoi am început să fim atenți la ore și să învățăm fizica. Cu ambiție, toleranță, prietenie și tenacitate a reușit diriga să ne coaguleze într-un colectiv și să ne păstreze pe linia de plutire pe cei mai mulți dintre noi care am și terminat liceul la timp.

Chiar dacă preponderent ne ocupam cu tot felul de alte activități decât învățatul, profesorul de matematică, Andone, bun din punct de vedere profesional, dar sub orice critică din punct de vedere uman, și din nefericire hârtia nu suportă exprimările acestuia, a avut un rol important în mobilizarea noastră să-i demonstrăm că nu suntem proști, că putem învăța dacă vrem și că este greu să ne determine să renunțăm la școală sau să ne lase repetenți. Andone avea o groază de frustrări de acasă unde aflasem noi că soția îl domina și îl exploata excesiv. Școala era singurul loc în care putea el domina, sau măcar putea încerca să domine pe cineva, elevii și în special fetele fiind ținta lui excesivă, ele având neșansa de a fi obligate să-i suporte indecența extremă.

În paralel, încetul cu încetul, pe măsură ce m-am obișnuit cu stilul profesorilor, cu viața de cămin, am fost acceptat în grupul colegilor din oraș

care erau deja într-o gașcă ce m-a „adoptat” cu destule rezerve, fiind singurul „tolerat” de la construcții.

După ce am început antrenamente la karate cu ei, lucrurile s-au simplificat și am început să fiu un participant permanent la petrecerile de la sfârșitul săptămânilor.

În acea perioadă, între „internii” de la licee, în special auto, forestier și construcții, elevi și pedagogi, erau stări conflictuale intense, uneori ieșind adevărate lupte de stradă cu sute de participanți. În perioadele de conflicte acute era suficient să ai matricola pe mână sau să fii recunoscut de la conflictele anterioare ca să ți-o „furi” serios. Apartenența mea la Gașca Karatiștilor, adică a orășenilor, mi-a adus o oarecare protecție fiindcă niciun grup de interni nu dorea un conflict cu orășenii.

Mai târziu, când eram deja într-a douăsprezecea, la Clubul Tineretului de lângă Tribunal a apărut un prim conflict între tinerii din oraș și o gașcă mare de țigani din comunele limitrofe, conflict care s-a întins și a generat încăierări în tot orașul. Miliția și securitatea, pentru a rezolva situația, a adus doi tineri ofițeri, sportivi și practicanți de arte marțiale, profesioniști, cu nume sau prorele predestinate, Eva și Adam, care făcând echipă cu metode adesea violente, implicându-se direct în bătăi și reținând numeroase persoane, au readus ordinea și liniștea în oraș, reușind să calmeze și conflictele dintre interni.

După primele ore de sport, jucând volei sub coordonarea și cu participarea profesorului Ciupercă, ce juca în echipa fetelor, am avut proasta inspirație să atac cu o lovitură puternică echipa adversă. Fiind înalt, având „mână grea” de la coasă și lopată, având în față proful, care nu a „acoperit” atacul așa cum trebuia, a luat mingea în frunte și nas bușindu-l sângele.

A considerat că am făcut-o intenționat, pentru a-l umili, și pe lângă două note de patru nici nu mi-a mai permis să particip la ore. Norocul meu a fost că pe de o parte tata a fost sunat de fostul sau coleg și știindu-i din școală „abilitățile” sportive l-a pus elegant la punct, iar pe de altă parte, profesorul Paveliuc, tot de sport, aflând despre represalii, m-a trimis să activez în echipa de handbal a clubului sportiv școlar, unde cu mici întreruperi am făcut sport până la jumătatea clasei a douăsprezecea, iar adeverința de la CSS mi-a permis să închei situația fără probleme.

Aici antrenamentele organizate de două ori pe săptămână erau „infernale”. O încălzire scurtă la sala „Ceahlăul”, urmată de doi kilometri dintre care unul în pantă de alergare susținută până pe vârful Cozla, la restaurantul „Gospodina”. Urmău cinci sprinturi în pantă, pe zona cea mai abruptă a versantului și revenirea la bază alergând încă doi kilometri. Urma o jumătate de oră de „tehnică” și de regulă încă o jumătate de oră de joc cu „seniorii” care nu ne menajau deloc, nici pe semircerc și nici în atac.

După fiecare antrenament mă simțeam că și cum aș fi fost călcat în picioare bucătică cu bucătică dar abia mai târziu mi-am dat seama cât de mult au contribuit toate la formarea mea că bărbat.

Viața de elev de liceu în Piatra Neamț a devenit pe măsura trecerii timpului din ce în ce mai puțin plictisitoare, începând să merg luna la matineu la cinema Panoramic cu câte o prietenă, joia la lansarea de pelicule la Cinema Pietricica eventual cu altă prietenă, iar sâmbăta la petrecere cu o a treia prietenă. Toate erau frumoase în felul lor și mai ales istețe și iubitoare. Oricum în acele vremuri numărul fetelor era mult mai mare decât al băieților ca să nu mai vorbim de faptul că o parte dintre băieți erau atât de timorați încât fugeau pur și simplu de fete sub pretextul că se dedică învățaturii, și chiar dedicau majoritatea timpului acestei activități.

Având o multitudine de absențe, nu întotdeauna reușeam să le „motivez” la timp sau „nu țineau” hârtiile aduse de la club, de la maiștri, de la UTC sau Dumnezeu știe de unde le mai procuram, mai ales cu ajutorul prietenelor.

Spre exemplu, la tehnologie și la organizarea lucrărilor de construcții aveam ore cu o foarte tânără ingineră. Aceasta accepta să-mi „motiveze” absențele doar dacă recuperam materia sub îndrumarea ei înafara orelor de școală.

Un om deosebit, cu mult înainte de apariția peliculei „Liceenii” a fost pentru mine profesorul de filozofie, Ursache, care în același timp era și Directorul Educativ al Liceului și coordonatorul UTC-ului. Controversele filozofice, exercițiile de logică, comentariile pe teme filozofice alese cu scopuri educative, discuțiile despre viața curentă, ne țineau puternic conectați nu doar la orele de curs, dar adesea nu auzeam soneria care anunța pauza mare și ne trezeam cu proful de mate intrând la ora lui și stricându-ne plăcerea.

Orice problemă personală, abordată cu proful de filozofie găsea un model filozofic drept răspuns posibil, orice nevoie de ajutor primea o soluție favorabilă, orice tentativă de sancționare de către doamna director adjunct găsea un apărător determinat și abil în persoana domnului profesor.

Un rol deosebit în formarea și educarea mea, mai ales în ultimii doi ani de liceu l-a avut Geo, mentorul și prietenul pe care-l păstrasem din primii ani de copilărie. L-am regăsit în Piatra Neamț încă de când am mers cu tata să mă înscrie la liceu și am rămas practic în contact permanent, acesta monitorizându-mă din umbră, ajutându-mă să ies din necazuri fără scandal, făcându-mi morală de o manieră indirectă, manipulându-mă cu eleganță pentru a mă determina să continui cursurile și apoi să dau într-un târziu și admiterea la facultate.

Uneori, mă invita la petrecerile organizate de el și prietenii lui la restaurante, unde nu se vedea că sunt de fapt puști. Prezența fizică, părul mărișor, mustața și barba deasă acopereau cu succes diferența de vârstă de șapte sau zece ani dintre mine și restul petrecăreților. Abia târziu, în timpul facultății, prietenii și prietenele lui Geo, cu care m-am reîntâlnit ocazional, au aflat vârsta reală și cel mai adesea au avut reacții de mirare maximă.

Alteori, când afla că în timpul orelor pierd timpul cu câte o fată și o băutură prin baruri, îl trimetea pe șoferul și mașina de serviciu de la firma la care lucra, să mă convingă și să mă ducă înapoi la ore.

Ultimele luni de liceu le-am trăit cu intensitate maximă, odată cu acestea terminându-se, cel puțin calendaristic, frumoșii ani de copilărie. Viața de adult a început abrupt, după o serie de eșecuri și decizii proaste, luate cu o încăpățănare greu de înțeles acum, la senectute.

DUMITRU TUHUȚ

Luptă

*Contemporan cu sfinți și cu ateii
asum cetatea și câmpia zveltă,
alerg în dimineți la gropile cu lei,
păstrez îngrijorat credința în alertă.*

*Ascund în mine aurul lăuntric,
jongler ori giuvaer neprețuit
fixat pe postament – pivot excentric
într-un sistem incert cu scop nedefinit.*

*Tăcute umbre ce mă țin legat
îmi frâng în piept amiezile pierdute –
un ev acid se cere renegat
și-nlocuit cu forturi și redute.*

Robie

*Purtăm în noi poveri ca pietrele de moară
ascunse adânc în inimă și în rărunchi,
cortegii povârnite, căzute în genunchi
prin pulbere și vânt, în negură de seară.*

*Obrajii scăldați în lacrimi și pași șovăitori,
amprentă ce ne însoțește-n pribegie,
ne definesc ciudat căderea în robie
și-nsângerați și goi cădem la trecători.*

*Nu avem putere să zdrobim mândria,
să sfărâmăm pe piatră lanțul ce ne leagă;
rămânem o turmă – oastea cea pribeagă
pierdută în nisipuri, onorând simbria.*

Proscrisul

Zvârliți cu pietre-n mine.

Sunt nelegiuit!

*Peceți de foc îmi înfășoară ființa;
un Cain nou, Lameh brutal și răzvrătit
ori Iuda care își vinde nepuțința.*

*Fugiți ca de-un lepros ori ca de-o piază rea;
port ca și Ham ce-a răs odinioară
de tatăl dezgolit în somn, ocară grea
prin veacuri nesfârșite – groaznică povară.*

*Scuipați în urma mea și vânturați nisip,
dați foc și umbrei ce-mi păzește calea;
nelegiuirea n-are nume și nici chip –
în dangăte de clopot
– sporiți înstrăinarea.*

Eșec

*Sunt astăzi cerșetorul care-și strigă
cu voce sugrumată și dogită
pe uliți nepuțința dobândită
în nopți prelungi de falsuri și intrigă.*

*N-aș fi crezut că-mi joc la zaruri soarta
ce-avea să vină ca o apă mare
lovind baraje, maluri în surpare
cu icnete ca de berbece poarta.*

*Speram că numai ceilalți sunt nebuni
ducându-și anonimi viața fadă,
când eu eram pionul de fațadă
menit s-adune lacrimile-n pumni!*

Memoriile mele

*De cum s-or aprinde plecările
trebuie să fiu pregătit cap coadă
să cutreier lumea din care nici nu mai știu
că fac parte
aidoma celor ce n-au auzul sau o parte din el
și trudesesc să-nghită sunetele ce țâșnesc
din guri sparte
precum din joacă țestele de copii*

*Țin minte am promis că voi vorbi
despre lumea mea
de altfel mai deloc diferită de-a altora
ba chiar eu zic
cum ar spune poetul izbitor de asemenea*

*Pornesc de la faptul întocmai
că inversul meu e la tine al tău e la mine
ferice de așa lume perfectă
care se lasă sedusă de mințile noastre
orice drum din itaca se va multiplica
până dincolo de neitaca
distanțele vor deveni înfinit de mari
itaca mea perfect lineară
cu noi încolonați privind unul în ceafa celuiilalt
și nu vom putea construi o armată decât prin
divizare democrită
și alte operații atroce*

*Mi-am amintit dintr-odată ce va urma
iată
într-o zi mi se va pune o oglindă în față
voi fi dezbrăcat până sub piele
și atunci nu va mai conta ce port pe dinăuntru
va conta doar să spun adevărul
la șaizeci de ani și așa suflu cam greu
face asta din mine munca mea
care m-a ținut prea mult departe de narcotice*

*Toate cuvintele mele se vor îngămădi
într-un punct de vedere*

*un fel de punct fix știți voi din matematici
pe care l-am apreciat la timpul potrivit
îi țineam isonul
să-mi fie lung culoarul dinspre nemurire
deși au venit la mine zile vesele
și n-am putut să mă bucur
au venit și zile triste și
nu m-am sfiit să le înfrunt*

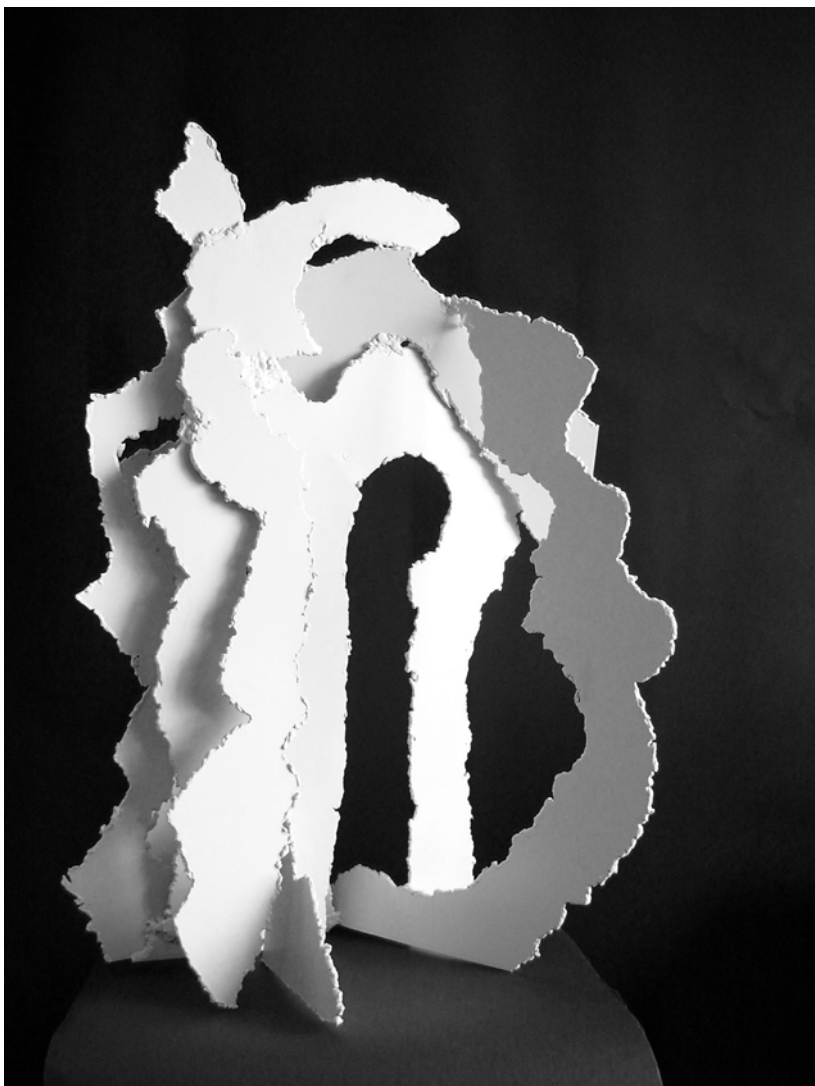
*Așa că vă voi spune povestea mea care
după asta
va înceta să mai fie pentru mine povară*

pecetea lui Dumnezeu

*îmi închipui că Dumnezeu este atâta de generos
că-și va da viața odată cu mine
nu se va crampona de putere
și după acest sacrificiu suprem
probabil că stelele se vor privi între ele mirate
ca niște suflete muribunde
cu respirația în derută precum galaxiile vara
nu mă mai grăbesc însă
pentru că oricum timpul nu-mi va ajunge
și n-am de gând să apuc
să privesc cum lumea se sfârșește
dar nu mai spun nimic pentru că
deși nu mai e mult
mă va urmări tot restul vieții*

Reîncarnările mele
(Corolar părintesc)

Multe vorbe se vor fi spus
pe seama tatălui meu
de pildă că și-a pierdut la jocul de cărți
pușinii bani pe care-i câștiga
pușini
știa pesemne că nu era
o altă șansă de a ieși din sărăcie
așa cum și azi cei sărmani joacă la loto
aceleași numere arogante
Știa de pildă că și-a băut mințile zi de zi
dar el era creierul satului chiar și
atunci când era abțiguit
era singurul din sat care avea codul penal
și descifra pedepsele celor vinovați
înainte de a le hotărî judecătorii
și să vezi ce socoteli știa tata să facă
de-ți venea mirarea de unde știa atâta înmulțire
de-mi făcea praf integralele mele
care ar fi trebuit să-i cubeze butoaiile
Abia într-un foarte târziu
plămânul agrest al tatălui meu
a început să reverse
dar tata ne-a zis
ceea ce trebuie să rămână după om tot viață
ar trebui să fie
Lizica a fost cea mai frumoasă
reîncarnare a mea
la fel precum ursu
la fel ca și copacii vinurile
oamenii pe care ți-i apropii țin de gusturi
ca una și încă o mie de nopți
Dar așa cum toate apele pleacă din țara mea
și se duc spre toate celelalte
îmi imaginez că picătura asta din mine
va ajunge într-o dimineață în ocean
apoi peste zi se va ridica la cer precum sfinții
după care se va întoarce la mine
dintr-o călătorie nesfârșită
într-o aventură cam ca viața

Viorica Colpacci, *The Narrow Door*

THEODOR DAMIAN

Anastasia Dumitru: Educație și credință

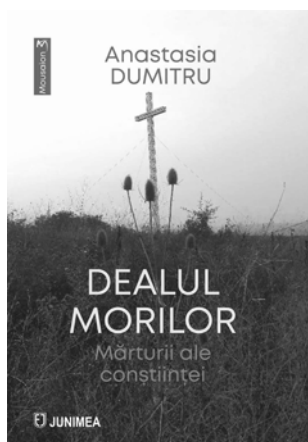
În această epocă în care asistăm la declinul calitativ al educației în România, de la grădiniță și până la studiile post-universitare, se mai găsesc voci autorizate care vorbesc cu putere arătând cauzele crizei, analizând critic conținutul și avertizând asupra consecințelor nefaste asupra viitorului neamului nostru. Profesoara, scriitoarea Anastasia Dumitru este una dintre aceste voci. Ea scrie muindu-și condeiul în lacrima inimii acolo unde liniște nu-i când este vorba de România, în general, de Basarabia, în special, sfânta muceniță a neamului românesc, inimă în care se află totodată liniștea din Sâmbăta Mare, după ce Fiul lui Dumnezeu întrupat a strigat, cu o zi înainte, „Părinte, în mâinile Tale încredințez duhul Meu”.

Citind volumul *Dealul morilor* (Ed. Junimea, Iași, 2023) al profesoarei de autentică vocație, basarabeanca Anastasia Dumitru, ai impresia că ești un elev permanent la lecțiile de viață și credință ale Profesoarei, simțindu-i tremurul din fiecare cuvânt pe care-l rostește, menit să prindă rădăcină în sufletul tău de copil, mereu copil, spre a aduce acolo rod însutit. De asemenea ai sentimentul că ești părtaș nu la plângerile lui Ieremia, ci la plângerile Anastasiei, adică începi și tu să conștientizezi și să suferi pentru tragediile abătute asupra neamului nostru: pe de o parte, asupra Basarabiei, „trecută prin foc și sabie”, vorba lui Dumitru Matcovschi și a lui Grigore Vieru, de la răpire și până azi, dar și asupra României, în general, în ceea ce privește distrugerea valorilor ei fundamentale la care asistăm neputincioși sau aproape neputincioși, deci la distrugerea temelii ființei noastre naționale.

Cartea *Dealul Morilor* reprezintă o radiografie fidelă, vreau să spun cu aparate de ultimă oră, a acestor două valori supreme: învățământul românesc actual și Basarabia, sau în egală măsură, în ordine inversă. Anastasia Dumitru demască tranșant demagogia și minciuna în care este împachetată căderea. În piesa *Cocoșul negru* de Victor Eftimiu, diavolul, făcând apologia minciunii, îl înfruntă sarcastic pe voievodul Nenoroc atunci când acesta începe să gândească la adevăr: „Și ce e adevărul? Un dar fără de preț / O haină zdrențuită prin care vezi o rană / Acesta-i adevărul! Și lui vreți să mă-nchin? / O, nu! Închin minciunii paharul meu cu vin!”

Anastasia Dumitru dezvăluie și critică minciuna care stârnește confuzia valorică elaborată în mod deliberat pentru ca aceasta să treacă drept adevăr, iar adevărul drept minciună, căci nu degeaba epoca noastră este numită acum „post-adevăr”.

Da, autoarea volumului vede atât zdrențuirea intenționată a hainei, dar și rana ce îndurerează sufletul neamului nostru, vede și deplânte felurile

în care haina cea frumoasă a identității noastre naționale, adică limba, credința, istoria și cultura, este călcată în picioare.

Ca profesor de vocație, deci cu chemare de sus spre această slujbă, cu ardoare de apostol și cu zel de misionar Anastasia Dumitru nu se sfiește să înfrunte curajos curentul distrugător cu nezdruincină credință în Dumnezeu, așa cum singură mărturisește în „Precuvântarea” volumului: „Am fost și sunt un marginal, iar marginalii nu prea se supun directivelor venite de la centru; ei își găsesc propriul lor contur ființial. Ei trăiesc între lumi dincolo de timp și de spațiu, în scriitură; ei se supun doar Cuvântului.”

În contextul „plângerilor” sale și al emoționantelor evocări de întâmplări din viața românilor din Basarabia, cititorul găsește abundentă și binecuvântată hrană pentru suflet spre edificare interioară și creștere în credință. Iată câteva teme de acest fel: „diferența dintre esență și deșertăciune”; „lumea s-a născut din lumină, iar noi am întinat-o”; pelerinajul „spre eul profund”; cunoașterea de sine și descoperirea lui Dumnezeu; „iubirea ca imensă trăire a eternității”; „când cercul se strânge nu ai alt reper decât cerul”; „eu mă leg de altar”; „predilecția pentru arhaic și sacru”; preotul Vasile Țepardei (martir) și „identitatea ca vină”; „unde sfârșește satul și unde începe cimitirul”; „dacă oamenii sunt credincioși, neamul nu va muri”; „este greu să ții lumânarea aprinsă în vremuri de beznă și furtună”; „rezist prin rugăciuni și lecturi, mă hrănesc cu lumină”; „să optăm pentru metanoia, nu pentru paranoia”; „azi gerul Bobotezei s-a mutat în inimile oamenilor”; „genele sacre din noi”; „o societate cu icoane sparte”; „simțul sacralului înlocuit cu simțul haosului”; „omul, asemenea florii, este purtătorul unei semințe cu rod veșnic”; „când florile ardeau de nerăbdarea luminii”; „stejari uitați acolo de la începutul lumii”; „fiecare clipă trebuie trăită de parcă ar fi cea din urmă pentru că fiecare clipă este un dar”; „soarta Basarabiei se aseamănă cu un pește care se zbate pe uscat, care nici nu moare, dar nici nu trăiește. Agonia continuă”; și multe, multe altele.

Așadar, câte pagini, atâtea teme de meditație teologico-filosofică, de reflecție critică, atâtea idei și expresii aforistice, aș zice chiar apoftegmatice, atâtea metafore și atâtea poezie și alte frumuseți ce delectează mintea și luminează sufletul.

Da, Anastasia Dumitru scrie muindu-și condeiul în lacrima inimii, iar coala de hârtie este inima cititorului și conștiința neamului românesc.

Siberiile Rodicăi Fercana

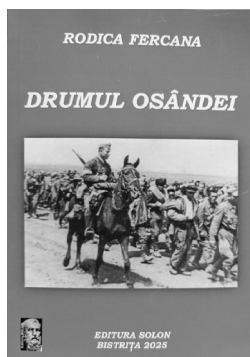
Rodica Fercana este un romancier care trebuie pus în lumină. Cărțile sale o pun dar și reflectoarele ce trebuiesc îndreptate spre ea o vor face, iar reflectoarele vin de la cititori, critici și ne-critici literari. De multe ori evaluarea meritelor unei lucrări vin de la marele public și nu de la critici. Eventual criticii se mai răzgândesc chiar dacă autorul respectiv nu a fost necesarmente parte din cercuri favorite.

Eu scriu aici câteva cuvinte despre două dintre cărțile ei de mare impact la oricare cititor crescut în valorile dragostei de țară, în ambele sensuri: țară, ca în viața la țară, și țară, ca în iubirea de țară, de patrie, de neam, în *Siberii de gheață* (Ed. Solon, Bistrița, 2023) și *Drumul osândeii* (Ed. Solon, Bistrița, 2025).

În aceste volume, Rodica Fercana, cu harul deosebit ce o stăpânește, încearcă să mângâie rana încă nevinedcată, și, din păcate, pe marginea uitării, a jertfei tinerilor români prinși în avalanșa celor două războaie mondiale, cu toate dramele, tragediile sale resimțite la nivel personal, familial, social/comunitar sau național.

Adăugând celebrului roman *Temă pentru acasă* de Nicolae Dabija ori *Suferință și demnitate* de Horia Ion Groza din Statele Unite, Rodica Fercana vine în conștiința contemporană (și ce necesar act de justiție este acesta!), cu alte cazuri în care se vor recunoaște multe altele, cele mai multe încă nescrise, despre o luptă care nu este a ta, despre linia subțire dintre viață și moarte în tranșeele unui front și pentru un motiv pe care poate nici măcar nu l-ai înțeles, necum să-l fi ales, despre viața de sclav în lagăre de concentrare din înfricoșătoarea și înghețata Siberie, dar și din alte locuri, despre dezumanizare, și, din fericire, în cazul acestor romane, cu un sfârșit fericit, cum în rare cazuri s-a întâmplat, unde eroiul principal, trecând printre toate furcile caudine, reușește să revină acasă, în satul său drag și să se reintegreze între oamenii sufletului său.

Rodica Fercana este un romancier cu rădăcini, nu în cer, ci în pământul sacru al neamului românesc. Acest lucru reiese cu evidentă din talentul cu care își dezvoltă narațiunea în care dragostea de glie, faptul istoric, coordonatele reale ale întâmplărilor se îmbină armonios cu imaginația sa critică și creativă. Satul ca matrice a ființei noastre, pe care o

portretizează impecabil, de la descrierea de rânduieli sacrosancte ale vieții cotidiene, până la reproducerea dialectului propriu-zis ale vorbirii oamenilor locului, devine la autoare loc ontologic, întărit în conștiința cititorului prin explicații scurte dar necesare, pentru a-l face pe acesta părtaș total la viața și la întâmplările povestite.

Din lectură se vede clar că autoarea deține și folosește cu deplin succes tehnicile clasice ale construcției unui roman cu profund apel la public, utilizând elemente de context geografic, politic, psihologic-spiritual, dar cu relevanță maximă la tematica narațiunii, pentru a-l conduce pe cititor într-o mai profundă înțelegere a evenimentelor la nivel emoțional, deci la reușita totală a demersului narativ al autoarei.

Aceste volume se citesc ușor, dintr-o răsuflare, dar ce răsuflare! Când termini lectura, te trezești din lumea cărții și plângi, vorba lui Labiș din *Moartea căprioarei*, „mănânc și plâng, mănânc”... citești și încerci să îți oprești o lacrimă rebelă. N-ai cum altfel, pentru că ești ființă omenească.

FLORENTIN POPESCU

Scriitorul, într-o nouă paradigmă

Pe vremuri (prin această expresie înțelegând perioada de dinainte de 1989) cunoscut ca ziarist de notorietate în presa centrală, Nicolae Grigore Mărășanu a debutat în literatură cu volumul de versuri *Insula* (Editura Albatros, 1973), o carte bine primită de critică, după care a semnat poezie în mai toate revistele vremii (de la *România literară* și *Luceafărul* și până la *Contemporanul* și *Convorbiri literare*). Ulterior a tipărit peste zece cărți de lirică, mai multe antologii de autor și câteva tomuri cuprinzând eseuri și publicistică, între care și o carte *cu și despre* Fănuș Neagu (*Izma sălbatică*), obținând mai multe premii importante, atât în țară cât și în străinătate (Republica Moldova, Elveția). În 2007 Registrul Internațional al Stelelor din țara cantoanelor a redenumit Steaua Hercules definitiv cu numele acestui poet român.

Nicolae Grigore Mărășanu a descins în literatură din ținutul fabulos al Brăilei (zonă care ni i-a dat, între alții și pe Panait Istrati și Fănuș Neagu) și nu întâmplător o serie de teme și de motive din poezia, dar mai ales din eseistica lui au multe tangențe și cu creația celor doi mari scriitori.

Și având Nicolae Grigore Mărășanu în spate o creație atât de bogată, scrisă în registre tematice diverse, acestuia i-a venit o idee pe cât de nouă tot pe atât de interesantă: aceea de a aduna între copertile unei cărți, sub formă de citate din propria-i operă, idei și gânduri avute de-a lungul anilor, concluzii în urma unor experiențe (atât de autor beletrist cât și de jurnalist).

Volumul (*În labirintul rostirii, Logos & Labirint, Torțe*, Editura Grai și Suflet – Cultura Națională, 2022) m-a purtat numai decît cu gîndul la o colecție – „Cogito“, care apărea la Editura Albatros înainte de 1989, colecție care nu știu de ce n-a fost preluată și dusă mai departe de cineva, întrucît era foarte interesantă și avea o largă accesibilitate în public.

Aici, la Nicolae Grigore Mărășanu citim nu mai puțin de 1123 de extrase din propria operă, orînduite alfabetic, ceea ce, se înțelege, ușurează parcurgerea lor. La sfîrșitul fiecărui citat este indicată și lucrarea din care a fost extras citatul, așa încît cine dorește o aprofundare a ideii cu pricina poate merge la cartea respectivă.

Trebuie spus din capul locului că autorul, experimentat în alcătuirea unui volum înainte de a-l încredința tiparului, s-a dovedit a fi foarte exigent cu sine, de unde și impresia că avem în față o lucrare de sinteză, foarte serioasă, utilă atît cititorului de rînd cît și – mai ales! – virtualului cercetător și istoric literar care s-ar hotărî să se aplece cu atenție și în amănunt asupra operei literare a lui Nicolae Grigore Mărășanu.

Iată cum arată o cugetare despre poezie, formulată metaforic: „Aleg cuvintele după virtuți și zidesc în idee. Și parcă aș împleti funii de aur; parcă un prunc aș lua în brațe și deasupra capului îl ridic, să-l arăt iubirii care abia l-a născut! Într-atît de adorată ești inimii mele, Poezie”.

Ajuns la senectute, creatorul se autoevaluează critic: „Acum, ca avarul retras să-și numere banii, îmi socotesc biruințele și înfrîngerile. Și îmi iese că nu cu dușmanul am luptat, ci cu trupul. Și nu oamenii m-au învins, cînd fost-am învins, ci neputința de a rezista ispitei. Iată că am biruit, nu cu sabia am biruit, ci cu tăișul înțelepciunii”.

Ideea de fericire este sintetizată și ea tot metaforic: „Ca berzele toamna vin și se duc fericirile. Și niciodată nu rămân să înnopteze la casa omului”.

Fiu al bălților Brăilei, cum o mărturisește în multe din scrierile lui, Nicolae Grigore Mărășanu își vede ținutul natal ca pe un izvor dătător de energii, de vigoare, dar și ca un loc de care nu s-a putut despărți toată viața, indiferent unde l-a purtat ea. „Dacă nu ai un mal – zice el – la care să te întorci, să sorbi din energiile primare cînd ești secătuit, sufletul nu are loc de ancoră și plutește în derivă. Locul meu de ancoră este Brăila”.

În siajul aceleiași idei am aflat încă o cugetare, o mărturisire elocventă: „Totdeauna m-am asemuit fluviului: tăcut și adînc, liniștit și înalt. Și rareori veselia mi s-a cuibărit în simțiri...”.

Rememorările, amintirile, scenele de viață, întâmplările de tot felul și de la toate vîrstele devin serioase motive de meditație. Iată o mostră, pusă pe seama tatălui: „Există un duh al lucrurilor, îmi spunea tatăl meu; o metafizică a ideii, halou purtat de spiritele cu cinci stele în osul frunții. Uneori îl cauți o viață și nu-l întâlnești. Dacă ți se arată în apa memoriei, poți spune: am întâlnit Poezia! Te-a iubit și te-a hărăzit Poet. Și iar îmi spunea tatăl meu: înainte de a începe poemul, suie pe cruce. Primește coroana de

spini pe frunte, împunsătura suliței în coastă, scuiatul sutașului pe obraz, bea paharul cu oțet și fiere până la fund și scrie întâiul cuvânt”.

Zguduitoarele și de neuitat scene din copilăria petrecută pe malul fluviului în vremuri de teroare politică îi provoacă poetului această tristă cugetare-angajament: „Voi oficia și pentru martirii din Sud, căzuți pe drumul marilor gulaguri, într-o călătorie în transcendental. Jertfiți în lagăre de muncă, împinși cu puștile să oprească zăpoarele cu pieptul; smulși de tsunami; îngropați sub aluviuni de vii, de vii zidiți în taluzul *Marelui Canal*, sub fascine ori în *Marele Dig* al Insulei cu douăsprezece închisori. Zidirea de vii fiindu-ne destinată prezicere, mit și lumânare a izbăvirii”.

Putând fi evaluat ori interpretat și ca o autoevaluare a propriului scris, acest volum al lui Nicolae Grigore Mărășanu este, cum însuși mărturisește „O torță, în beznele memoriei devastate”. O torță care „poate lumina fără-de-sensul morții”.

IOAN N. ROȘCA

Justiția în epoca crizelor ecologice – despre responsabilitatea care ne depășește și ne întemeiază

Într-o vreme în care fragilitatea lumii devine mai vizibilă ca oricând, iar ecologia nu mai este doar o disciplină științifică, ci un mod de a înțelege ființarea noastră în totalitatea ei, cartea semnată de Diana Dănișor și Anca-Ileana Dușcă, *Justiția în epoca crizelor ecologice. Răspunderea penală și dimensiunea filosofică a dreptului la un mediu sănătos* (Editura C. H. Beck, București, 2025), vine ca un text necesar, așezat la intersecția dintre drept, etică și un anumit fel de spiritualitate laicizată a responsabilității. Nu este o carte tehnică, ci una care ascultă pulsația adâncă a timpului nostru și pune în circulație un adevăr pe care îl evităm instinctiv: că am intrat într-o epocă în care prezența noastră în lume cere o altă formă de grijă, mai amplă, mai matură, mai atentă la consecințele nevăzute ale acțiunilor noastre. Crizele climatice, degradarea ecosistemelor, dispariția speciilor și dezechilibrele produse de activitatea economică nu mai pot fi tratate ca simple „probleme administrative”. Ele ating chiar condițiile vieții umane. De aceea, cartea vorbește despre justiție într-un sens larg, uman, care depășește cadrul obișnuit al dreptului.

Autoarele abordează protecția mediului nu ca pe o sarcină administrativă, ci ca pe o formă de fidelitate față de însăși condiția umană. Ele arată că distrugerea ecosistemelor este un atentat nu doar la sănătate sau resurse, ci și la însăși continuitatea sensului, la legătura dintre generații, la

posibilitatea de a lăsa în urmă o lume locuibilă. În această lumină, responsabilitatea ecologică devine ceva mai mult decât un concept juridic: devine un act de conștiință, o punte între prezent și viitor, un mod de a afirma că ființarea noastră nu se epuizează în limitele unei vieți individuale. Ca urmare, responsabilitatea ecologică se extinde dinspre indivizi către instituții, corporații, comunități întregi și, mai ales, către generațiile viitoare. Acest tip de responsabilitate nu poate fi înțeles cu instrumentele morale tradiționale; el cere o nouă ontologie a justiției, în care prezentul nu mai este singurul protagonist.

Cartea reușește să surprindă această dimensiune profundă fără emfază și fără moralism. Ea arată că justiția ecologică este o formă a speranței, dar și a lucidității: speranța că lumea poate fi vindecată, luciditatea de a recunoaște că vindecarea cere transformarea modului în care gândim responsabilitatea. În analiza atentă a răspunderii penale, textul introduce o idee esențială: că viitorul cere alt limbaj al dreptului, unul care să poată cuprinde nu doar gesturile vinovate ale prezentului, ci și efectele lor adânci, prelungite, uneori ireversibile. Sancțiunea încetează să mai fie doar un act retributiv și devine gest de reafirmare a valorilor care ne leagă de cei ce vor veni după noi.

Este remarcabil modul în care lucrarea pune în dialog filosofia responsabilității cu normativitatea juridică. Responsabilitatea nu mai este doar atribuirea unei culpe, ci recunoașterea unei co-implicări în țesătura lumii. Suntem fiecare, în feluri diferite, parte a unor procese care depășesc controlul individual și tocmai aici se naște nevoia unei gândiri juridice capabile să prindă în expresie această interdependență. Autoarele reușesc, cu o finețe rar întâlnită, să arate că între sancțiune și solidaritate există o legătură profundă, iar între dreptul penal și etica grijii există un dialog ce merită continuat.

Fără a recurge la formule grandioase, cartea transmite un adevăr discret, dar puternic: protejarea lumii naturale este o formă de liturghie a responsabilității. Este, în același timp, gest juridic și gest moral, acțiune exterioară și transformare interioară. Citind volumul, ai sentimentul că dreptul, atât de tehnic prin natura lui, poate redeveni spațiu de respirație spirituală atunci când acceptă că nu este doar mecanism al sancțiunii, ci și instrument al grijii.

Acest mod de a pune problema îi conferă cărții o lumină inconfundabilă: ea privește ecologia nu dinspre catastrofă, ci dinspre posibilitate; nu dinspre disperare, ci dinspre responsabilitate; nu dinspre apocalipsă, ci dinspre reconstrucția unui sens comun. Cu fiecare pagină, textul amintește cititorului că lumea nu este posesia noastră, ci darul care

trece prin mâinile noastre, pentru a fi oferit mai departe, mai intact, mai curat, mai locuibil.

În felul acesta, *Justiția în epoca crizelor ecologice* este mai mult decât o contribuție la dreptul mediului. Este o chemare la împăcare cu lumea. Este o pledoarie pentru o responsabilitate care nu se închide în normă, ci se deschide în conștiință. Și este, poate fără ca autoarele să o spună explicit, o meditație despre cum putem rămâne umani într-o epocă în care însăși umanitatea noastră este pusă la încercare.

Într-o revistă precum „Lumina Lină”, unde cuvântul caută nu doar să transmită, ci și să aline, să lumineze, să păstreze vie bucuria sensului, o prezentare a acestei lucrări își găsește locul firesc, cartea fiind un text al griji și al responsabilității. Un text care ne reamintește că între dreptate și lumină există o legătură secretă: amândouă cresc din aceeași nevoie a omului de a nu abandona lumea, ci de a o duce, cu atenție și înțelegere, mai departe.

DIANA DOBRIȚA BÎLEA

Viața, un spectacol improvizat

Volumul de povestiri și nuvele *Pregătește-te de circ!* (Ed. Ink Story, Pucioasa, 2025) al binecunoscutei scriitoare Passionaria Stoicescu, autoare a aproape 90 de cărți (literatură pentru copii, poezie, proză, dramaturgie, traduceri), reconstituie tabloul onest al societății românești, preponderent din perioada postdecembristă, marcată de precaritate morală și de fel de fel de frustrări. Atmosfera narațiunilor este credibilă și datorită veridicității personajelor, ce par niște cunoștințe cărora autoarea le-a fost confesor, martor, prieten plin de empatie etc. și le-a aflat singurătatea, nevoia de afecțiune, rușinea, pustiul sufletului, degradarea, sila sau rarele momente de tandrețe salvatoare. Titlul cărții anunță de la început o estetică a derizoriului, sugerându-ne că viața nu-i altceva decât un spectacol improvizat, uneori grotesc, alteori chiar tragic, mai mereu privat de acele decoruri și de acei actori care ar putea s-o înnobileze.

De-a lungul celor 11 povestiri și nuvele, indiferent că acțiunea se desfășoară într-un cimitir, într-o tipografie comunistă, într-o mănăstire, într-un apartament, într-o sală de circ, într-o altă țară etc., miza, aceeași mereu, este că omul, deși copleșit de violența lumii și de mizeria concretului, continuă să caute sensul vieții și împlinirea prin iubire.

Desacralizarea, un motiv recurent în economia cărții, devoalează golirea de solemnitate și contaminarea cu trivial a acelor experiențe umane ce ar trebui să fie și să rămână profunde, pentru că ele definesc condiția umană: credința, iubirea, maternitatea, moartea. În *Generalul Coanamare*,

de exemplu, ritualul exhumării este un fel de teatru absurd. Cimitirul se transformă într-un spațiu al negocierii meschine (cu groparii, cu preotul) și al micilor mizerii umane. Replica „Loc de veci? Care vecie?” anulează ideea de eternitate și reduce moartea la o continuare a precarității din viață. Groparul care „sufală în orbitele goale ale tigvei” și anunță triumfător „Iaca și coanamare!” este o scenă carnavalescă. Umorul autoarei, deși tăios, nu e lipsit de compasiune. Bătrânele caricaturizate ni se relevă ca niște personaje simpatice, ele fiind niște supraviețuitoare ale războiului, ale migrației, ale foametei. În același registru al desacralizării se înscrie și narațiunea *Parfum de mătănni*.

Mănăstirea apare aici ca spațiu al abuzului mascat. Relația sexuală dintre tânărul Iachint și stareț, relevată discret de autoare, demască ipocrizia unei autorități care ar fi trebuit să se legitimeze prin moralitate.

În *Gură de canal și descântecul de legat*, Passionaria Stoicescu surprinde excelent frustrarea, invidia și masculinitatea umilită. Cioroiu Romică, tipul activistului comunist mărunț, „smolit”, „pucios la chip și fire”, este resentimentarul care urăște competența și tinerețea colegei Luiza, pentru care își face visuri erotice. Descântecul la care apelează, făcut din „chiloții lui tetra”, pierde dimensiunea magică și se dovedește a fi doar o încercare caraghioasă de manipulare. Prin faptul că ea incendiază obiectul vrăjit și prin mutarea sa disciplinară, Luiza își capătă, de fapt, libertatea.

Și alte figuri masculine sunt compromise moral. Seducătorii care tratează femeile ca obiecte de pariu (*Domnișoara OZN*) sau de consum (*Mizeria sâmbetei*) dispar rapid din viețile acestora, lăsând în urmă traume. Masculinitatea este adesea caricaturală, dar efectele acesteia sunt devastatoare. În contrapunct, personajele feminine sunt surprinse în contextul slăbiciunii lor. Ele sunt femei singure, femei trădate, femei care acceptă compromisuri afective din teama de abandon, femei care îndrăznesc să mai viseze. Magdalena, Alta, Fira, învățătoarea/ mama din narațiunea *Mama, copilul meu bătrân* sunt astfel de exemple. Gestul Magdalenei de a-și face găuri în urechi la 50 de ani pentru niște cercei pe care nu i-a primit de la cel pe care îl visase simbolizează capacitatea femeii de a se autoamăgi că iubirea proiectată poate fi substituit al iubirii reale. Finalul, în care soțul îi oferă cercei cu briliante, răstoarnă așteptările, semn că iubirea adevărată nu e acolo unde este proiectată (*Câte ceva din legea turburelii*).

Povestirea care dă titlul volumului dezvoltă tema identității și a aparenței. Obreja, interpretul de romanețe, trăiește o viață dublă, având soție și copil în partea trăită la vedere și un „nevast” în cea ascunsă de ochii lumii. De asemenea, autoarea explorează memoria copilăriei (a personajelor Alma, Toni Spigelman, Coni) pentru a arăta cum blestemele ludice se pot concretiza

și pot întreține o stare de vinovăție pentru cel care a recurs cândva la acestea. Ideea că fuga lui Coni în Israel și nemăritișul ei ar fi consecințele vrăjii din copilărie dovedește permanența superstiției în mentalul oamenilor.

Relația mamă-fiică este tratată cu gravitate în *Mama, copilul meu bătrân*. Portretul mamei, o învățătoare inteligentă, care-și iubește fiica, dar e incapabilă să-și demonstreze prin minime gesturi de tandrețe această afecțiune, este impresionant tocmai prin lipsa oricărei idealizări. Decrepitudinea fizică și psihică sunt descrise fără menajamente, iar scena prin care fiica „soarbe” sufletul mamei muribunde trimite spre ritualuri arhaice. De altfel, raționalul și iraționalul se intersectează de multe ori de-a lungul discursului acestui volum. Ironia cu care este invocat Sigmund Freud în *De la domnul Freud citire*, în care se povestește despre vise, anxietate și autosugestie, demonstrează inteligența ludică a Passionariei Stoicescu. Personajele trăiesc într-o lume modernă, dar gândesc încă magic, ceea ce produce un decalaj de cele mai multe ori comic.

Pregătește-te de circ! impresionează prin verosimilitate, prin replicile memorabile, prin alternarea umorului și sarcasmului cu lirismul. Este o carte despre condiția omului într-o lume lipsită de mari victorii, dar plină de mici drame cotidiene. Există o empatie de necontestat față de om, chiar și atunci când acesta este ridicol sau compromis moralmente. Cartea Passionariei Stoicescu ridică o cortină pentru a lăsa cititorul să privească scena și eventual să se recunoască în personaje și în ipostaze. E o invitație de a reflecta la ideea că „cercul” celorlalți este, de fapt, (și) al nostru.

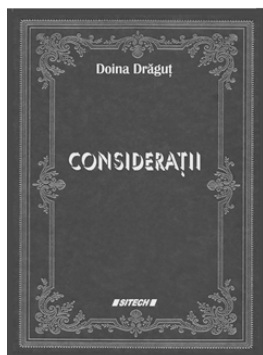
IOAN GÂF-DEAC

Născut din spiritul românesc, Eminescu se transformă, prin cuvânt, în creator de spirit.

De la bun început semnalăm că prin cartea intitulată *Considerații* (Ed. Sitech, Craiova, 2025), autoarea Doina Drăguț realizează o asamblare inteligentă a secvențelor de literatură (considerații asupra unor scriitori clasici și despre cărțile unora din peisajul literar general, păreri asupra unor artiști plastici, aprecieri despre propria creație poetică, dialoguri) care transformă extensia textelor din volum într-o rețea de sensuri.

Nu contează hotărâtor „punerea laolaltă” a textelor, ci modul în care piesele aparent autonome comunică între ele. Avem de-aface cu relații între părți de scrieri, nu cu simple juxtapuneri, cu o anume logică internă (tematica literară, despre cultura în sine), nu înșiruire de relatări. Observăm că un text

bine asamblat în economia cărții semnalate reflectă o inteligență structurală, nu doar stilistică din partea autoarei. Asamblarea inteligentă construiește progresiv cartea, fiind evitat eclectismul, iar mulțimea finită de texte trimite la capacitatea volumului de a integra diversitatea fără a deveni heterogenă, incoerentă. Deci, citind cartea *Considerații* nu avem sentimentul de simplă acumulare de nuclee tematice, ci mai degrabă, pe baza unei logici proprii, întâlnim o viziune literar-culturală de jurnal critic de întâmpinare. Nu expunerea diversității, ci absorbirea acesteia într-o viziune, formalizând un mod recognoscibil de a privi lumea literară este importantul merit al autoarei în demersul său scriitoricesc.

Nu întâmplător, cartea începe cu un studiu sinteză despre Eminescu, considerat spirit național. Aproape întotdeauna începem cu Eminescu, nu doar pentru că este „poetul național”, ci pentru că la el se întâlnesc cheile-cheie: limba modernă, romantismul, filosofia, iubirea, natura, condiția omului. De la el pornesc comparațiile, temele și stilurile aferente literaturii române. Aproape orice incursiune în literatura română începe cu Mihai Eminescu, întrucât opera sa rămâne un reper esențial pentru înțelegerea spiritului românesc. Prin creația sa, poetul a ridicat limba română la rang de artă și a deschis drumul modernității literare. Eminescu este spirit, spiritul literaturii române, expresia sensibilității și gândirii poetice autohtone. Prin Eminescu se dovedește că gândirea și simțirea transformă limba română în emoție. Este, astfel, întregit spiritul literar al culturii române. Așadar, aproape întotdeauna începem cu Eminescu, pentru că Eminescu este spiritul nostru literar. Doina Drăguț conchide că avem nevoie intrinsecă și implicită de Eminescu, deoarece prin opera sa ne regăsim identitatea spirituală și sensibilitatea artistică, întrucât poezia sa este o formă de a înțelege iubirea, natura și condiția omului în raport cu universul. Eminescu nu aparține doar trecutului, ci și prezentului nostru interior. Suntem noi înșine prin Eminescu, pentru că în opera sa se reflectă sensibilitatea, aspirațiile și spiritul românesc; suntem noi, doar noi, prin Eminescu, fiindcă versurile lui adună în ele identitatea, emoția și gândirea noastră. Prin Eminescu ne recunoaștem pe noi înșine, deoarece creația sa exprimă esența sufletului românesc.

Autoarea ne spune că prin Eminescu se exprimă spiritul fundamental românesc, acea sinteză de sensibilitate, profunzime și aspirație spre absolut care ne definește ca popor. Eminescu vine (se naște) din spiritul românesc și apoi devine creator de spirit autohton și universal. El se naște din spiritul românesc, dar, prin opera sa ajunge să fie el însuși creator de spirit.

În eseu Doinei Drăguț sesizăm caracteristicile modelării sensibilității și gândirii prin opera eminesciană. Reiese că deși profund

românesc, Eminescu este și universal: temele sale (iubirea, timpul, condiția omului, geniul) depășesc granițele naționale. Această îmbinare face ca spiritul național românesc să fie exprimat la nivel înalt, comparabil cu marile culturi europene. Neîndoiește, revendicarea lui Mihai Eminescu drept poet național se întemeiază pe rolul esențial pe care opera și personalitatea sa l-au avut în cristalizarea conștiinței naționale românești, modul în care formalizează sinteza dintre specificul național și universalitate. Un popor nu „declară” formal că are un poet național, așa cum adoptă o lege sau o hotărâre. Statutul de poet național se formează în timp, prin mai mulți factori: recepția colectivă, validarea culturală, durabilitatea în timp a operei sale, simbolizarea identității. Acestea sunt elemente care îl recunosc și îl revendică drept creator de spirit. Autoarea este de acord că Eminescu va fi poet național atâta timp cât limba, cultura și conștiința românească vor continua să se recunoască în opera sa.

În textul din volum se conchide că Eminescu nu limitează conștiința națională la izolare culturală, ci o așază în dialog cu valorile universale. Astfel, identitatea românească este afirmată prin cultură, nu prin excluziune. Ca atare, avem nevoie de Eminescu ca reper moral, cultural și spiritual,

Doina Drăguț are curajul de a pune / de a ne pune întrebări de felul ce înseamnă capacitatea de a reflecta critic asupra lumii, asupra valorilor și asupra propriei identități, fără a accepta totul automat sau fără a ne teme de adevăr. Este un concept strâns legat de conștiința națională și culturală, pentru că doar punând întrebări putem înțelege cine suntem, ce ne reprezintă și cum putem să ne păstrăm valorile, inclusiv prin raportarea la marii creatori precum Eminescu. Cum ar fi cultura românească fără Eminescu ? Putem spune că fără Eminescu, cultura românească ar fi mult mai săracă, lipsită de expresivitate lingvistică, profunzime identitară și reper moral.

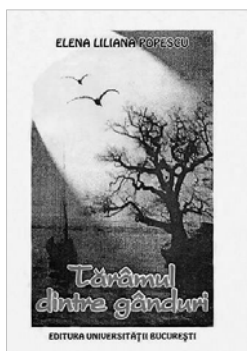
Mihai Eminescu, potrivit autoarei, se situează în literatura, cultura și conștiința universală ca un reper al geniului poetic și al reflecției filosofice, chiar dacă rădăcinile lui sunt profund românești.

Pe de altă parte, cartea are în paginile sale momente și contexte în care descrie mecanisme ale creației, nu doar le menționează.

Autoarea explorează o plajă amplă de problematici ale creației. Doina Drăguț ne propune o lectură stratificată, susținută de mai multe poziții de critică a valorii. Cartea mizează pe o pluralitate de perspective care dinamizează sensul său literar. Surprinzând ipostaze ale scriitorului, printr-o critică de întâmpinare autoarea dezvăluie momente ale genezei textului, parcurgând cu ușurință registre literare compatibile. Diversitatea registrelor nu alunecă în eclectism, fiind absorbită de o viziune unificatoare. În fapt, pluralitatea stilistică este controlată, ceea ce salvează cartea de tentația eclectică. De data aceasta Doina Drăguț transformă pluralitatea textelor în coerență, nu în expoziție de tehnici de creație. De aceea, volumul *Considerații* funcționează ca organism estetic, nu ca simplă sumă de părți. Pluralitatea de planuri nu fracturează coerența ansamblului. În context, prin

lectura acestei cărți sunt descoperite secvențe ale experienței creatoare literare. Astfel, cititorul asistă la scene ale genezei textuale, în timp ce cartea pune în lumină episoade ale actului de creație ale diferiților oameni de artă și cultură, inclusiv despre propria creație poetică a autoarei, prin dezvăluirea momentelor concrete ale devenirii operei.

Concluzionăm că este interesantă o astfel de carte deoarece ține de argumentarea valorii literare. Descoperind noi perspective asupra creației literare, revelând aspecte surprinzătoare ale procesului creativ, explorând aspecte originale despre gestul artistic și dezvăluind elemente inedite ale lumii literare Doina Drăguț ne pune la dispoziție o experiență de cunoaștere și reflecție.

CHRISTIAN W. SCHENK

Elena Liliana Popescu – Asceza clarității într-o lirică metafizică

Despre poeme din ciclurile *Ție* (1994), *Tărâmul dintre gânduri* (1997), *Pelerin* (2003), *Cât de aproape...* (2007), *Acropolis* (2023), *Tu* (2023), *Te apropii* (2025)

Se pot spune multe despre poezia contemporană, mai ales că are obiceiul să spună „multe”. Cu cât mai interesant devine, deci, un discurs liric care refuză excesul și alege reducția: nu ca poză, nu ca economie de tipografică, ci ca disciplină a spiritului. Poezia Elenei Liliana Popescu se așează într-o tradiție de rigoare interioară, cu un ton aproape inițiat: nu vânează efectul, ci direcția. În spatele textului se simte o minte obișnuită cu structura: doctorat în matematică, profesorat universitar, activitate științifică. Nu e ornament biografic, ci o „gramatică” a gândirii poetice.

Motivul central nu e „povestea” (în sens confesional), ci nucleul: inima, tăcerea, timpul, drumul, simplitatea, demnitatea umilinței. În selecția din *Ție* (1994), poemul „Pietă” lucrează cu densitate iconografică: suferință, vină, milă, materie (marmura, implicit). Forma (inclusiv acea gravitate a rostirii) funcționează ca un reazem: când tema e verticală, forma trebuie să fie și ea verticală. Lista pieselor din volum confirmă această intenție de centru moral și metafizic. Alături apar texte de tip interogativ-condensat, precum „De ce?”: un lanț de întrebări care nu caută informație, ci demască reflexul de a ne liniști cu explicații. Aici „simplu” nu înseamnă comod. Înseamnă nemilos.

În *Tărâmul dintre gânduri* (1997) se întărește ceea ce aș numi o poetică apofatică: nu „spun” pentru a umple, ci „spun” ca să ajung la limita unde tăcerea devine mai exactă decât cuvântul. Titluri precum „Privește în inima ta” sau „Ne-am fi spus tăceri” (și echivalentele lor tematice) arată limpede că tăcerea nu este pauză, ci instrument de cunoaștere. Exemplul e grăitor în poemul (tradus) „Wir hätten uns dem Schweigen unterworfen”: ideea e tăioasă, aproape „nepoetică” prin bun-simțul ei metafizic: nu știu ceva mai bun decât tăcerea ca să spună ce este moartea, ce este viața. Asta nu e o metaforă, e o teză. Și tocmai de aceea cere de la poezie o tensiune suplimentară, altfel cade în maximă.

Ritmul revenirilor (tăcere, inimă, drum) nu e lene. Este condiția unei poezii care lucrează cu transformarea interioară: cine vrea să schimbe un om, nu poate vorbi o singură dată.

Selecția indică mai multe registre, folosite ca un set de „unelte”, nu ca demonstrație de virtuozitate: Poemul grav, aproape imnic (ex.: „Pietă”): temă înaltă, rostire concentrată, formă ca disciplină. Poemul scurt, parabolic (ex.: „Viața din Vis” / „Das Leben aus dem Traum”, „Un visător”): obiecte mici (o lumânare aproape înmuiată, un „țurture” timid) care țin loc de argument metafizic. Poemul imperativ-inițiativ (ex.: în zona *Pelerin*: „Dă la o parte gândul”, „Lumină lină”): vocea capătă o tonalitate de îndrumare, cu riscul asumat al unei „predici” poetice. Poemul de singurătate concretă (marea, pescărușii, liniștea): când apare materia lumii, metafizica devine credibilă. Interesant e că autoarea nu „se joacă” cu formele. Le schimbă când îi trebuie altă presiune interioară.

Aici vine observația incomodă (dar utilă, dacă vrem rigoare, nu politețe): când recurențele abstracte (inimă, adevăr, tăcere, umilință, simplitate) sunt prea frecvente, fără suficientă fricțiune imagistică, poezia riscă să devină o afirmație corectă pusă în versuri. Nu e un reproș moral. E un diagnostic estetic. Metafizica fără material devine morală; metafizica sprijinită pe material devine artă. În paginile unde apare obiectul (marea, lumânarea, țărnul, „statui” care se prăbușesc), textul respiră mai tăios și mai viu.

Succesiunea volumelor (1994 → 2025) arată o mișcare clară: de la lirica adresării (tu, chemare, rugă) spre lirica inițierii (trecerea, pragul,

simplificarea, pericolul iluziilor). În ciclul *Te apropii* (2025) această direcție devine program: „dreptul la necunoaștere”, râul „A ști sau a nu ști”, apropierea de „marea simplitate”, singurătatea crescândă a drumului, întrebarea finală: „Ești pregătit?”. Aici vocea nu mai mărturisește doar. Conduce. Și tocmai asta intensifică riscul: conducerea poate înlocui experiența poetică dacă textul devine prea „rotund”, prea sigur pe el.

Dacă punem această poezie în context românesc (nu ca să-i lipim etichete, ci ca să-i vedem filiațiile), apar câteva linii comparabile: Tradiția „cuvântului esențial”, în Mihai Eminescu, metafizica e uneori cosmică, uneori elegiacă, dar aproape mereu expansivă, cu pulsație de „univers”. La Elena Liliana Popescu, metafizica e mai degrabă interioară și restrictivă: nu cosmosul, ci axa. Acolo unde Eminescu dilată, Popescu concentrează (și, notabil, autoarea are și un volum dedicat lui Eminescu, ceea ce confirmă dialogul asumat.). Apofaticul și „tăcerea” ca organ de cunoaștere: La Lucian Blaga, tăcerea și misterul au o filosofie explicită, un sistem poetic al „necunoscutului”. La Popescu, tăcerea e mai puțin „teorie” și mai mult exercițiu: nu construiește o metafizică discursivă, ci o practică a simplificării. În ambele cazuri, tăcerea nu e lipsă, ci limită fertilă. Asceza imaginii: În Tudor Arghezi, materia e frământată, uneori brutală, „lucrată” ca lutul. La Popescu, materia e redusă la semn: lumânarea, marea, țărnul. Arghezi dramatizează substanța; Popescu o folosește ca indicator spre dincolo. Întrebarea ca tensiune: La Nichita Stănescu, întrebarea devine adesea joc ontologic și invenție de limbaj. La Popescu, întrebarea e mai severă, mai puțin ludică: ea nu creează limbaj, ea decantează limbajul. Întrebarea nu e „frumoasă”, e necesară. Geometria interioară (o apropiere firească): Prin formația ei, e tentant să o apropiem de Ion Barbu. Dar diferența e esențială: la Barbu, matematica devine hermetism, densitate intelectuală, uneori opacitate programatică; la Popescu, „matematica” funcționează invers, ca disciplină a clarității, ca refuz al ornamentului. Aceste comparații nu „înălță” și nu „micșorează” nimic. Doar fixează coordonate: această poezie se află în familia liricii românești de profunzime, dar cu o opțiune personală pentru simplitatea grea.

Aceste poeme nu fac acrobație stilistică, nu mimează obscuritatea la modă și nu se sprijină pe artificii. Sunt, dimpotrivă, expresia unei etici a clarității: puține cuvinte, mereu aceleași nucleee, întoarse pe toate fețele până când încetează să mai fie „cuvinte” și devin condiții de a trăi.

Sigur, există pericolul netezimii didactice, atunci când abstracția câștigă prea mult teren. Dar când materia intră în text, când tăcerea se aude prin obiect (marea, lumânarea, statuia care cade), poezia capătă acea legitimitate rară: nu predică, ci arde.

În definitiv, nu perfecțiunea contează aici, ci consecvența: o poezie care nu se împrășteie, care nu se vinde ieftin și care, cu o încăpățănare aproape monahală, repetă aceeași întrebare sub forme diferite: Ești pregătit?

Poetul Nicolae I. Petricec a trecut Styxul alunecând pe schiuri

Poate mă întrebați de ce acest titlu prețios sau pretențios iar răspunsul este atât de simplu, o spune chiar regretatul poet Nicolae I. Petricec în poezia „Eu plec din tine viață, alunecând pe schiuri”, unde poetul cu o viață pe cât de tumultoasă, pe atâta de grea, materialicește vorbind, dorește „să bea cucută” fiindcă „a vieții mele haină, e mult prea răvășită”.

Am căutat date despre poetul Nicolae I. Petricec și sunt atât de puține fiindcă în perioada când a scris el, facebook-ul nu cred că era prezent în România și sunt sigur că nici nu l-ar fi impresionat să publice în reviste electronice. Era adeptul expresiei latine „Verba volant, scripta manent”. Ceea ce puțini știu, el era și un bun grafician (desenator) și la majoritatea poemelor scrise caligrafic, îngrijit, le atașa și un desen adecvat ideii poetice.

O primă încercare de a edita un volum îl are, presupun că între anii 2007-2008, când îi predă un manuscris cu aproximativ douăzeci de poezii, cu un motto al poetului Ioan Călăuz, doamnei directoare a Bibliotecii Orășenești Tăuții Măgherauș, Angela Micle Mureșan.

Personal, pe poetul Nicolae I. Petricec l-am cunoscut înainte de 1989 și mi-am dat seama că poartă cu el o mare suferință și duce, clipă de clipă, povara unui divorț, dar mai ales lipsa fiului său, un disconfort sufletesc care l-a marcat până a închis ochii definitiv. Pe la începutul anilor 1990, poetul Nicolae I. Petricec, oșean naturalizat maramureșean, era nelipsit din revistele de cultură maramureșene, de la manifestările literare (cenacliere) ale vremii, așa încât îl găsim, alături de nume grele, în colecția Augustin Micu cu poemul „Olarul”. Nicolae I. Petricec pentru care scrisul era o pasiune, era și un bun jurnalist și observator al tulburii perioade de după 1989 (de parcă acum n-ar fi!). A colaborat cu publicațiile: *Pentru socialism* (inclusiv la rubrica lui Ion P. Pop, fiind un mare microbist), *Maramureș*, *Nord Statornic*, *Clipa*, *Informația zilei*, *Graiul Maramureșului*, *Glasul Maramureșului*, *Archeus*, *Nord Literar*, poate și la altele naționale de care eu n-am cunoștință.

Nicolae I. Petricec era și un bun ascultător, motiv pentru care mulți dintre confrăți și-l doreau la masă la celebra și de-acum defuncta ”Academia O.J.T.”, ultimii „mohicani” care au mai adunat scriitori în centrul urbei plecând și ei: Vasile Morar și Valeriu Sabău. Cu Nicolae I. Petricec puteai discuta despre orice: poezie, proză, sport, mondenități, politică, minerit și... aviație, domeniu unde a lucrat ultima dată, înainte de-a rămâne fără servicii.

A urmat o perioadă de declin iar poezia i-a fost salvarea, tovarășa care nu l-a trădat niciodată și l-a determinat să mai lupte pentru viața lui, însă puterile i se împuținau pe zi ce trece și confrăți cu dare de mână nu i-au întins

atunci o mână de ajutor (eu știu că doar poetul și senatorul Augustin Botiș Griguța iar mai târziu folkistul Ghiță Danci au fost alături oferindu-i un loc de găzduire), dar sunt nevoit să spun, cu tristețe zicala: „Ajută-te singur și Domnul te va ajuta!”, adică trebuia să depună un efort personal de la primele semne ale declinului său pe plan personal! Dar despre morți numai de bine! Trecând prin filtrul cunoștințelor mele literare, nici măcar Poetul Național n-a avut o soartă mai bună iar din Maramureș mi-l amintesc în aceeași postură precară din punct de vedere material pe poetul Ioan Voicu...

Povestea publicării acestui volum o las în grija prietenului Vasile Bele, căci de la el a pornit ideea, el a primit acest caiet-manuscris de la regretatul poet! Cred că din moment ce i l-a oferit a avut mare încredere în el și l-ar fi dorit publicat, lucru care se întâmplă acum. Ce tragic destin! Ce pot să spun este faptul că am fost de acord să ajut la tipărirea poeziilor lui Nicolae I. Petricec din primul minut!

Volumul se numește *Aristocrați, beție, orgie și capricii* și într-o explicație tematică, poetică, aceste cuvinte se leagă într-o imagine a decadenței și a excesului: Aristocrații apar ca figuri ale privilegiului și puterii, desprinse de nevoile reale ale lumii. Viața lor este adesea prezentată ca un spectacol al aparențelor, unde fastul ascunde golul interior. Beția nu este doar una a alcoolului, ci și a puterii, a plăcerii și a iluziei nemuririi. Ea simbolizează pierderea măsurii și a lucidității. Orgia devine expresia supremă a excesului: o risipire a trupului și a sufletului, un ritual al dezordinii în care regulile morale sunt suspendate iar Dumnezeu uitat. Iar capriciile sunt semnul unei voințe fără limite, dorințe schimbătoare, satisfăcute imediat, fără responsabilitate sau consecințe. Împreună, aceste elemente construie o atmosferă de declin moral, frecvent întâlnită în literatura universală ca avertisment: atunci când luxul înlocuiește sensul, iar plăcerea devine scop în sine, societatea începe să se destrame din interior și ne duce cu gândul la secolul XVIII, chiar la evul mediu, la pătura unei clase sociale care se bucura de privilegii datorită originii, bogăției și poziției sociale, apoi la acea stare bacoviană de intoxicație voită pricinuită de fuga din realitate și de un sentiment negativist care provoacă uitarea de sine, ce duce inevitabil la „orgie” ori desfrânare iar „capriciile” te duc la treceri neașteptate de la o stare emoțională la alta. Poetul Nicolae I. Petricec a rezumat metaforic prin acest titlu întreaga stare pe care o s-o întâlnești în poeziile lui.

Ușurința cu care compune vine din starea lui de zi cu zi. În fapt poeziile sunt o prelungă confesiune a ceea ce l-așteaptă sau ceea ce și-ar fi dorit să trăiască, numai că autorul se gândește la viitor ori trecut iar prezentul este cu totul altul. Îndrăgostit incurabil de spendorile naturii, de libertatea

reală, avid de literatura bună, poetul Nicolae I. Petricec reușește să aștearnă pe hârtie versuri remarcabile, impetuoase, filosofice, de un lirism tragic care te pun pe gânduri la repeziciunea cu care trec anotimpurile peste om, cum viața este făcută din eternități de clipe.

Temele abordate sunt cele cunoscute, Nicolae I. Petricec fiind adeptul versului clasic, cu structuri prozodice stricte, ritm regulat și rimă, punând accent pe muzicalitatea interioară și libertatea expresiei, de unde și ambundența de metafore și epitete, ceea ce-l fac unic! Așa că vom întâlni în poezia lui *teme* precum: ispita plăcerii, iubirea senzuală, sărăcia existențială, dorința de libertate, puritatea și renașterea, degradarea umană, lupta pentru supraviețuire, ipocrizia politică, creația divină, natura, timpul, moartea, anotimpurile și *motive* precum: tentația, frumusețea trupească și morală, mitologia, damnarea, robia, nufărul, apa, lumina, beția, noaptea, rătăcirea, morala falsă, singurătatea, nedreptatea, livada, rodul, gândul, masca, lutul, geneza, etc.

Versurile lui Nicolae I. Petricec ne amintesc de Coșbuc, de Arghezi, de Cezar Petrescu prin limbajul simplu și imaginile de vis ce amintesc de copilăria trăită iarna la gura sobei când zăpezile erau zăpezi: „La gura sobei, jarul, prelinge-se molatec, / cum somnul, înspre pernă de busuioc te cheamă” („Doar gândul meu, același, trădând necuviința”).

Gândul despărțirii de persoana iubită îl determină să creeze poezia „Căci sunt sărac în multe, dar nu-s sărac cu duhul” pentru care este în stare să-și dea viața dacă nu este împărtășită, asemeni lui: „Să nu m-aștepți, iubito, eu plec puțin de-acuma, / dar nu o să întârzii, mai mult de un mileniu. / Zăpada distilată, pierdută-mi face urma. / Nu plânge fals, iubito, căci vei găsi remediu. // Cum nu vor fi trecute, de astăzi, nici trei zile, / parcă te văd sub veghea neoanelor cochete, / cum vei zburda voioasă și vei primi zambile, / la adăpostul genei, ochadelor discrete”.

Pesimist din fire, trecut prin lume, deci și un fin observator, Nicolae I. Petricec n-are o părere bună despre preoți. Subiect cândva tabu, acesta îl abordează cu curaj în poezia „Vor consimți, ei, singuri, la osândă” și ce scria atunci, parcă se întâmplă mai abtîr astăzi: „Stau prosternat, aicea în pronaos, / trec valuri de madame înspre rugă, / de se prefac bisericile-n haos / și prin călcăi îmi trece, dor de fugă. // Vinovăția marilor păcate, / se vede-n chipul lor, topit în ceară / și bat mătânii mari, nenumărate. / Duhovnicii le iartă, pân' deseară. // La ceas de întunerice și de pândă, / eliberați de dogme și sutane, / vor consimți, ei, singuri, la osândă, / râvnind cu sârg, la trupuri de Diane. // Căci tot ce-i omenesc nu li-e străin, / nici la desfrâu, măririi și nici la vin”. Aceeași temă și răceală față de preoțime și religie în general o întâlnim și-n poezia „Fă, Doamne, o minune și îndreaptă preoțimea”.

Poetul este capabil să iubească eminescian, pur, iar poezia „Un nufăr înfloarește, din trupul tău, de fată” mi se pare un imn adus femeii, o odă persoanei iubite: „Te mai cuprind, femeie, cu brațul mâinii mele, / încolăcindu-ți coapsa, rotundă și fierbinte, / iar palmele nervoase, frământă cărnuri grele, /

de neastâmpăr pline, nu pot să stea cuminte. // Iar catifeaua pielii, domestică se-arată, / sub mângâieri feline, instinctul adormit-a, / un nufăr înflorește, din trupul tău de față / și-n spumă de cenușă se naște Afrodita”.

Marea, țărnul, valul, visul nocturn, corabia sunt mereu prezente în poezia lui Nicolae I. Petricec și ne oferă imagini unice, de o frumusețe rară, oferind alinare și noi începuturi, combinând imaginile marine cu sentimente de pierdere și regăsire asemeni mișcări perene ale valurilor, ceea ce ne duce gândul că poetul băimărean era mare iubitor al poemelor lui Mihai Eminescu. În poezii precum „Mecanici euforice, marfarele le schimbă”: „Când țărurile mării, te mângâie la gleznă / și saltimbanci fac tumbe, mătăanii, temenele, / prin nopți de zgură, mă mai petrec, în beznă, / lungi trenuri de speranță, spre Nordurile mele. // Și când vom fi genune, îngemănată-n ele, / aproapele și zborul, din păsări, iar aripe, / vor fâlțai, alene, de-atâta apă, grele / și mari locomotive, vor înghiți, risipe” ori „Destin și naufragiu se-mbarcă pe corăbii, / lăsând în urmă, portul, pierdutelor batiste, / amestecând oceane, orgolii, vâsle, săbii, / bețivi, pirați și veghe și nopți de cart, prea triste. // Tu ești asemeni lunii, în noaptea cu eclipsă, / te-ascunzi, să fii văzută, apoi zâmbești complice. / O tristă comedie, din care faci elipsă, / Tu nu ești avionul, minusculă elice” („Bețivi, pirați și veghe și nopți de cart, prea triste”), toate acestea le întâlnim.

Scrise cu aproape două decenii în urmă, poeziile lui Nicolae I. Petricec vor rezista testului timpului fiindcă sunt atât de actuale, premoniția sau intuiția cu care scrie despre o altă justiție, divină, este de admirat în poezia „Justiția e oarbă și are, mâna lungă”, unde Caron, luntrașul Infernului, cere obol pentru a trece pe morți pe celălalt mal al Styxului. Vă rog citiți-o cu atenție: „Copilărești iluzii, castele de carton, / nisipuri mișcătoare, ce urcă și coboară, / până ce ne va duce, cu luntrea lui, Caron, / dincolo, peste apa, ce, în uitări coboară. // Nu este grație, nu poți să dai nici șpagă, / justiția e oarbă și are, mână lungă, / deci, dați-vă dorinței și mergeți spre ispită, / păcat va face-acel ce n-ascultă de poruncă. // Va fi, călătoria, drept unică sentință, / la care muritorii, zadarnic, fac recurs, / dar o acceptă, totuși, cu multă umilință, / căci, n-avem altă șansă, decât, acest parcurs. // Mai minte-mă, iubito, căci minți, așa frumos, / că până-n Rai te-aș duce, cu-o palmă, mai în jos”.

Demersul lui Vasile Bele este salutar prin aducerea în memoria publică băimăreană și nu numai a unui poet, Nicolae I. Petricec, pentru care poezia este limbajul prin care își explorează propria viață, este zeificarea realității în care acesta a trăit o mare parte din viață, este îndemnul permanent către adevăr, esența lumii și binele uman.

Nichita Stănescu, un iubitor al Maramureșului afirma: „Poezia nu este lacrimă, ea este însuși plânsul, plânsul unui ochi neinventat, lacrima ochiului celui care trebuie să fie frumos, lacrima celui care trebuie să fie fericit.” Cât de mult și-a dorit omul Nicolae I. Petricec să fie fericit! Ne-a făcut pe noi însă, prin acest volum post-mortem.

Lidia Vianu, *Poeme Foarte 123*

Despre autoare

Poetă, prozatoare, critic literar, anglistă și traducătoare, membră a Uniunii Scriitorilor din România, absolventă a Facultății de Limbi Germanice (Română-Engleză), Universitatea din București, doctorat în literatură comparată (1978), profesor de literatură britanică modernă și contemporană la Universitatea din București, fondator și director al editurii Contemporary Literature Press, editura online a Universității din București, fondator și director al revistei *Translation Café*, fondator și director al Masteratului pentru Traducerea Textului Literar Contemporan, profesor Fulbright la University of California – Berkeley și State University of New York – Binghamton.

O excepțională prefață a profesorului universitar C. George Săndulescu definește trăsăturile esențiale ale scrisului Lidiei Vianu.

Eu am descoperit-o târziu, deși o cunoșteam din perioada anilor de liceu. Am descoperit o scriitoare matură, inconfundabilă, cu un univers propriu, cu un stil propriu, încărcat de poezie și de frumusețe. Am și scris despre cărțile ei, o adevărată încântare în contextul literaturii române contemporane. Regăsim în ele sensibilitate feminină, dublată de o inteligență ascuțită, un profil literar unic, care îmbină cultura și limba română cu limba și cultura engleză, pe care le cunoaște în profunzime.

Acest ultim volum (în ordinea apariției) *Poeme Foarte 123* (Eikon, București, 2025) este, ca și celelalte, o încântare. Nu știu ce să admir mai întâi: profunzimea ideilor, eleganța stilului, concizia frazei poetice sau bogăția semnificațiilor. Talentul autoarei se întâlnește cu rigoarea criticului literar și a profesorului universitar care cunoaște valoarea fiecărui cuvânt.

Versurile sunt stranii, au semnificații confuze, și îmbină în modul cel mai firesc textul românesc cu expresii englezești (Vezi „You are myself”). Trecut și prezent, ieri și azi se confundă în amintiri tulburi: „ești ud până la piele de amintirile mele doar ochii ți-i apăr cu pleoapele lăsate”. Anotimpul preferat este toamna, iar în Grădina icoanei e seară. („Pe viață și pe moarte”).

Poezia nu e doar estetică, are semnificații mai adânci. („Mi-e dor de tine, dar nu de București și nu de România”); „azi e azi, sigur că nu mai poate fi ieri/ ai să mă agiți deodată și aflu ce a fost”, ea își amintește de Bucureștiul în care erai „prizonier al casei tale în care ai trăit”, iar așteptările de demult

emigrează spre mare”. Ea se află mereu într-o permanentă așteptare, deși știe că „n-ai să vii seara asta, e prea târziu să mai vii” („NU”).

Peste toate plutește un aer de singurătate; „Crăciunuri irosite, singurătăți de-o noapte, de un an de o viață / (adunate într-un deșert de nestrăbătut, dimineată, m-am trezit pustiită.” „Crăciunul prăbușit între noi se târăște în patme, în suflet”... („Vești proaste”).

Poeta își amintește de un vis în care el vine noaptea la ora trei, îi face o vizită, o ia de mână și plutesc împreună în beznă. Ea își amintește de „odaia dintr-un ghetou de blocuri”, de „drumurile” cu tramvaie prăfuite, dar și de clasa de pe strada Mântuleasa, liceul ca o fortăreață cu creneluri.” „Ce goală mi-e mintea de amintiri cu tine”. Toate acestea o fac să simtă nevoia unei băi fierbinți, „să te cureți de rădăcinile vieții”. Finalul e un reproș: „nu fi împărțit neîntoarcerea cu bine, nu fi întors din drum ce a apucat să nu fie / dacă veneai fie și numai pentru mine” („Veneam pentru tine”). Ruptura între cei doi e dureroasă: „lunga mea căutare în jurul tău se zbate, de mult nu mai are răbdare / până cândva e cale neștiută, drumul tău e altul decât mă așteptam.” Ei îi vine să strige niciodată, să i se explice „cu cine ai luat lecții de îndepărtare”.

Și constată cu tristețe că „telefonul nu mai sună, cutia de scrisori e goală” și propune: „nimic nu se mai poate schimba” („Never say never”). Totodată regretă „că nu te-am descusut mai bine”, „am atâtea să te întreb, dar nu ești niciunde/ absența ta a lipit la gură plicul euforiei”. Pentru sensibilitatea ei „răsucită”, el a rămas „vechea ispită”.

Poeta se trezește mereu în trecut și are obsesia celor treizeci de ani care au trecut fără să se fi întâmplat vreo minune („ce am adunat în treizeci de ani, se curmă firul închipuirii”) („Să intri tu sau să intru eu”). Deși el a plecat lăsând o rană în suflet, imaginea lui o obsedează permanent, e o prezență continuă: „te văd fără să văd, neîntrerupt te caut / ești mereu mai cu minte și tot te mai aștept” („Ai să vezi”). În acest context poeta face mărturisiri dureroase: „nu știu să înțeleg de ce ai plecat, de ce ai venit /...sunt pe urmele tale când scriu, te strâng absență cu absență / mai ales când simți în cameră o prezență” („Am simțit o prezență în cameră”).

Întreg volumul *Poeme* se constituie într-un „Roman erotic”, în care protagoniștii, El și Ea, sunt prezentați într-o relație complexă, în care ea, poeta, trăiește cu intensitate fiecare secvență, fiecare amintire. Aceste versuri sunt niște „dialoguri imaginare”, în care ea încearcă să-și explice ce s-a întâmplat în acești treizeci de ani de absență. Plecarea lui inexplicabilă o lasă cu sufletul devastat: „În vara când ai plecat am rămas pe o planetă pustie / ... absența ta de dinamică neiertătoare mă poate oricând sfărteca.” Reluarea clipei de altădată, „când era de ajuns să mă săruți”, devine imposibilă, cu toate eforturile: „ne bănuim, ne căutăm, așteptăm, nădărdum, nu ne găsim” („Te iubesc”). Ea îi reproșează că e nedrept să dispară, dar „mai degrabă bat deșertul în picioarele goale pe urmele tale” („Much love”). Muzica lui Beethoven îi definește perfect stările: „Imperialul”, „Sonata Lunii”, „Für Elise”.

Natura e o altă permanență în această poezie: Văratecul, mănăstirea, Eminescu, Veronica Micle. „Văratecul e tinerețea fără bătrânețe”, „E vecernie la mănăstire, hai să nascocim o rugăciune pentru iubire”, marea, toamna, înserarea sunt leit-motive ale Lidiei Vianu. Autoarea respiră prin iubire și pentru iubire, dar în continuă căutare: „to be or not to be”, „te caut în ființă și nu mă găsesc decât pe mine”.

Capitolul „Moderato” continuă pe aceleași coordonate. Mai întâi, o meditație despre timp: „Timpul câștigă, timpul pierde, cine crede că va fi mereu un început/ abia te-am văzut, ai dispărut, m-am pierdut, mă regăsesc încercănată”, „fiecare zi luată în parte pare apă netulburată de goana spre moarte”. „Pășesc pe amintiri amânate, simți cum suflă vârsta din spate”.

„Îndepărtarea ta mi-a tăiat rășfularea”. „Abia azi ne-am cunoscut, nu am șansa unui alt început” („Fericirea pe care nu o meritam”).

Cartea se adresează unui cititor avizat, care cunoaște subtilitățile limbii și ale simbolurilor. Autoarea este femeie și vrea să rămână femeie și să se bucure de toate plăcerile iubirii care-i definesc existența. În fiecare pagină există nota de intelectualitate neostentativă. Textul englezesc, plus textul românesc se completează reciproc, dându-i stilului strălucirea specifică. Întâmplările sunt privite prin filtru cultural, cu numeroase trimiteri la muzică (Beethoven), filosofie, literatură. De altfel, cultura poetică a autoarei se face simțită în fiecare pagină, în subtilitățile de limbaj, în tehnica frazării, în plăcerea de a scrie. Scrisul îi apare autoarei ca o eliberare, ca un mod de a fi: „dacă nu scriu, nu știu să fiu”. Pentru ea, „scrisul e dar dumnezeiesc, umple golul din închipuire cu iubire” („Trăim amândoi atemporal și aspațial”). Uneori apare reproșul: „Ce cauți în universul primilor mei douăzeci de ani neștiuți?” („Ce se va întâmpla cu noi doi?”). Și, totuși, în ciuda atâtor dezamăgiri, însingurări, poeta mărturisește că „n-o să mai vină niciodată vremea veche să te dezmierd / nu mai pot îngădui sau ierta să te pierd”.

Versurile care stau sub cifra 1,2,3 trădează nevoia de comunicare cu voce tare („probă de microfon”), de verificare a unor gânduri și sentimente pe care dorește să le facă publice. „O să învăț să te răsfăț prin scris”, îi spune poeta, în încercarea de a-l recupera („Răsfăț prin scris”). Apoi recapitulează: „La început a fost iubirea fără prihană, abia acum amintirea pune sare pe rană”. „Când te dezici de tine cel dinainte, mă auzezi pe mine.” „Te trag cu treizeci de ani înapoi, te năpădesc frazele tale noi, le mai știi? / Dacă am fi avut copii, am fi învățat două graiuri deodată, de mamă, de tată”.

Ultimul capitol al cărții se intitulează „Foarte”. Este un adverb cu ajutorul căruia se construiește superlativul absolut: foarte frumos, foarte bine, foarte târziu.

Viața și opera Lidiei Vianu stau sub semnul lui *Foarte*, adică al excelenței, ca elevă, ca studentă, apoi ca profesoară. și ca scriitoare. Toate aprecierile asupra ei au stat sub semnul lui *Foarte*. Nu întâmplător, cuvântul apare în numeroase variante, cu semnificații diferite.

Câteva exemple: „Nu mai mărșălui după corali, e vremea lui Foarte”. „Te trag înapoi în Foarte, mai e și mâine o zi pentru călătorii”. „Foarte pe viață îți plimb mâinile pe față”. „Cartea în mână, privirea hăt departe ne leagă pân-o fi un simplu Foarte”. „Acasă sunt numai în Foarte clubul șase sute patru”. „Dormeam neîntorși nopțile lespezi peste soarte abia mai răsufla Foarte”. „Îți iau mâna între ale mele, ochii încercânați de Foarte”. „Cum s-o fi zicând în suedeză *foarte*?” „Ai uitat până și numele bucuriei de Foarte”. „E important pe viață și pe moarte să fi trăit cinstit, să ne păstrăm în Foarte”. „Nu ne mai desparte nimic, suntem în plin Foarte”. „Din Foarte în Foarte treptele ne-au adus la cabană”. „Dau opreliștea deoparte, există în toate o nemăsură, un Foarte”. „Hai să ne înălțăm pe Foarte”. „Cine împarte își face parte, iau pentru amândoi un vis de Foarte”. „Leagă-mă în funii de Foarte”. „Domolește-ți bucuria de a o deschide Foarte”.

Poeta pomenește în mai multe rânduri despre Crăciun, despre Anul Nou și Revelion, dar, din păcate, văzute la televizor (Anul Nou la Viena), în contrast cu realitatea dură din țară din anii comunismului: fără apă caldă, fără electricitate, zile de închisoare, prăvăliile cu rafturi goale, rație la zahăr, pâine, ulei, cărți interzise etc. Ea suportă toate acestea pentru că e împreună cu el, bărbatul iubit.

În concluzie, această lungă confesiune o eliberează de un prea plin sufletesc și ne oferă nouă această memorabilă carte.

IUDITA DODU IEREMIA

Destin

*Lemn bătrân, lemn uscat,
stai în ploaie tremurat
și visezi după căldură
cum tânjește păcătosul
strop de cuminicătură.*

*Lemn bătrân, lemn uscat,
ochi de foc te-a spintecat,
ți-a pătruns în fibra rece
și ai ars spre nouă stele
obosind a înțelege
rostul în cenușa stinsă
într-o urnă necuprinsă.*

O inedită revelație documentară din refugiul universitar clujean la Sibiu

1. Universitara sibiancă Anca Sîrghie ne trimite o binevenită „cercetare privind cel mai controversat domeniu al activității lui Lucian Blaga” (Anca Sîrghie, *Lucian Blaga - profesor și mentor*, Junimea, Iași, 2024, 400 pp.).

De ce oare profesoratul și mentoratul universitarului Lucian Blaga ar părea „cel mai controversat domeniu”, de vreme ce gândul tânărului Lucian fusese dintru început acela de a se pregăti în filosofie în vederea ocupării unei catedre universitare la Cluj...? Se cunosc împrejurările în care, susținut de Sextil Pușcariu, promotor consecvent al acestuia, Lucian Blaga s-a bucurat mereu de îndemnul, prețuirea și chiar promovarea profesorului (de la afirmarea poetică și unele premieri, la susținerea în Academie și profesorat).

În toamna lui 1919, Sextil Pușcariu este numit de Consiliul Dirigent al Transilvaniei rector al Universității Dacia Superioară din Cluj și însărcinat cu organizarea acesteia. Blaga încă era student la Viena, dar chiar de acum nutrește dorința de a intra în învățământul universitar.

Ideea de a ocupa o catedră de estetică la Universitatea din Cluj datează de prin 1919, așa cum poetul îi scria lui Sextil Pușcariu, la 15 ianuarie 1920: „V-am amintit încă din vara trecută că-mi stă gândul la o catedră de teoria cunoștinței, estetică sau alte doctrine filosofice, la Universitatea din Cluj.”

Anul următor își va susține doctoratul în filosofie la Viena, după care își legitimează relația cu Cornelia, la căsătoria civilă din 16 decembrie 1920 fiind de față și Sextil Pușcariu.

În decembrie 1923, Lucian Blaga era hotărât a-și susține docența în estetică la Universitatea din Cluj, examenul având loc abia anul viitor, la 20 iunie 1924. Din cauza unor membri ai comisiei rigizi în înțelegerea mai nuanțată a problemelor privind „stilul” și cam invidioși pe succesele literatului (Gh. Bogdan-Duică, Florian Ștefănescu-Goangă), candidatului i se recomandă „refacerea” lucrării, fiind „amânat”, altfel zis - „căzut la examenul de docență”. În procesul-verbal al examenului, se specifică faptul că tânărul candidat la docență și-a propus „o nouă definiție a esteticului împotriva celor curente, o nouă teorie a stilului și o nouă diviziune a stilurilor”, considerându-se oportună refacerea și completarea lucrării „cu o deslușire mai largă a tezelor sale, cu exemplificări luate din toate artele și cu critica mai multor sisteme de estetică, decât cele discutate”. În consecință,

„cu majoritate de voturi comisiunea amână examenul, invitând pe domnul candidat să-și completeze lucrarea.”

Așa cum comentează autoarea noii cărți, medicinista Cornelia, care-i devenise soție încă din 1920, dovedind înțelegerea exactă a situației, va hotărî smulgerea poetului din atmosfera stresantă a Clujului și retragerea la Lugoj, orașul natal. În scrisoarea din 23 iulie 1924, profesorul Sextil Pușcariu își exprimase regretul că tânărul său amic pleacă din Cluj („Îmi pare rău că părăsești Clujul...”¹) dar și convingerea că „în Lugoj vei avea o epocă de concentrare și productivitate mai mare decât în Cluj sau București”. Profesorul Pușcariu nu se va înșela, căci dedicându-se scrisului „cel puțin 10 ore pe zi” (după cum aflăm dintr-o scrisoare a Corneliei adresată aceluiași S. Pușcariu), tânărul Blaga va avea la Lugoj o perioadă atât de densă și concentrată încât mai târziu, la 3 mai 1937, îi va mărturisi Corneliei că „în Lugoj am făcut saltul decisiv al vieții mele: acolo am făcut cele mai mari eforturi de gândire și am uneori impresia că tot ce am lucrat de-atunci nu e decât o repetare”. Lugojul (cu o producție întreagă de poeme, teatru, colaborări la presa culturală, proiecte) constituise pentru poet un „voluntar și necesar exil interior”.¹

Respins la examenul de docență cu lucrarea „Filosofia stilului”, care, spre indignarea lui Sextil Pușcariu, nu plăcuse unor Bogdan-Duică și Ștefănescu-Goangă, poetul o va tipări în toamna anului 1924 la „Cultura Națională” din București (84 p.), cu aprobarea lui Nichifor Crainic (devenit din 1 ianuarie 1923 director al secției culturale de la Fundația „Principele Carol”), iar Tudor Vianu o va recenza elogios în numărul din 15 noiembrie al *Gândirii*, la rubrica „Cronica filozofică”, găsind în ea „o perfecțiune a stilului filosofic către care eu nu pot nicidecum năzui”, autorul introducându-ne în „o lume nouă și plină de un pathos teoretic concentrat”. Filosofia aceasta a stilului e un fel de „filozofie a culturii”, observă eseistul, stilul nefiind decât „expresia culturalului în artă”. Într-un fel, tinzând către definirea „stilului absolut”, Blaga ar face aici și „un autocomentator la opera sa poetică”...²

În toamna lui 1926, Blaga va pleca în diplomatie. Vreme de treisprezece ani (până în primăvara lui 1939), poetul va funcționa ca atașat și secretar de presă la Legațiile României de la Varșovia, Praga, Berna - în două rânduri, Viena și chiar „ministru extraordinar și plenipotențiar al României” la Lisabona.

Anca Sîrghie demonstrează în mod documentat că niciodată Blaga nu a renunțat la gândul unui profesorat universitar așezat, după cum rezultă din corespondența purtată fie cu profesorii Ion Breazu și Ion Chinezu, fie cu Vasile Băncilă și Basil Munteanu. Împreună cu ultimii doi, Blaga și-ar fi dorit să alcătuiască un triumvirat didactic la Universitatea din Cluj...

¹ Ion Bălu, *Viața lui Lucian Blaga*, I, Ed. Libra, București, 1995, p. 352.

² *Gândirea*, An IV, nr. 3, 15 noiembrie 1924, p. 92-93.

2. O altă încercare de a intra la Universitate, în calitate de profesor, se produce în 1937, încă din primăvară poetul pregătindu-și dosarul, cu copii de acte legalizate și Memoriul de activitate (tipărit la Cluj de Ion Breazu în aprilie 1937). La 3 martie, însă, Sextil Pușcariu îl informează pe Blaga că doar mai târziu se va susține concursul la Universitatea din Cluj („Concursul va fi numai la toamnă”). Poetul, aflat la Berna în misiune diplomatică, îi trimite lui Breazu „pe adresa lui Sextil” câteva pachete „cu cărțile mele de adăugat la cererea pentru concurs.”

La 27 noiembrie 1937, Sextil Pușcariu îi scria poetului la Berna că „vom începe pe la 4 decembrie”, deci să fie gata de drum „când vei primi știrea”. Mulțumit după „cum se dezvoltă lucrurile până acum”, Sextil îi comunica totodată: „ca președinte al comisiei, am mari avantagii.” (Să precizăm că încă din 1926 Sextil era profesor de filologie română la Universitatea din Cluj). Sesizând, însă, că în publicarea catedrei s-au strecurat unele nereguli similare cu acelea de la Facultatea de științe („titlul catedrei, așa cum a fost publicat, nu corespundea cu situația legală a catedrei, fiindcă el era schimbat numai prin buget și nu printr-o lege specială”), decanul Nicolae Drăganu sesiza Senatul facultății, la 27 noiembrie 1937, intervenindu-se la Minister pentru anularea concursului anunțat și publicarea din nou a catedrei vacante de „Estetică generală cu deosebită privire la estetica literară”. În acest fel s-a înființat o nouă catedră de „filosofia culturii”. anume pentru Lucian Blaga, iar pentru celălalt concurent valoros, Liviu Rusu, catedra de „estetică”. Faptul care a grăbit numirea trebuie pus în relație cu noul statut de subsecretar de Stat în Ministerul de Externe al lui Lucian Blaga, în cabinetul Goga-Cuza (30 decembrie 1937 - 10 februarie 1938). La 13 ianuarie 1938, Consiliul Facultății de Filosofie și Litere, prin memoriul lui D. D. Roșca, propunea ministerului înființarea Catedrei de Filosofia culturii. Propunerea este aprobată la 19 ianuarie 1938 și publicată în *Monitorul Oficial* la 29 ianuarie 1938. Luând act de înființarea catedrei, la 5 februarie 1938, Consiliul Facultății era împuternicit de a chema, în termen de două luni, cu gradul de profesor titular, pe un confrate sau membru al Academiei. Este important de reținut că, în toată această tevatură de aducere a lui Blaga la Universitate, propunerea de modificare a Legii învățământului o făcuse Sextil Pușcariu și prin ea se înființa catedra. La 23 martie 1938, în cea de-a V-a ședință, Consiliul Facultății se întrunește, Raportul de chemare fiind prezentat de D. D. Roșca și contrasemnat de Sextil Pușcariu, Marin Ștefănescu și Florian Ștefănescu-Goangă. Supus aprobării, Consiliul hotărăște în unanimitate chemarea lui Lucian Blaga, doctor în filosofie și membru al Academiei, la catedra de „Filosofia culturii”.

Actele vor fi trimise la Minister la 30 martie, iar la 21 aprilie – pe când poetul se afla în misiune diplomatică la Lisabona, pe malul Atlanticului – Rectoratul Universității din Cluj era anunțat prin Înaltul Decret nr. 1495 din 1938 că Lucian Blaga este numit, „începând cu 1 octombrie 1938, profesor titular la catedra de «Filosofia culturii»”.

3. Odată creată catedra de „filosofia culturii”, în primăvara lui 1938, Blaga va renunța la demnitatea de ministru plenipotențiar la Lisabona. Își va prelua, cu lecția de inaugurare din noiembrie 1938, postul didactic, urmând să vină la catedră începând cu anul universitar următor 1939-1940, drept care în primăvară își dă demisia din diplomație.

Timp de aproape zece ani, Lucian Blaga va funcționa ca profesor de filosofia culturii, până la reforma învățământului din 1948, după desființarea catedrei (toamna lui 1948) fiind trecut pe post de cercetător la Institutul de Istorie și Filosofie al Academiei Române din Cluj (1949-1951), apoi bibliotecar-șef (1951–1954) și director-adjunct (1954–1959) la filiala din Cluj a Bibliotecii Academiei, de unde va cere ieșirea la pensie.

Blaga îi aprecia foarte mult pe Basil Munteanu, - autorul cunoscutei în spațiul european al lucrării „Panorama de la littérature roumaine contemporaine” (1938), prima „sinteză vie” despre literatura română pentru Occident, - spirit iluminist și desăvârșit prieten, gratulat de Blaga cu sintagma nominativă „Baiazid de la Sorbona”, și pe Vasile Băncilă, cel ce scrisese în 1937 un pătrunzător serial reluat în extenso în lucrarea „Lucian Blaga, energie românească”, la propunerea lui Ion Chinezu, neștiind, de fapt, că „regizorul” din umbră era însuși Lucian Blaga, cel care va suporta și cheltuielile de editare... Împreună cu aceștia, Blaga dorea să alcătuiască în plan universitar tripleta de aur, gând exprimat în scrisoarea din 14 aug. 1938 adresată lui Basil Munteanu: „Sextil mă reclamă cu multă energie la Cluj. De altă parte și eu am planuri mari, și țara mă cheamă. S-ar putea întâmpla... Nu știu cum, dar am impresia că e momentul nostru! Și că prea trăiesc în vis, de când sunt în străinătate. Caută să-ți treci tezele cât mai curând! Vreau să facem un miracol la Cluj. Cu Băncilă împreună (...) Ascultă Baiazid: trebuie să facem din acel cuib clujean – centrul spiritului românesc, cum n-a mai fost altul!”³

4. În raport cu activitatea sa literară și filosofică, deceniul de profesorat al lui Lucian Blaga nu s-a bucurat, în planul cercetării literare, de aceeași atenție, deși nu au lipsit unele referiri în articole speciale (v. Ovidiu Drimba, fostul asistent, și Gheorghe Pavelescu, fostul student dublu doctorand, ori George Toma Maiorescu evocând „ultimul examen, la Cluj, cu Blaga”) și mai ales interviuri luate unor apropiați.⁴ În 1995, Mircea Cenușa a scris o carte despre *Lucian Blaga și Universitatea din Cluj*, iar mai recent criticul și istoricul literar Mircea Popa lucrarea „Figuri universitare clujene” și Marcela Sălăgean, „Universitatea din Cluj în perioada interbelică” (I, 2019).

³ Basil Munteanu, „Corespondență...”, cf. I. Opreșan, *Lucian Blaga printre contemporani. Dialoguri adnotate*, Ed. Minerva, București, 1987, p. 167.

⁴ Vezi I. Opreșan, *op. cit.*

În 2013, fostul student clujean al lui Lucian Blaga (care aflăm că utiliza doar două calificative: „Bine” și „Foarte bine”), profesorul Valer Popa – autor și al unui roman autobiografic *Frumoasele sabine* sau povestiri în care apare figura statuară și totuși destul de umană a marelui filosof – îmi solicita ajutorul în privința unei lucrări, pe care am și prefăcut-o: *Lucian Blaga – profesorul: omagiul unui fost student*.⁵ Ba mai mult, la pp. 122-146, autorul a ținut să fie reprodus interviul ce mi l-a acordat în decembrie 2010, publicat în trimestrialul târgujian *Portal-MĂIASTRA* și inserat în lucrarea noastră *Lucian Blaga – între amintire și actualitate, interviuri & reportaje*.⁶ „Din toate cursurile pe care le-am auzit în cei trei ani [1945-1948, n.n.], – ne mărturisea fostul student Valer Popa – dar mai ales din concluziile pe care le formula la finalul dezbaterilor din seminar, am simțit strădania profesorului de a ne îndruma spre considerarea omului ca spirit creator, capabil să afle în interiorul său și să valideze marile atribute ale divinității, în viziunea clasică a acelui ideal uman, «Kalokagaton», Binele, Adevărul și Frumosul. De aici și diferența pe care o accentua dintre credință, nevoia de a crede, de a spera în dificilul drum spre perfecțiune și cultul religios, instituție laică, politică, a tuturor societăților organizate.”

Noi înșine am publicat unele articole și cărți în care am reținut date, oameni și întâmplări din activitatea universitară a lui Lucian Blaga, la Cluj și în refugiul de la Sibiu (1940-1945) provocat de anii războiului (abia în 1946 poetul va reveni, cu domiciliul stabil, la Cluj). Îi mulțumim autoarei pentru bibliografierea a cinci lucrări (studii, eseuri, interviuri, 2006-2012) și șase articole din periodice, inclusiv a celor două volume de dicționar-brand *Oamenii din viața lui Lucian Blaga* (I-II, 2017-2018). Menționăm că de ani buni doamna Anca Sîrghie participă la Sesiunea de comunicări științifice preilejuită de edițiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga” de la Sebeș-Alba, în ultimii doi ani făcându-ne cunoscut conținutul cărții de față.

Cercetătoare meticuloasă a vieții și operei lui Lucian Blaga, așa cum a dovedit-o prin lucrarea monografică *Lucian Blaga și ultima sa muză* (2015), reluată în traducere sub titlul *Lucian Blaga et sa dernière muse* (2020), Dna Anca Sîrghie este și autoarea unor articole privind „amintiri din tinerețe cu Lucian Blaga”⁷ și „despre debutul activității didactice universitare a lui Lucian Blaga”.⁸

⁵ Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2014.

⁶ Fundația „Editura Scrisul Românesc”, Craiova, 2011.

⁷ Interviu cu prof. Rodica Bota, publicat în *Lumina slovei scrise*, vol. XVI, Sibiu, 2016, pp. 7-17.

⁸ „Caiețele Blaga”, Festivalul internațional „Lucian Blaga”, Sebeș, Ed. Ardealul, Tg. Mureș, 2024, pp. 39-61.

Elena Daniello,
Felicia Ionașiu
și Lucian Blaga

„Până în prezent, exegeții nu s-au oprit suficient asupra profesoratului blagian”, scrie autoarea în „Notă asupra ediției”, dând exemplul nu tocmai fericit al filosofului Al. Surdu care în articolul „De la Noica la Blaga și invers”⁹ „menționează doar în treacăt profesoratul savantului născut în satul Lancrăm”.

Abordând un spectru mai larg de probleme, care în general se cunosc din lucrări dedicate vieții și operei lui Lucian Blaga (să amintim aici lucrările documentare inevitabile ale lui Basil Gruia, precum și monografia detaliată *Viața lui Lucian Blaga* în patru volume, alcătuită de Ion Bălu), Dna Anca Sîrghie face referiri pertinente privind „filonul profesoratului în biografia lui Lucian Blaga” (despre unchiul său Iosif Blaga de la gimnaziul brașovean am scris și noi) și, desigur, încercările repetate ale lui Blaga de a deveni profesor la universitatea clujeană. Îl urmărește pe poet în „drumul de la diplomație la profesorat”, insistând asupra „discursului inaugural” din toamna lui 1938, îndeplinindu-se astfel „visul profesoratului”. Apoi, autoarea se întreabă retoric „De ce Sibiu a găzduit Universitatea clujeană în refugiu?” și lămurește „Ce a însemnat refugiul la Sibiu pentru Lucian Blaga”. Sunt consemnate unele „ritualuri didactice” și „performanțe publicistice”, conferințe publice sau prezența la cene studențești „ca forme ale mentoratului blagian”.

Nu sunt uitați asistenții profesorului Lucian Blaga, cărora le-a fost „și mentor” (Radu Stanca, Zevedei Barbu, Ovidiu Drimba, între „discipolii” apropiați I. D. Sîrbu). Desigur, nu puteau lipsi referirile la „Lucian Blaga față în față cu ideologia marxistă”, implicând ultimii doi ani de profesorat. Sunt, desigur, lucruri care se cunosc și care, în prezenta lucrare, fixează cadrul, dau contur, detaliază aspecte privitoare la profesoratul și mentoratul blagian.

⁹ „Caietele Blaga”, 2014.

Miezul justificativ al cărții de față îl constituie, însă, cu totul inedit, „caietul de notițe de la cursul de Filosofie”, aparținând Feliciei Ionașiu (1906-1988), studentă la Sibiu (deși avea pe atunci 37 de ani), o prietenă de familie, care a consemnat cursul respectiv cu începere din 5 noiembrie 1943. Ca și familia dr. Cornel și Viorica Manta, cu proprietate la Gura Râului, cea a dr. neuro-psihiatru Liviu și Felicia Ionașiu se bucura de sincera prețuire și prietenie a poetului. Vor fi apropiate aceste familii de poet, participând, în vara lui 1951, la nunta lui Dorli Blaga cu matematicianul Mihai Gavriliță din Cluj, ce a avut loc la Gura Râului (la Basil Gruia vedem câteva fotografii, preluate de autoare – ne permitem să mai facem cunoscută o altă fotografie, inserată de Mia Frunzetti în *Confesiunile* sale din 2013). Prietenia poetului cu familiile unor medici se explică prin mutarea, de la Cluj, în timpul refugiului (1940-1945), a Clinicilor de psihiatrie și de neurologie, ce vor fi găzduite de Spitalului de Neuropsihiatrie din Sibiu (director Gh. Preda, vecinul autoarei pe care o socotea „fetița lui sufletească”).

5. Pe aproape 200 de pagini, doamna admiratoare-studentă (care în vara lui 1951 se va afla, împreună cu fiica sa Rodica, în societatea selectă de la Gura Râului, participând la cenele blagiene ținute pe prisma casei Mărioarei Manta, după cum ne arată fotografiile), consemnează citeț și ordonat, conștiincios și entuziast „lecțiile” de filosofia culturii ținute de Blaga joia de la ora 6,00 la 7,00 PM și vinerea de la ora 4,00 la 5,00 PM. Caietul cu notițe a ajuns la autoare grație profesoarei de chimie Rodica Bota (1931-2022), fiica Feliciei Ionașiu, vecină și colegă de cancelarie cu autoarea la Liceul „Gheorghe Lazăr” din Sibiu (să precizăm că Rodica Ionașiu, căsătorită Bota, i-a acordat autoarei interviul „Amintiri de tinerețe cu Lucian Blaga”, publicat în revista *Lumina slovei scrise*, an 13, nr. XVI, 2016, pp. 7-17). Făcând parte „din anturajul profesorului”, Dna Felicia Ionașiu „era un receptor complet al creației blagiene” – înscrisesse împreună cu nașa ei, Clemence Preda, la Filosofie, frecventând conștiincios seminariile și luând notițe pe care apoi le comentau și aprofundau. Erau notate inclusiv unele interludii exhortative în care profesorul le împărtășea anumite gânduri și anunța tema viitoare, tocmai pentru a face cursurile cât mai atractive, ceea ce ține de un stil de predare aparte, foarte bine lămurit, de o comprehensivitate empatică. Spiritul de sinteză, capacitatea de esențializare a ideilor, conduc la ideea de „artă a predării”, fără pic de teatralizare, de unde, observă autoarea, „s-ar putea spulbera astfel multe dintre prejudecățile instalate despre lipsa de interes a cursurilor blagiene”, monotonia invocată prin simpla citire a cursului etc. (întrebat de un confrate de ce „își citește cursul” și nu vorbește liber, Blaga îi dă replica potrivită: „Ca să nu spun prostii!”).

„revelatorii” (problema raportului dintre metaforă și stil). Problematica abordată reflectă, în schiță, filosofia culturii așa cum o concepe Blaga, de la unele „sisteme metafizice” la „fenomenul stilistic”, „matricea stilistică” „problema înconștientului”, problema „spațiului” / morfologie culturală / peisaj (Alois Riegl, Leo Frobenius, Spengler, Klages), „orizontul spațial al conștientului și înconștientului”, „orizontul temporal” cu cele trei configurații specifice (timpul havuz, timpul cascadă, timpul fluviu), accentul axiologic, factorul anabasic, catabazic, neutru și „năzuința formativă” (ca funcții categoriale), spiritul mitic și spiritul științific, gândirea mitică și gândirea magică, teoria asupra originii miturilor etc. Ideea care rotunjește cursul privește „creația metafizică” asupra căreia insistă conferențiarul în ultimele cursuri consemnate în caiet, din 27 și 28 aprilie 1945. Posibil ca „studenta” Ionașiu să fi avut la îndemână și textele *Trilogiei*, pentru transcrierea corectă a unor nume, rescrierea unor concepte, adică să fie vorba nu numai de consemnare, dar și de conspectare, avându-se în vedere și o posibilă bibliografie indicată...

Desigur, o analiză a modului cum cursanta consemnează expunerea se poate face urmărindu-se, în oglindă, textul blagian din „filosofia culturii”, bunăoară avându-se în vedere textul tipărit din *Orizont și stil* (1934), *Spațiul mioritic* (1936), *Geneza metaforei și sensul culturii* (1937), adică în ansamblu *Trilogia culturii*.

„Studentii cursului de filosofia culturii – scrie în deplină cunoștință de cauză autoarea, preocupată de stilul de predare al magistrului – au avut în fața lor un spirit cu adevărat european, un creator demiurgic, care în plan literar și filosofic a dominat secolul al XX-lea în România. În mod cert, el a îmbinat planul național cu cel universal, proiectând aspecte ale tradiției arhaice pe ecranul modernității în cugetare. Prin trilogiile sale, Blaga a realizat cel dintâi sistem filosofic coerent și amplu, unul de o valoare universală. El merita să fie tradus în limbile de circulație spre a fi cunoscut și peste hotarele României.”

Parte din acea „învățăta Transilvanie” despre care scria Constantin Noica, citându-l pe Nicolae Bălcescu (vezi moto-ul cărții), Lucian Blaga este pentru secolul al XX-lea ceea ce Eminescu a însemnat pentru cel precedent.

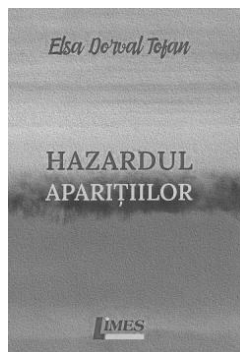
Profesorul Blaga „dădea seminariilor o importanță mai mare chiar și decât cursurilor propriu-zise”, ținând mult la lămurirea tuturor noțiunilor filosofice. Caietul spiralat rămâne dovada unor cursuri interesante, iar pentru anumite lămuriri autoarea a solicitat ajutorul unor confrăți familiarizați cu spiritul și gândirea blagiană, precum universitarii Ilie Rad (Cluj-Napoca) și Ion Dur (Sibiu). Pentru confruntarea textului manuscris cu dactilograma cursului de Filosofia culturii, i-a venit în ajutor profesoara Doina Boantă. Iar pentru achiziționarea și clarificarea unor aspecte iconografice s-a bucurat de concursul Dnei Anca Moldoveanu, nepoata profesorului Ovidiu Drimba, al Dnei Dr. Misi Crișu, nepoata de la Sibiu a Feliciei Ionașiu, al Prof. univ. Amalia Pavelescu, fiica regretatului Gheorghe Pavelescu, în sfârșit al Dnei Nadia-Diana Mitrea, directoarea Centrului Cultural „Lucian Blaga” din Sebeș, un manager de invidiat pentru calitatea și anvergura activităților organizate în cadrul tradiționalului Festival Internațional „Lucian Blaga” (la care participăm și noi de vreo 25 de ani).

Remarcăm, de asemenea, „cuvântul însoțitor” Câteva tușe și caligrafieri despre profesorul Lucian Blaga, semnat de universitarul târgumureșan Eugeniu Nistor, blagolog de elită, care, făcând o mai largă trecere în revistă a biografiei cu raportări la domeniul râvnit al profesoratului, consideră tema propusă de lucrarea dnei Anca Sîrghie drept „o admirabilă investigație analitică de detaliu”.

Subscriem, reținând totodată aprecierea filosofului și criticului literar Ion Dur privind „demersul academic, temeinic documentat”, prin care universitara sibiană Anca Sîrghie „recuperează câteva dintre determinațiile unui atare rol dual [de profesor și mentor, n.n.], oferindu-ne, totodată, prin notele de curs ale unei studente care l-a ascultat pe filosof, proba peremptorie a rostirii filosofice blagiene în spațiul in-formator al amfiteatrului studentesc.”

Elsa Dorval Tofan

*clopotul timpului
sună strident
a toacă bătută pe
șină de tren*

„Promisiunile” pe care le enunța Elsa Dorval Tofan (n. în Brașov la 10 august 1964) odată cu publicarea primelor volume de poezii¹ anunțau o voce lirică nonconformistă, anticanonică și anticalofilă. Noul volum intitulat *Hazardul aparițiilor*,² considerat într-o excelentă cronică literară semnată de Gheorghe Grigurcu *O viziune sumbră*,³ apare ca o reflecție critică, lucidă asupra destinului omenirii, a civilizației actuale.

Formată și îndrumată pentru accesul la arta cuvântului prin participarea în cadrul *Cercului literar 19* din Brașov, stabilită apoi (2003) în Canada, Montreal, Elsa Dorval Tofan își intensifică activitatea creatoare, folosind, cu aceeași abilitate, limba română și limba franceză, scriind poezie și proză, o creație receptată elogios în critica literară. Aflată într-o vizibilă formă a disponibilităților sale creatoare, prin a șasea apariție editorială contribuie la conturarea unui profil scriitoricesc care se singularizează prin viziunea asupra existenței și originalitatea expresiei. După cum s-a observat deja, ceea ce se distinge în poezia Elsei Dorval Tofan este condiția umană ca supratemă (Călin Crăciun) și talentul și inteligența scrisului (Al. Cistelean). Acestea sunt dimensiunile între care se înscrie și cel mai recent volum publicat, intitulat *Hazardul aparițiilor*, preluând, de fapt, titlul unui poem care are ca nucleu interogația „cine este, de fapt, omul?”.

Puternic ancorate în realitate, poeziile trădează o viziune superlucidă, cinică, uneori ironică, în care se regăsesc teme predilecte înfrerealismului: alienarea, trauma, manipularea, dar și răzvrătirea și revolta. Despre aceasta

¹ Elsa Dorval Tofan, *Lansare de promisiuni*, poeme, Ed. Kron-Art, Brașov, 2018; *Pozitiv la pătrat*, povestiri, Ed. Creator, București, 2020; *Antimetefore*, poeme, Ed. Creator, București, 2020; *Recueil de novembre sans titre*, poeme în limba franceză (în colaborare cu Adrian Grauenfels, Israel, și Amalia Achard, Franța), Ed. Saga, Rishon le Zion, Israel, 2021; *Afacerile merg bine*, poeme, Ed. Aius, Craiova, 2022; *Nimic, nimicuri, insomnii*, poeme (volum bilingv, în colaborare cu Julien Caragea) Ed. Eikon, București, 2022.

² Idem, *Hazardul aparițiilor. Poezii*, prefată de Călin Crăciun. Ed. Limes, Florești - Cluj, 2025.

³ Gheorghe Grigurcu, „O viziune sumbră”, în *România literară*, nr. 43, 2025.

avertizează o dedicație adresată „celor care nu fac rău”, și un motto preluat din *Micul prinț* de Antoine Saint-Exupéry, vizând „singurătatea”, izolarea omului contemporan, ambele texte orientând spre valori morale ținute prioritare, căci răul și singurătatea afectează esența umană. Angajarea postmodernistă este evidentă. De aceeași orientare ține libertatea absolută a exprimării, furnizând surpriza valorificării estetice a limbajului modern, la toate nivelurile sale semantice.

Poeta încredințează versului meditațiile sale despre destinul oamenilor într-o vreme a dezordinii și amenințărilor. Acestea îi opune disciplina gândirii personale. Gruparea textelor în mai multe secvențe lirice pare a fi o primă încercare de ordonare a planurilor pentru explorarea realității, de la cel particular, interior, „O familie fericită”, „Noi”, „Eu, voi” etc., la cel al abstracțiunilor: „Axiome”, „Relativizări”, „Cuantice” etc., până „La sfârșit”. Deși persoana I, aceea a confesiunii, este predominantă, factor de tactică poetică, persoana a II-a are valențe polisemantice, căci poate implica receptorul: „Poeți damnați, intoxicați / Tu și cu mine. Înghițim / Plânsetele altora” („Profitori de război”), vorbirea cu sine, direct sau insinuat: „Elsa, Elsa, toate le înțelegi pe dos, / ești ție însăși contradicție” („ELSA”), sau cu oricare cititor: „ești orbul surd / incapabil să spui / cine ești și ce vrei” („Reductibilitate”). Comunicarea este continuă.

Demersul de cunoaștere lirică se supune concepției despre apariția omului, prin evenimente „accidentale”, considerate experiențe eșuate ale unui „creator abil” care, „dependent de jocuri, ne stinge ciclic” și de aceea „vom reveni accidental” („Hazardul aparițiilor”). Oferind o astfel de cheie de lectură, lumea pe care o vede Elsa în „Stricto sensu” este una inversată, care se poate reconstrui în joacă: tatăl adus de „șoarecii de vise” este mic, asemenea unui copil, iar acesta, la rândul său, este „uneori fată, uneori băiat”. Tabloul existenței se compune din momente simple ale vieții de familie, în care se inserează însă semne ale răului, traumele omului contemporan: „frica devenită indignare”, „ocrotirea prin forță”, „durerea devenită cronică” („Stricto sensu”). Și altele, constatate cu detașare: într-o vreme a exceselor „viața ta este doar o marfă”, părinții plecați la plimbare „au închis cu yala violențele / hematoamele” („Etans”), bătrânețea este „sufocată de regrete” („Pronostic”). În jocul cu semnificațiile, refuzând ornamentele stilistice, poeta acordă valoare metaforică întregului poem. Astfel, „La soare” investeste prozaicul vieții casnice cu valențele meditației despre ravagiile timpului. Capabilă de empatie, poeta menționează schimbările: „te uiți în gol / tremuri, îți amorțește piciorul”. Observațiilor fizico-senzoriale li se adaugă prezența simbolică a păianjenului care se pregătește pentru pradă, o deschidere spre tema destinului.

Viziunea poetei despre viață este, fundamental, întunecată: „copilăria strivită cu palma... adolescența zdrobită cu pumnul... tinerețea pierdută...” („Dezamăgiri disproportionale”). Deplasarea spre abstractizare, pas necesar pentru generalizare, surprinde într-un poem ca „Părțile”, unde se intentează

un proces răului, prezent în mai multe ipostaze: „vinovăția, aroganța, frica, ignoranța / s-au așezat în primul rând / vinovăția, indiferența, gelozia, în al doilea / pe ultimul rând lenea, toate gândurile rele”. Situându-se în tangența parodiei, poeta imaginează un final în care ea, *recte* omul, învinge relele „alcoolice și mincinoase”, iar bucuria victoriei vine cu un pahar din șampania pusă la rece. Emoția se detensionează prin auto-ironie și insinuări malițioase, uneori amuzante, râs vindecător,

O astfel de atitudine față de actualitate se înscrie într-un postmodernism critic, militant, angajat social: „accepti minciuna, umiliința, nu te plângi / angajatul perfect” („Interese comune”) și politic: „nu-mi place istoria, mereu alta în / funcție de povestitori (unii dintre ei sunt nebunii de la curte)” („Factorul alergen”). Despre această atitudine vorbește în poemul „Diorit”, un autoportret sugerând capacitatea de depășire a obstacolelor, dar și un îndemn la luarea unei atitudini în fața răului: „sunt o războinică, o gladiatoare, mă bat / pentru oricine nu vrea / să se bată”, gata de luptă cu „braconierii urșilor polari” și mai ales cu „omul câinos, zbârcit și perfid / care le știe pe toate”. Bine pregătit, finalul poemului realizează rondoul retoric: răul nu dispare, „alții și alții se ridică, zombi”. Creații ale culturii actuale, ființele terifiante devin conexiuni între realitate și imaginație: „pe strada pustie / doi zombi aducând / a tată și fiică” („O altă generație”), iar „cărțile de poezie sunt / zombii din hârtie” („Lepurele de apă”).

Preocupată de producerea poesisului, Elsa Dorval Tofan oferă un rol prioritar inspirației creatoare care se produce „în interstițiul dintre inimă și gând” („Valoare absolută”), astfel încât „Cea mai bună poezie este aceea / Care se scrie în cap, aceea care / Nu va vedea hârtia, nici Word-ul” („Succesorul lui Gog”), deci trăire filtrată prin inteligență. Este procesul care poate asigura armonia dintre labirintul ideilor și sonoritatea cuvintelor. Pericolele însă persistă. Imaginea bibliotecii în care cărțile de poeme sunt roase de scorpioni („Scorpionii de cărți”) devine o alegorie pentru o vreme a eșecului, căci se vorbește despre revoltă, indiferență, neant și neputință.

Volumul *Hazardul aparițiilor* este un produs al vremurilor noastre. De aceea, Elsa Dorval Tofan integrează în mod firesc termeni mai mult sau mai puțin cunoscuți, mai mult sau mai puțin științifici: drone, zombi, homeostazie, comorbidități, Word, matrice, alcoiloze, anchiloze, spirometru, șoc anafilactic etc. De asemenea, sunt prezente personaje marcă a timpului, mai mult sau mai puțin „eroice”, Gloria Gaynor, Cindy Lauper, Nina Hagen, Trump, Putin. Și ea, locuitoare a planetei, poeta are disponibilitatea călătoriei și a limbilor străine, astfel încât inserează cuvinte și sintagme în franceză sau engleză, *Malgré tout, Hors de tout doute, Who cares, darling*. Mizând pe cititorul instruit, ea propune și un grupaj subtitrat *Beautiful Terra and Liberty*, care se dovedește imediat antifrastic: în *Fără importanță* se precizează că Pământul nu mai poate asigura cele necesare traiului; în *Elementul de performanță* se vede o realitate inversată, în care „ignoranța se promovează bine”, iar „un eșec este o reușită”. Cu valoare de sinteză, poemul

„Libertate non-stop” marchează tarele care apasă civilizația contemporană: familia - o frână în calea fericirii; *hobby-uri* - pierdere de timp; la fel, dispariția animalelor, plantelor, copiilor, dizidenților sau a Terrei; noroc că „anxietatea trece cumpărând, mâncând”. E o lume în care „Libertatea stă închisă pe raft” și de aceea „Mai bine dormim”, ne asigură poeta.

În contextul postmodern al ignorării granițelor dintre genuri, volumul *Hazardul aparițiilor* cuprinde radiografii epico-lirice ale unor scene de viață contemporană, prozopoeeme animate de tipuri umane reprezentative. Așa este „Din cabina de probă”, o critică a consumerismului exagerat, de asemenea „Totul inclus” sau „Accesorii inutile”, precum și „Femeia din casă”, o prelucrare cinică, de actualitate, a mitului biblic. Concluziile se regăsesc în „Împlinirea dorinței”: „Tiranicul Rău a furat Binele” iar soluția drastică este „Întoarcerea Pământului”: „Universul are destule stele să-și ia Pământul înapoi / *We are going to find another one*”, zice poeta zâmbind sarcastic.

Profesând un subtil exercițiu de hermeneutică, Gheorghe Grigurcu apreciază că în poezia Elsei Dorval Tofan se regăsește „un realism hărțuit de maniera caustică”⁴, din care însă nu încetează să răzbată compasiunea, speranța și intenția taumaturgică.

ALEXANDRU LAZĂR

Iubirea ca experiență totală

Cunoscut mediului cultural mai ales prin contribuțiile sale consistente în domeniul filosofiei religiei, eticii comunicării și consilierii filosofice, Sandu Frunză este o prezență academică solidă și prolifică. Profesor universitar, director al publicației *Journal for the Study of Religion and Theology* și autor al unor lucrări de referință precum: *O antropologie mistică* (Omniscop, 1996, Eikon, 2016), *Iubirea și Transcendența* (Dacia, 1999), *Experiența religioasă în gândirea lui Dumitru Stăniloae. O etică relațională* (Dacia, 2001, Eikon, 2016), *Fundamentalismul religios și noul conflict al ideologiilor* (Limes, 2003, Școala Ardeleană, 2015), *Filosofie și iudaism* (Limes, 2006), *Dumnezeu și Holocaustul la Elie Wiesel. O etică a responsabilității* (Contemporanul, 2010), *Publicitatea și administrația publică sub presiunea eticii* (Lumen, 2015), *Între moartea politicii și moartea lui Dumnezeu. Eseuri despre literatură, religie și politică* (Eikon,

⁴ Gheorghe Grigurcu, *loc. cit.*

2017), *Ești o ființă autentică* (Eikon, 2018), *Comunicare și consiliere filosofică* (Eikon, 2019), *Filosofie și comunicare cotidiană* (Lumen, 2020), *Publicitatea construiește realitatea. Eseu despre ființa umană, religie și publicitate în societatea de consum* (Eikon, 2023), *Căutarea autenticității în era digitală. Eseuri despre poezie, filosofie și spiritualitate* (Eikon, 2023), dându-l și-a surprins în ultima vreme cititorii prin publicarea unor volume de literatură aparte ca mesaj și conținut (de exemplu: *Iubirea ca un vis infinit dăruit unei clipe* (Eikon, 2023); *Dulcea mea toamnă* (Neuma, 2024) și *Nostalgii* (Neuma, 2024). Astfel Sandu Frunză și-a construit o identitate intelectuală bine conturată în spațiul românesc.

În ultimii ani însă, autorul și-a surprins cititorii printr-o deschidere tot mai vizibilă spre literatură. Volume precum *Iubirea ca un vis infinit dăruit unei clipe*, *Dulcea mea toamnă* sau *Nostalgii* anunțau deja o nouă etapă creativă, în care reflecția filosofică se topește în lirism. În această direcție se înscrie și cel mai recent volum, *Iubirea la Cluj* (Eikon, București, 2025), o carte care invită la reverie și la redescoperirea iubirii ca forță modelatoare a existenței.

Orașul devine în acest volum mai mult decât un simplu decor: este un spațiu inițiat, un loc al formării și al metamorfozei interioare. Cetatea de pe Someș apare ca leagăn al trăirilor autentice, al căutărilor febrile și al arderilor lăuntrice. În poemul „Orașul”, Clujul este mitizat și interiorizat, devenind „visul albastru al copilăriei”, „paradis pământesc”, loc al muncii și al iubirii, dar și al unei căutări aproape ascetice a împlinirii.

Spre deosebire de imaginarul romantic, în care predomină nocturnul și ruralul, Frunză privilegiază citadinul și diurnul. Orașul este luminat din interior, nu învăluit în mister, iar experiența iubirii se desfășoară în plină zi, sub semnul unei lucidități care nu anulează emoția, ci o intensifică.

Departate de a exclude meleagurile natale, poetul le așază într-un raport de complementaritate cu spațiul urban. Rodna, cu peisajele ei de basm și cu memoria originară pe care o poartă, nu este abandonată, ci integrată într-o geografie afectivă mai amplă. În poeme precum „Fata cu cățelul vesel”, dragostea capătă inflexiuni nostalgice, iar ruralul devine un rezervor de puritate și candoare.

Această pendulare între oraș și sat, între citadin și mioritic, între intelectualul urban și „omul de la țară”, creează o tensiune fertilă, transformată într-o veritabilă broderie lirică. Spațiile nu se anulează, ci se potențează reciproc.

Poet cu vocație mistică, Sandu Frunză nu abandonează nici în acest volum fundalul său spiritual. Iubirea nu este doar sentiment, ci experiență de ardere, de transformare, de iluminare. Imaginarul focului, al arderii „de tot”, al îngerului însoțitor trimite la un orizont simbolic ce depășește planul strict biografic. În același timp, limbajul rămâne accesibil, iar metafora este utilizată cu măsură, fără exces ornamental. Volumul oferă cititorului un parcurs meditativ, dar și emoțional, un „festin poetic” în care polisemantismul dragostei este explorat cu finețe.

Iubirea la Cluj confirmă maturitatea literară a lui Sandu Frunză și capacitatea sa de a transforma reflecția filosofică în substanță poetică. Cartea îndeamnă la lectură lentă, la visare cu ochii deschiși și la redescoperirea iubirii ca experiență totală: intelectuală, afectivă și spirituală. Prin această „radiografie” lirică a spațiului clujean și a geografiei interioare, autorul oferă un volum care poate funcționa ca balsam pentru suflet, dar și ca invitație la meditație asupra propriei noastre deveniri prin iubire.

IULIAN BITOLEANU

Nu s-a stins poezia română din Serbia

Avizat cunoscător al fenomenului literar din Serbia, Florian Copcea, deopotrivă istoric și critic, precum și traducător, a parcurs cam toate exegezele pe tema aceasta, semnate de Virginia Popovici, Costa Roșu, Brândușa Juică, Carmen Agachi, Stefan N. Popa, Radu Flora, iar rezultatul s-a vizibilizat / cuantificat în ultima vreme în *O istorie a liricii românești din Serbia* (Ed. Academiei Române și Casa de presă și editura „Libertatea”, Pancevo, Serbia. 2018), esențializată la 31 de poeți apreciați distribuiți în 10 curente artistice/categorii - unele inexistente în țara noastră - *parnasienii, tradiționaliștii, avangardiștii, sincroniștii, pre-moderniștii, suprarealiștii, moderniștii, deconstructiviștii, postmoderniștii, transmodernii*.

O primă constatare: unii creatori își datorează notorietatea nu neapărat valorii/potențialului, ci unor elemente extrinseci, ca de pildă prietenii literare, cu un Nichita Stănescu, statutului de personalitate a țării vecine, posturii agreabile de jurnalist, vocației de ctitor cultural, îndemnării de talmăcitor. De altfel, nu puține sunt cazurile în care evaluatorul din Drobeta se arată exigent, chiar în dezacord cu opinia colectivă din patria prietenă.

Metoda de lucru, una clasică, profesionistă: apartenența autorilor la o grupare, formulă artistică, activitatea în diacronie, colaborări la reviste, modele și ecouri din marii poeți ai lumii și de pe aceste meleaguri carpatine, enumerarea și explorarea unor plachete însemnate, teme, motive, mituri, arhetipuri, poezii semnificative, mai mult sau mai puțin perene și, uneori, comentariu stilistic. Nu lipsesc, desigur, referințele critice, cu care se intră când și când în polemici cordiale.

Structural, studiilor monografice adecvate la obiectivul cărții li se adaugă fișele biobibliografice, utile publicului larg, mai ales. Poate că ipoteza unui articol de dicționar nu ar deranja pe nimeni din moment ce se precizează debutul literar și editorial, fazele creației, crezul artistic, afinități, contextul, cota de originalitate, virtuți și carențe, mostrele de expresivitate ori aplicarea a posteriori a unor concepte estetice, poetice.

În primul segment, *parnasienii* primesc verdictul crud de versificatori de duzină, la distanță de, să zicem, un Ion Barbu, Alexandru Macedonski. Nici *tradiționaliștii* Ion Bălan, Cornel Bălică, Ion Marcoviceanu nu fac o concurență acerbă lui Pillat, Voiculescu. Ion Bălan semnează poezii triumfaliste, bogate în banalități. Staționează în bucolism și e pasionat de realitățile rustice. Cornel Bălică nu impresionează, încearcă în zadar un „delir metaforic” Volumul *Revolta Soarelui* revelează nostalgism, onirism, comparativ cu Ion Marcoviceanu – poet clasic în linia marilor tribuni.

Vigilentul Florian Copcea acuză discursivitatea minor codificată. Recuperarea „terenului pierdut” o realizează *avangardiștii*, în frunte cu Vasko Popa – literat vestit, ce a parcurs alea de la lirism, simplitate la clasicismul gnomic. *Scoarța* s-a bucurat și de laude, dar a stârnit un cor al contestatarilor. Mihai Avramescu, are merite incontestabile în peisajul diversificat din Voivodina și din arealurile limitrofe. Un „eclectism iluzoriu” înglobează acesta. În pofida unor influențe din Eminescu, Arghezi, Nichita Stănescu nu se știrbește o iotă din reputația acestui lirosos. Vasko Popa rămâne vedeta, cu siguranță. Un dar de la Dumnezeu. Pentru Banatul sârbesc. Volumul *Țara verticală* dezvăluie multiplele semnificații ale motivului *lupul*. Odată cu remitizarea, dispar și frontierele dintre real, extern și fantastic. Stanțe lirice înnoitoare bulversând pe unii lectori de neînțeles, posibil rău-intenționați, invidioși.

Sincroniștii, patru la număr, cu Ana Niculina Ursulescu (*Soare cu dinți*, drept ilustrată lirică) ca lider, ilustrează cazul onorabil al unor confrăți ce încercă a ține pasul cu prezentul literar, mai ales din matca aborigenă și de ce nu, vestică. În rest, lucrări minore, intimiste, imitative, lipsite de relevanță. Volumele *Marea*, *La capătul nopții* dezvăluie nevoia de confesiune, puritate, autocunoaștere - constata Mircea Popa. Poezia ca refugiu din fața prozaismului existenței. Neoverism. Eugenia Bălțeanu, poetă atemporală, histrionică, e adepta unei idei de peste Ocean – viața ca hazard (Gabriel Garcia Marquez). Aurel Mioc e definit drept pendularea între patetism și patos didacticist. Mărioara Sfera propune *Ilustrații în alb*, expresivitate meditativă bolnăvicioasă, comparativ cu opul colegei precedente, *Variații în albastru*. Pesemne cam bizar, ea cultivă vulgul și inexprimabilul, semn că poezia ar fi egala unității contrariilor. În *Rugămintea din urmă* (1995) – ecou din Coșbuc? își asumă un alter ego? O fi bine, o fi rău?

În secțiunea *premoderniștii* (pp. 81-90) reținuți sunt cinci: Radu Flora, Ion Miloș, Florica Ștefan, Mărioara Baba, Valentin Mic. Primul – cea mai complexă personalitate românească de dincolo de Dunăre. Aceștia scriu bine, au suflu de poeți autentici, în pofida contaminării cu Eminescu, Bacovia. Blazonul lui Radu Flora rezidă în *Drum prin zi și prin noapte*, *Marea*, *La capătul nopții*, adică în neoverism, nevoia de puritate, confesiune... Ion Miloș versus Rimbaud și ale sale *Les Illuminations*, recte muzica-alchimie, un univers liric și șocuri kafkiene. Pe scurt, evoluție

spectaculoasă. „Poezie cuceritoare, spontană” – Mihai Cimpoi dixit – „unde frapează energetismul imagistic, hybrisul expresionist”, dovada că marii poeți nu se cantonează strict într-o formulă artistică ori curent. „Mai întâi au venit măturătorii... / Apoi pe rând / Avocații să mă apere de duhuri rele / ...Poliția să-mi spele creierii de larve disidente / De suflet s-au ocupat psihiatrii / De identitate birocrății – *Transformare*. Eșecul, moartea, durerea, adevărul...ca suport ideatic. Dinspre *Imagini de rouă* – adieri de filozofii existențialiste (sartriene/camusiene sau à la Gabriel Marcel?). Poeme străbătute de bizantinism, eclectism metaforic. Un aspect – frustrarea la Mariana Baba, secondat de un Valentin Mic, cel introspectiv, iar cititorul va savura „zborul cuvintelor spinoase”... *Suprarealiștii* (pp. 91-114) îl promovează întâi pe Olimpiu Baloș (poezia ca strigăt al ființei, cam în maniera lui Heidegger), un partizan al simplității și conservatorismului, tradiționalismului. Apoi, pe Vasa Barbu care se ghidează după sloganul lui Rilke – viața e mai presus decât arta. Versificator excelent, Miodrag Milos s-a impus prin *Vitralii*, apoi prin *Nefire*, virează spre parnasianism. Destul de caustic, Radu Flora îl caracterizează prin declaratism și lozincărie goală. Titluri interesante la Ileana Ursu, respectiv, *Pe limba peștilor*, *Omul-pasăre neagră*, *Candelabrul candid*. Cu volumul *Nu mă numesc Noel* demonstrează o febrilitate paroxistică, având ecouri din transcendentalul fantastic.

Moderniștii – Slavco Almăjan (textualizarea imagismului, mixând modernismul și postmodernismul), Aurora Rotariu Planjanin, Monica Țăran Dumitrescu, Elena Maria Brânzei (poezii grave, antilivrește) Mariana Stratulat. Cel dintâi este, într-adevăr, un artist. De la *deconstructiviști* s-a remarcat Mariana Dan, care, deși înrudită cu Ezra Pound, esențializează limbajul la intersecția dintre livresc și ontic. Dovada - *Un kil de cer*, consimte istoricul literar oltean. Din *postmodernism* s-au desprins Ioan Baba (un recuperator de mituri, cu miza pe motivul *floarea*), Petru Cârdu sau micul Rimbaud, în optica lui Slavco Almăjan), Ioan Flora.

Un rol covârșitor în afirmare l-a avut și teoreticianul Vasko Popa ce pleda în articolul-program „Drumul literaturii noastre”, revista *Lumina*, nr. 1, 1947, pentru continuitate pe linia Coșbuc, Slavici, Caragiale, Slavici, gusturi contradictorii, să admitem, tradiționalism, ruralism, dar și citadinism, fantastic și comic...

Impresia generală este incontestabila atractivitate către spațiul americano-englez (T. S. Eliot, Ezra Pound) și că „Trebuie timp / să zburăm peste abis”, fie și peste *Adevăruri bandajate* (plachetă), pentru a-l savura pe Ioan Flora cu ale sale *Valsuri*, și dar și alte produse lirice, deoarece „caligrafiază seismeale sufletești asemenea pânzelor lui Dali” (p. 164). Picanterii – *O bufniță pe patul morții*, *Iapa Dunărea*. Un reformator al poeziei, s-ar spune fără teama de a greși enorm.

După Theodor Codreanu, *transmodernismul* devine sinonim cu fantezia ca metaficțiune, nu departe de transdisciplinaritatea clamată de Basarab Nicolescu. În fine, Nicu Ciobanu e un poet exorcizant, pletoric,

whitmannian, influențat și de un anume lirism al eseistului româno-francez Emil Cioran. După alții, el depoetizează. „Si până unde să merg / prin viscolul acesta de metafore”. Volumul *Imediate răătăciri* al unui nonconformist pe nume Pavel Gătăianțu atestă totodată un autor de poezii cu fir epic, acceptând ambiguitatea, suprarrealismul. Și atunci cum rămâne cu ripostele *Calibrul pistolului*, *Antrenament pentru ogari*? Să fie suficientă onoranta raportare a acestuia grație lui Adrian Dinu Rachieru la Borges? Notorietatea se câștigă nu numai prin sine, ci și prin calitatea, clarviziunea comentatorilor. Dacă există sau nu metapoezie vom vedea.

Prin acest volum Florian Copcea ne oferă un peisaj liric cu plusuri și minusuri, cu escaladarea naționalului, a previzibilului, a „orizontului de așteptări”, a înrolării de arsenal figurativ exotic, cu efecte compilatoare ori de inedit întru expresivitate. Efigie a originalității.

RUSALIN IȘFĂNONI

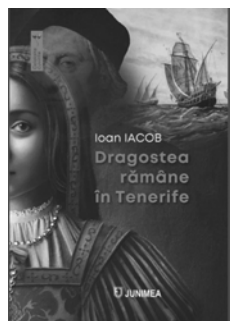
Dragostea rămâne în Tenerife, primul roman din Trilogia imaginativă*

Populația Guanches contribuie la scrierea unui roman

Informațiile de pe Internet sunt concise și fascinante: „Guanșii (Guanches) sunt misterioși nativi ai Insulelor Canare. Au fost cucerii de spanioli la începutul secolului al XV-lea. Înalți, blonzi și cu ochi albaștri, guanșii i-au intrigat de mult timp pe antropologi, deoarece nativii blonzi sunt rari”. Conform *Enciclopediei Britanice*, de încredere, guanșii „se crede că erau de origine Cro-Magnon... și aveau un ten brun, ochi albaștri sau gri și păr blond. Într-adevăr, guanșii sunt considerați a fi înrudiți cu berberii din Marocul vecin, care sunt, de asemenea, înalți, blonzi și cu ochi albaștri atunci când nu sunt amestecați cu majoritatea arabă. Alți specialiști, însă, cred că guanșii sunt înrudiți cu celții din Europa de Vest, târâmul timpuriu al acestor rase. Indiferent de situație, guanșii reprezintă o oportunitate unică de a studia popoarele timpurii din această regiune.”

Dacă revolta populației native din Canare împotriva guvernatorului Insulei La Gomera nu ar fi dus la lichidarea acestuia, frumoasa Beatriz de Bobadilla, soția sa, nu ar fi ajuns guvernator al insulei unde persistă și acum povestea (legenda?) iubirii dintre ea și Cristofor Columb.

În 1492 celebrul explorator poposea în La Gomera în drumul său peste Atlantic, la capătul căruia urma să descopere ... Hispaniola – a doua

* *Dragostea rămâne în Tenerife* de Ioan Iacob, Ed. Junimea, Iași, 2025.

cea mai mare insulă din arhipelagul Antilelor Mari, situată în Marea Caraibelor. Este împărțită între două state suverane: Haiti în partea de vest și Republica Dominicană în partea de est. Insula a fost numită de Cristofor Columb La Española.

Concluzia este una singură (și sigură): revolta Guanșilor a generat contextul pentru ca frumoasa Doña Beatriz de Bobadilla and Osorio să fie propulsată în personaj principal al unui roman ce deschide o perspectivă nouă prin...

Literatura imaginativă

Într-o convorbire de după revenirea din Tenerife, Ioan Iacob mărturisea că lucrează la primul roman din „Trilogia imaginativă” și că scrierea este influențată de Mario Vargas Llosa, Gabriel García Márquez, James Joyce, Eça de Queirós, F. Scott Fitzgerald, Marguerite Duras, *Adela* lui Ibrăileanu, de „triunghiul de aur” al expresionismului german și austriac, de Schopenhauer, Camus, Søren Kierkegaard, Martin Heidegger.

Despre „Literatura imaginativă” (concept în siajul „rebeliunii literare” a lui Mircea Nedelciu, unul din marii prieteni ai lui Ioan Iacob) cel mai bine ar da explicații autorul romanului *Dragostea rămâne în Tenerife*. Pe mine...

M-a frapat structura romanului și stilul autorului

Am putea spune că în romanul *Dragostea rămâne în Tenerife* există o paralelă între povestea de dragoste dintre Cristofor Columb și guvernatoarea Insulei La Gomera, Beatriz de Bobadilla și povestea, tot de dragoste, dintre autorul acestui cochet roman și prima lui iubire.

Fiecare poveste este consemnată pentru eternitate prin mijloace specifice vremii... *Dragostea* dintre Columb și Beatriz fiind imortalizată prin Turnul Iubirii din La Gomera, unde s-a consumat povestea de iubire dintre Columb și Beatriz, dacă ne luăm după ce spun ghizii turiștilor care vizitează insula, iar cea dintre autorul romanului de față și prima lui iubire prin acest interesant și excentric roman.

Pe mine m-a frapat structura romanului și stilul autorului, dovadă că stăpânește în mod deosebit frumoasa limbă română; cuvinte, asociații de cuvinte, sintagme: *Mărturisesc acum, așezat în genunchi pe colțul acesta arid de proză inspirat din solul vulcanic al rocii din La Gomera...*

Picuri din Rai

*Lumina ca poezie,
rugăciunea ca formă de cunoaștere*

Cartea Părintelui Emil Nedelea Cărmăzaru scoasă la Editura Universitară (București, 2024), este o carte a marturisirii frumosului, luminii și înțelepciunii. Puțini autori contemporani reușesc să îmbine atât de organic teologia, cultura și sensibilitatea poetică

a sufletului românesc precum o face părintele Emil Nedelea Cărmăzaru, preot slujitor la Biserica Sfântul Gheorghe cel Nou, capelă a Catedralei Mântuirii Neamului, teolog de forță, doctor în teologie, licențiat în drept, dar și autor a peste trei volume de poezie care completează un portret spiritual și intelectual de rară complexitate în literatura religioasă actuală.

Volumul *Picuri din Rai* confirmă, fără echivoc, statutul său de poet în adevăratul sens al cuvântului - nu doar un creator de texte sacre, ci un autor care trăiește poezia ca experiență interioară, ca rugăciune, ca epistemologie a harului.

Pentru a înțelege întreaga greutate a volumului, trebuie privit în lumina personalității autorului. Părintele Emil Nedelea Cărmăzaru este, în țară și diaspora o voce puternică în teologia românească. Prin formarea sa dublă – teologică și juridică – dobândește o rară capacitate de a surprinde tensiunile dintre uman și divin, dintre lege și har, dintre cădere și ridicare. Această dualitate devine o matrice a scriiturii sale poetice. În diaspora, vocea sa pastorală este un reper de stabilitate. Mulți români îi cunosc predicile limpezi, echilibrate, de mare profunzime, iar aceste trăsături se regăsesc și în poezie: rigoare, claritate, lumină și o sensibilitate filtrată prin experiența pastorală.

Picuri din Rai este o carte care respiră. Fiecare poem pare un fragment dintr-o Liturghie interioară. Totul se petrece sub puterea cuvântului germinativ, prin taina căutării acerbe a esenței, a acelei *purusha*, cum i se spune în bătrânele filosofii indice. *Lumina* este simbolul central: lumina care călăuzește, care curăță, care vindecă. *Lacrima* devine trecere: nu un semn al durerii, ci o purificare, un botez personal. *Renașterea* apare discret, ca o promisiune – niciodată stridentă, niciodată triumfalistă. Din punct de vedere tematic, volumul continuă tradiția poeziei creștine românești, dar o aduce în contemporaneitate printr-o introspecție sinceră și o finețe a observației duhovnicești.

Părintele, Emil Nedelea Cărămizaru nu scrie poezie pentru a impresiona, ci pentru a transmite o stare. Limba sa este limpede, aproape filocalică, ritualică prin ritm, iconografică prin imagini. Metaforele sale sunt scurte, precise, luminoase, nimic nu e în exces. Poezia are un tipar ascetic: renunță la podoabă pentru a păstra esența. Una dintre cele mai mari calități ale volumului este tonul său: un amestec de smerenie și putere. Poetul nu strigă, nu moralizează, nu acuză el mărturisește: „E ploaie-n univers și pe pământ, / rodesc copacii în nopțile azurii, / culori de flori născute prin cuvânt, / s-aducă-n gând noian de bucurii...” (*Picuri calzi*). Această mărturisire devine inima întregului volum – o poezie care curge ca o rugăciune intimă, o respirație spre Dumnezeu.

Volumul este profund vizual. Imaginile sunt limpezi, alcătuite din elemente liturgice și simbolice: candela, lumânarea, picătura de lumină, mireasma, tăcerea altarului, lacrima. Multe poeme au construcția unor icoane descrise în cuvinte. Nu au dinamica unui roman, ci statica unui moment sacru.

Rolul Maicii Domnului și al îngerilor: Autorul dedică versuri ample Maicii Domnului („Chemare Maicii Domnului”, „Postul Adormirii...”), accentuând blândețea și proximitatea ei. În „Îngerul păzitor...”, relația om-înger devine una afectivă, aproape copilărească, plină de tandrețe spirituală. Poemul construiește, prin imagini simbolice și repetiții, o meditație asupra întâlnirii, a trecerii timpului și a destinului care se caută fără a se împlini pe deplin. Elementul central este podul, metaforă a legăturii dintre două existențe, două vârste, două lumi sau două stări sufletești. „Două capete de pod... se-ntâlnesc în infinit / cu rostul neîmplinit” -sugerează o legătură potențială, dar neterminată. Podul există, dar întâlnirea sa reală rămâne în planul posibilului, al dorului sau al visării.

Podul capătă și o dimensiune cosmică: „două stele țin un pod”. Aici, legătura devine una luminoasă, sacră, transfigurată. Amurgul este momentul-cheie, un timp al trecerii și al introspecției, iar „răsăriturile ce tot curg” aduc ideea de continuitate și speranță, introduc o metaforă a vârstelor: „două primăveri târzii”. Cele două entități par a fi suflete mature, delicate, care au cunoscut distanța sau răceala („vara le-a fost străină”) și așteaptă acum toamna, simbol al liniștii și al așezării. Ultima strofă - „două flori de pe un pod / se zbat ca într-un năvod” - exprimă lupta interioară, dorința de eliberare, de regăsire a unui drum autentic („un drum viu”). Podul din amurg, dinspre un „orizont târziu”, reprezintă un timp al vieții sau al destinului care nu mai permite ezitări.

În ansamblu, poemele transmit o emoție profundă, melancolică, despre conexiuni ratate sau amânate, despre căutarea unei împliniri și despre trecerea firească a anotimpurilor sufletești. Imagistica este delicată, sugestivă, iar repetiția dă poeziei ritm, echilibru și o notă de simetrie simbolică.

Poeemele construiesc o atmosferă crepusculară, poetul se află într-o continuă căutare de a evada cumva din sinele biruit de îndoieli, din zbuciumul lăuntric, din lumea reală, prin intermediul poeziei, menținând vie flacăra speranței la orice pas. Cuvintele folosite sunt curate, fără neologisme zgomotoase. Lexicul e apropiat de cel liturgic, dar nu cade în rigiditatea limbajului bisericesc. Poetul stăpânește trăirea cu naturalețe ca și limbajul. Versurile surprind o întoarcere afectivă spre copilărie, privită ca un spațiu al libertății, al luminii și al mirării. Eul liric se „vede copil” doar „din când în când”, ceea ce sugerează o revenire selectivă, melancolică, în timpul originar al inocenței.

Imaginea alergării „cu fluturii în zori” exprimă vitalitatea și puritatea începutului de lume, momentul dimineții fiind asociat cu proșpețimea și renașterea. Fluturii, simboluri ale fragilității și ale grației, devin parteneri de joc, iar copilul se integrează astfel într-o natură vie, prietenoasă, magică.

Versurile sunt asezate cu rima neforțată, duioase ca un cântec pe pianina lui Chopin. Imagini precum „Mii de stele se-ascundeau tiptil / prin iarba udă” creează o metaforă subtilă în care roua dimineții devine reflex al cerului, iar stelele - ecouri ale nopții - rămân ascunse în peisajul terestru. Această imagine produce o fuziune între cer și pământ, o lume în care totul comunică poetic și natural.

Tonul general este unul nostalgic și luminos, cu o sensibilitate aparte. Limbajul este simplu, dar plin de imagini vizuale și tactile, construind o atmosferă de bucurie, reflecție și de amintire prețuită: „Între război / și pace aleg iubirea, / Între armonie / și anarhie aleg iubirea, între lumină / și întuneric aleg iubirea, / între iubire și ură, îl aleg pe Hristos, pentru că El este IUBIREA...” (*Aleg iubirea*). Iubirea nu putea lipsi din acest tot existențial guvernat de un Dumnezeu blând și intim apropiat. Pasională ori serafică, stare de grație a ființei umane sau reflex al teluric-vegetalului zeu Pan, ea constituie nucleul unor secvențe poetice în care se înfiripează un cântec uneori melancolic, alteori orfic. Textele evocă nu doar copilăria, ci și dorința adultului de a regăsi candoarea și frumusețea acelui timp.

În volumul *Picuri din Rai*, Emil Nedelea Cărmăzaru propune un discurs poetic profund ancorat în spiritualitatea creștin-ortodoxă, în care versul devine rugăciune, iar poemul – un mic oficiu liturgic. Cartea se remarcă prin coerența tonului, prin limpezimea limbajului și prin capacitatea autorului de a transforma teme teologice majore în imagini accesibile, luminoase, încărcate de seninătate. De la poemele dedicate Crucii și Învierii, până la textele care evocă sărbătorile creștine, identitatea spirituală a neamului sau trecerea timpului, volumul transmite o stare de pace și continuitate. Crucea, Înălțarea, Epifania, sărbătorile de iarnă și portretele sfinților sunt surprinse cu un lirism sobru, ceremonios, apropiat de iconografia ortodoxă. Poetul nu caută ambiguitatea, ci transparența; versurile sunt curate, ritmate, clare, cu o muzicalitate tradițională, adesea apropiată de colind sau rugăciune rimată.

Picuri din Rai este un volum care se citește nu doar ca poezie, ci ca *respirație duhovnicească*. Autorul reușește să transforme fiecare poem într-un mic act de mărturisire. Cartea nu provoacă prin dificultate, ci mângâie prin frumusețe, calmitate și simplitate luminoasă. Este o poezie pentru cei care caută liniște, sens, continuitate și rădăcină.

Unul dintre meritele cărții este integrarea firescă a temelor contemporane – precum pandemia – într-o viziune teologică amplă, fără note stridente sau dramatizante. Suferința devine prilej de reflecție, iar încercarea, o cale de renaștere spirituală. De asemenea, poemele dedicate Maicii Domnului, îngerului păzitor sau figurilor ierarhice (precum Înaltpreasfințitul Pimen) dezvăluie o relație vie cu sacrul, nu una livrescă.

Stilistic, poetul Emil Nedelea Cărmizaru preferă metaforele luminoase, simbolurile curate – apa, muntele, zarea, soarele, florile –, construind un univers poetic coerent, dominat de verticalitate și seninătate. Nu este o poezie a frământării, ci una a împăcării, a căutării liniștii, a certitudinii că „nimic nu este fără Dumnezeu”.

Picuri din Rai se impune astfel ca o carte în care poezia devine formă de mărturisire și exercițiu de luminare interioară. Un volum potrivit atât cititorului cultivat, cât și celui aflat în căutarea unui sprijin spiritual, o carte în care credința și poezia se întrepătrund firesc, într-un limbaj blând, accesibil și profund.

Am citit poezia preotului Emil Nedelea Cărmizaru ca pe o *rugăciune în vers*, ca pe o taină care se deschide doar celor ce cred în miracolul cuvântului. Poezia sa nu se explică, ea se trăiește, se respiră, se lasă să te lumineze.

Theodor Damian, *Cuvânt însetat de tăcere* / *Words longing for silence*, trad. Lidia Vianu (advisor Anne Stewart), Ed. Eikon, București, 2025

Între credință și reflecție filozofică

Silvia C. Negru, poetă experimentată în arta cuvântului, revine în atenție cu o nouă realizare. Cartea de poeme, *Umerii cuvintelor* (Editura David Press Print, Ilustrație copertă, Gabriel Kelemen, Timișoara, 2026) se prezintă într-o condiție grafică interesantă și atrăgătoare. Autoarea scrie versuri de pe vremea școlii gimnaziale, s-a dedicat apoi studiului filologiei împărțând cunoștințele sale și elevilor în calitate de profesor. În cele 20 de volume de versuri de până acum a ținut dreaptă o linie de marcare între poezia pe teme diverse și poezia cu tentă filozofică, aceasta fiindu-i o predilecție. A lăsat a se înțelege mărturia că versul o însoțește ca trăire emoțională, creatoare, nefragmentată de timp, relaționarea lume-univers prezentând-o prin prisma poliedrică a credinței în divinitate, fapt remarcat și de academicianul Eugen Simion despre care autoarea a scris articole reprezentative.

Volumul în discuție propune o privire *accentuat reflexivă* a raportului om – Creator. Între literatură și filozofiei dintotdeauna s-au găsit legături adânci. Să-l amintim pe Aristotel, cu *Poetica* (la anul 322 î. Hr) sau pe Sfântul Augustin (354-430) care a interpretat limbajul simbolurilor din Scriptură. Autoarea a putut cunoaște și opera unor înaintași de seamă din istoria literaturii române. Fără să mă aventurez în spațiul scrierilor teologice unde nu oricine are posibilitatea înțelegerii, mai adaug doar câteva repere drept argument pentru a contura arealul în care se pot plasa poemele din volumul menționat. De pildă, *Psalmii* lui David (privire religios-filozofică în versuri) sau *Cântarea cântărilor* unde Solomon dovedește că versul poate susține subtil, fermecător, cu forță specială, *adâncul înțelesurilor existențiale*. Atât cât omul are îngăduința a le percepe. În vechea literatură română, au fost diverse voci care să exprime această tonalitate; îl menționez, selectiv, pe Dosoftei cu a sa *Psaltire în versuri* la 1673 și pe Miron Costin, nu doar cronicar, ci și autor al reflecției asupra providenței și destinului. Să nu-l uităm pe Mitropolitul Moldovei, Varlaam, autorul *Cazaniei* la 1643. Dar Antim Ivireanul? Între 1650-1716 a meditat, a scris, a predicat și a lăsat moștenire *Didahiile*: ... „Nu este alt lucru mai de folos omului decât cunoașterea de sine”. Adevăr constatat. Fără cunoașterea de sine, nu există cale spre vectorii reflecției.

Aici intrăm deja în atmosfera volumul *Umerii cuvintelor* semnat de Silvia, C. Negru. Un titlu cât se poate de sugestiv. O invitație la meditație, la înțelegerea forței cuvântului ca dar divin. Mari poeți ai literaturii mai apropiate în timp de epoca noastră, Tudor Arghezi, Vasile Voiculescu,

Lucian Blaga au trecut, fiecare în alte tonalități, prin vama cuvintelor care caută descifrarea misterioasei legături cu cerul. Cu absolutul.

Această coordonată a fost prezentată în versuri în varii formule. Avem la îndemână creații în care, Dumnezeu, Creatorul este căutat cu îngrâncenare, cu zbatere în îndoială (Arghezi) sau cu supunere și milostivire, mai ales în vechile opere ale autorilor de formație teologică, dar și cu mirare, uluire, adorație în fața misterului care atrage ființa umană deși acesta nu i se revelează (Lucian Blaga).

Orice lector avizat va încerca să descifreze sensurile, cheia, miza versurilor în atenție la momentul respectiv așa că vom încerca în demersul dedicat acestui volum să aflăm care sunt modalitățile de expresie artistică alese de autoare.

Ca primă evidență se distinge *profunzimea expresiei lirice*. Autoarea nu se limitează la exprimarea credinței ci face din poem un spațiu al marilor *întrebări existențiale*. Coboară „pe umerii cuvintelor”, în *sinele-sâmbure* al ființei umane așa cum spune și citatul de mai sus din Antim Ivireanul. Nu dovezi, certitudini caută autoarea ci se arată mulțumită de faptul că El, Creatorul i-a dăruit o înțelegere mirifică: omul face parte dintr-un parcurs cosmic: „Tăcerile mi se cuvîn/și îmi cunosc pasul / pe unda unui cer albastru / ca vama dată pentru un vis admis / E bucuria vieții / când ai putut să-ți spui...” (p. 84). Nuanța cunoscutului filon, *viața e un vis / la vita e un sogno*, de la Cantemir și mulți alții, trecând prin romantism, iată, are încă resurse simbolice.

Tentația cunoașterii esenței vieții, a creației divine este condiționată. Vine din credință: „Sunt încărcat, / pe umeri cu povară; și cred în conexiunea arctică rară; pe cosmica existență real-relevată” (p. 7).

Complexitatea raportului om – univers – divinitate, implică rațiune modelată de credință. Așa cum *credința* are suport în *rațiune*. Descoperim o interesantă complementaritate cifrată în versurile volumului: „Sângele omului pare rubinul din apa râului / De aceea, inima bate prima în toate / Ritmul ei de neoprit e punctul contactului / cu vrednica stâncă: Om și Divinitate” (p. 60).

Metafizicul susține reflecția ca într-o cursă a cunoașterii fără a se devaloa, fără dezvăluirii complete. Farmecul chiar aici sălășluiește, în căutarea firului magic, tainic al acestei adânci legături Om-Dumnezeu, care adesea în versuri este prezent simbolic, învăluit într-un nume indefinit: „El, Acel Cineva” ... ca de pildă: „Zborul se anunțase în profeția stelelor, / cu-nveșmântate aripi să trec marea mea. / Până la felia lunii, candelabrele cristalelor / vor arde pentru Iubirea Acelui-Cineva” (poem pe coperta a 4-a).

A se vedea cum, fără patimă, într-o undă subtilă, persistă iubirea pentru Creator, pentru viața pământească dăruită omului. *Cosmicul* nu lipsește nici din această coordonată. Un compozit misterios în care există și iubirea pământească dar cu aripi spre cer. Niciodată însă, după legea firii, nu va preceda iubirea Marii Creații, sau iubirea pentru darurile divinității: „Se

dezvelesc cuvintele-cuvinte din Cuvântul / aprins cu foc de astre, străluminând Pământul. / Poeții știu cuvinte reinvestitoare și le respiră / ... Ei cântă însingurându-se în astral” (p. 86).

Aspirația spre înalt face parte din arsenalul reflecțiilor postate în fraze foarte bine strunite. Absolutul rămâne un *far de lumină* atractiv. Adesea întâlnim imaginea adâncimii unui vis, a unei stări. Adâncime în sensul intangibilului. Absolutul, misterul ceresc are adâncimi cu dublă direcționare. În sus și, deopotrivă, în jos, spre pământ. Imuabila legătură dintre cele două dimensiuni este percepută de poetă nu terifiant, nu ca o frământare în cursa descifrării misterului creației, ci ca un sprijin, o speranță perpetuă venită din binele divin. Aceasta lasă loc unei concluzii de forță expresiv-poetică. A reflecta e un dar în lumină: „N-am să-l mai pierd. Cu El pot respira. / Identică ne pare umbra țărmlui imun. / Se consfințise visul. Spirala lui se descifra.... / Veți ști că Moartea este un muritor de rând” (poem pe coperta a 4-a).

Imaginea în care moartea este coborâtă ea însăși la nivelul unui muritor de rând este absolut remarcabilă.

În derularea poetică tendința filozofică susține rostul înțelegerii prin credință a locului ființei umane în univers. Aceasta îi conferă conștiinței o experiență interioară complexă. Tăcerea divină nu suprimă încrederea că suntem hărăziți cu viață pentru a întregi un cosmos misterios și magnific. Credința îmbinată cu speranța revelării Creatorului nu oferă drumuri deschise cunoașterii absolute ci reflecției, căutării unor sensuri existențiale. Ține de structura umană dorința de a descifra, de a lua în stăpânirea memoriei sale atracția și încercarea de a se apropia, măcar parțial, de marele mister al Creației. Profunzime și farmec totodată. Harul artistic, poezia în cazul acesta, menține starea de mister ca pe un halou care face parte din viață și invită la introspecție. Ideea l-a preocupat, cum se știe, pe Lucian Blaga. Universul imens și lumea terestră pot căpăta nuanțări prin forța lirismului poetic: „Zorile bat la masa mea de scris / ca o candelă a iubirii, pentru vis /... am învățat ce este o voce mare, un verset / ca Dar de Sus, primești acest Brevet / Vei fi lumină prin Poem / căci El vine ori de câte ori îl chem” (p. 85).

Stilul versurilor este sobru, potrivit cu sensurile transmise. Ele sunt construite, îmbinate după rigurile unei solemnități impuse de tonul reflexiv.

Poezia acestui volum însumează între sensurile sale chiar mărturia autoarei: *credință și reflecție*.

Despre frumusețea Cuvântului

Lecturând cartea *Semnale literare* (București, Editura Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, 2025), îi dăm dreptate lui Ioan N. Roșca, exeget care, în prefața subintitulată „Simplitatea ca rezolvare a complexității”, afirma: „Theodor Damian e teolog și filosof de valoare, dublat de un reflexiv și talentat poet, eseist și critic literar” (p. 5). Autorul include aici texte scurte, de semnal, publicate în revista *Lumină Lină* despre ceea ce a primit la redacție. El semnalează cărțile succint, identifică ideea volumelor literare scrise de autori români, cei mai mulți fiind din țară, dar și din diaspora americană, realizând o punte de cunoaștere reciprocă între acești scriitori și cititori. Printre autorii incluși în *Semnale literare* sunt: Al. Stănculescu-Bârda, Gellu Dorian, Vasile Tărățeanu, Gabriel Stănescu, Mariana Pândaru, Victor Teișanu, Passionaria Stoicescu, Elena Liliana Popescu, Leon Dură, Artur Silvestri, Daniel Drăgan, Vasile Moldovan, Silvia Butnaru, Ioan C. Teșu, Ioan Ciuntu, Ilie Traian, Lucian Alexa, Simona Nicoleta Lazăr și mulți alții. Theodor Damian este un critic al verticalității, el caută comuniunea dintre ascendent și transcendent, cultura ca *modus vivendi*, lecturile folositoare sufletului, lecturi soteriologice. Cum altfel am putea să interpretăm titlurile cronicilor *Cu îngerul aproape*, *Dacă scrii cu îngerul*, *Poezia ca spovedanie*, *Existența ca rugăciune*, *Zborul învierii*, *Despre catedrala Cuvântului*, *Mai întâi spiritul*, *Filosofia psalmilor*, *Fugind după lumină*?

Până și versurile selectate din volume sugerează tendința de orientare spre cer a ființei umane. De exemplu, referindu-se la poeziile de tip haiku (în traducere: *hai-ku înseamnă poezie cu suflet*) poeme ale lui Eugen Popin, sunt citate versurile simple, dar profunde: „Cărăruia îngustă / urcă la capelă / dealul o însoțește tăcut”; „afară bate crivățul / adineauri ni s-a părut / că îngeri zboară prin preajmă”. Concluzia criticului Damian este că „Eugen D. Popin scrie cu îngerul alături și apoi pleacă cu el, dar lasă în urmă poemul să încălzească apele sufletului” (p. 21).

Valențele ziditoare de suflet ale criticii rezultă din toate paginile scrise de Theodor Damian. Exegetul urmărește sensul textelor, vocabularul și impactul cărților analizate. Abordând volumul lui Traian Cristea, criticul notează că trebuie să ne sporim darurile oferite de Dumnezeu pentru că, dacă primim un har, va veni vremea când vom fi întrebați ce am făcut cu el. „Vorba Sf. Ioan Gură de Aur despre faptele noastre bune: Dacă la judecata viitoare, când vei fi întrebat, nu vei ști ce să răspunzi, faptele tale bune vor vorbi pentru tine” (p. 23). Referindu-se la volumele lui Cornel Ciomâzgă, în special, la cartea *Se întorc morții acasă*, Theodor Damian o consideră o „piramidă de spiritualitate”, „un stâlp de susținere a legăturii dintre om și Dumnezeu.”

Câteva semnale sunt cele care îl au în vizor pe Eminescu. Aflăm că Adrian Sahlean, cunoscut atât în țară, cât și în SUA în cercuri de specialitate, pentru calitatea traducerii lui Eminescu în limba engleză, a muncit ani îndelungați la transpunerea cât mai fidelă a poeziilor geniului nostru național, „făcând astfel cel mai mare serviciu înregistrat până acum, când vorbim de intrarea lui Eminescu în universul limbii engleze și prin aceasta în cultura universală”, scrie Theodor Damian (p. 25). Aflăm că Adrian Sahlean și-a dezvoltat totodată un sistem propriu de traducere ce indică o filosofie și o teorie a traducerii devenind și un autorizat critic în acest sens, toate validate de reușitele sale incontestabile. Volumul *Migălosul cronofag: traducând Eminescu* (Ed. Mașina de Scris, București, 2014, cu o prefață de Alex Ștefănescu) ce conține atât eseuri de teorie și critică despre traducere, cât și versuri în engleză ale unor poeme ale marelui poet român, reprezintă un succes binemeritat al muncitorului neobosit în ogorul eminescian, sunt alte aprecieri ale preotului profesor.

Theodor Damian îl evocă și pe curajosul eminescolog Nicolae Georgescu, autor și al studiului *Un an din viața lui Eminescu* (Ed. Floare albastră, București, 2006). Profesorul Nicolae Georgescu aduce o contribuție de valoare la înțelegerea adecvată a contextului general al vieții și operei lui Eminescu. Volumul citat se referă la anul 1881, când ziarul *Timpul*, condus de M. Eminescu, a fost discutat, analizat și judecat și prin aceasta implicit și redactorul șef, marele poet. N. Georgescu este convins că adevărul exprimat de Eminescu, lupta lui pentru dreptate i-au precipitat sfârșitul. Aflăm că în contextul acțiunilor de reafirmare a valorii operei poetului național se înscriu și volumele din seria *Studiile eminescologice* care continuă să apară în cadrul Bibliotecii Județene „Mihai Eminescu” din Botoșani, în colaborare cu Catedra de Literatură Comparată și Teoria Literaturii / Estetică a Universității „Al. I. Cuza” din Iași.

Un alt studiu dedicat lui Eminescu și valorilor ortodoxiei noastre este cel scris de Tudor Nedelcea, *Eminescu și cugetarea sacră* (Ed. Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 2000). În câteva rânduri, autorul *Semnalelor literare* sintetizează astfel volumul: „Intrând în dialog cu eminescologi de prestigiu ca Mihai Cimpoi, Rosa del Conte, Valeriu Anania, Theodor Codreanu, Eugen Simion, Ioan Alexandru, Constantin Ciopraga, George Munteanu, Petre Rezuș, Svetlana Paleologu Matta, Virgil Cândea ș.a. Tudor Nedelcea scoate în lumină portretul unui Eminescu credincios, atașat de Biserica Ortodoxă Română, de valorile create și promovate de ea și de învățătura ei prin veacuri, un Eminescu cunoscător și chiar propovăduitor al învățăturii lui Iisus Hristos. Dialogul pe tema religiozității marelui poet român este încă în plină desfășurare. Lucrarea lui Tudor Nedelcea este o

necesară punere la punct în aceea că îl restituie pe Eminescu lui însuși și valorilor fundamentale (religioase) ale neamului său” (p. 135).

În capitolul *Identitate culturală*, părintele Damian abordează studiul lui Valentin Coșereanu, *Eminescu, Ipotești, Eminescu* (Editura Junimea, Iași, 1999, ediția a II-a revăzută), lucrare apărută în cadrul Programului de cercetare al Memorialului Ipotești, Centrul Național de Studii „M. Eminescu”. Despre acest studiu aflăm: „Felul cum autorul descrie Ipoteștii, locul copilăriei *Luceafărului poeziei* românești, documentele pe care le invocă, clarificările pe care le aduce cu privire la aspecte din viața poetului, precum și din istoria satului, a casei, a bisericii de familie, îndreptătesc pe cititor să creadă că într-adevăr, Ipoteștii vor deveni centrul spiritualității românilor de pretutindeni, așa cum o spune autorul în motto-ul cărții sale, și, am adăuga noi, că odată cu Ipoteștii, implicit, Botoșanii, locul nașterii și al primei copilării a lui Mihai Eminescu... Volumul lui Valentin Coșereanu trebuie să facă parte din biblioteca fiecărui român ce-și prețuiește cultura prin care se identifică” (p. 173).

La fel ca și în volumul său *Glose literare* (Timpul Iași, 2025), și în această carte, Theodor Damian se oprește asupra analizei vieții românilor din SUA, fiind interesat de migrația românilor, de rolul Bisericii, de organizații româno-americane, de rolul presei în diasporă pentru a valorifica meritele conaționalilor stabiliți pe toate meridianele globului, dar care nu și-au uitat originea românească. Sunt cronici ale autorilor din țară, de la Chișinău (Grigore Vieru, Nicolae Dabija, Ioan Ciuntu, Ștefan Baștovoi, „cu o smerenie desăvârșită și un discurs omiletic” etc.), de la Cernăuți (Vasile Tărățeanu, fiind scriitorul academician care „scrie cu flacăra în vârf de condei și cu lacrima-n suflet, lacrima nu stinge flacăra, ci o întetește”) sau de pretutindeni care transmit un mesaj profund, revelator.

Cititorul nu poate uita rândurile care izvorăsc din suferința și mărturisirea lui Grigore Caraza care „scrie cu tocul muiat în apele inimii, cu har de la Duhul Sfânt și cu durere, de aceea fiecare cuvânt al său ajunge la inima cititorului, produce valuri interioare și luminează o revelație” (*Aiudul însângerat*, Conta, Piatra Neamț, 2010, p. 53). Preotul Damian, în repetate rânduri, s-a aplecat asupra dramei celor care au trecut prin iadul detenției politice. Iadul, torturile inimaginabile din închisoarea de la Aiud, alături de închisorile de reeducare de la Pitești și Gherla, „sunt cotate de unii chiar mai înfricoșătoare decât cele de la Auschwitz și ale Inchiziției medievale”, după cum relatează Grigore Caraza. Autorul *Semnalelor literare* nu poate fi nepăsător la suferința mucenicilor care și-au înțeles destinul. „Cu o inimă cât cerul, Grigore Caraza, acest mare patriot, în sensul cel mai nobil și autentic al cuvântului, a suferit cu fiecare deținut și s-a simțit liber cu fiecare eliberat. Scrisul lui este mărturisire de viață și de credință. El spune cum Dumnezeu a lucrat în viața lui, uneori în mod direct, imediat, simțit și văzut, de aici obligația sa de conștiință de a face acest lucru cunoscut tuturor. Căci dacă el nu ar vorbi, pietrele ar striga. Așa simte autorul”, susține preotul Damian (p.

54). De asemenea, el insistă asupra retipăririi în tiraje mai mari și propune traducerea cărții în mai multe limbi de circulație, iar capitole și pasaje din ea, ca și din alte cărți de acest fel, să fie introduse în programele și manualele școlare pentru elevi și studenți.

Tot în capitolul despre literatura închisorilor comuniste este inserat și autorul Aurel Vișovan cu opul său *Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m-ai părăsit?* Volumul a fost scris cu concursul lui Gheorghe Andreica și publicat cu ajutorul lui Aurel Vlad din New York (Editura Napoca Star, Cluj, 1999). „Citește în carte lucruri cutremurătoare și am impresia din lectură, că oricât de mult s-ar scrie pe această temă încă rămâne nespul, cuvântul, descrierea fiind doar o palidă ilustrare a suferinței de neimaginat pe care au îndurat-o victimele regimului de tristă amintire. Și totuși, chiar așa stând lucrurile, mi se pare absolut necesar ca să se scrie cât mai mult, ca fiecare fost deținut politic să scrie cel puțin o carte”, recunoaște Theodor Damian (p. 180).

Cei interesați de viața diasporei pot citi despre Societatea „Dorul”, în viziunea lui Ilie Traian. În noiembrie 2003, Societatea Română „Dorul” din New York și-a aniversat centenarul, realizând și o monografie a societății despre emigrația română în America. „Documente de tot felul, scrisori, procese-verbale, fotografii, prezintă o palpitantă aventură care nu poate fi decât un stimulent pentru membrii de azi de a continua ceea ce confrății români au înfăptuit acum un secol”, susține Theodor Damian (p. 99).

Viața românilor din America de Nord este evocată de Steven V. Bonica, *Romanian-American Yellow Pages (2000-2001)*, care conține date și informații esențiale atât despre România, cât și despre românii din America și Canada, despre organizațiile și activitățile lor. Sunt inserate hărți ale României și câteva capitole cu informații și ilustrații despre și din România și Republica Moldova, urmate de un articol al lui Adrian G. Sahlean („Why Translate Eminescu?”), despre programele dezvoltate pentru diaspora Română de Guvernul României prin Departamentul pentru Relațiile cu Românii de peste Hotare etc. „Volumul *Romanian-American Yellow Pages* este un instrument de lucru ce nu trebuie să lipsească din casa niciunui român”, afirmă Theodor Damian (p. 166).

Tot la capitolul exemple de bune practici ale românilor se încadrează contribuția părintelui profesor Ioan Dură, *Românii și Athosul* (Editura Cuget Românesc, Bârdă, Mehedinți, 2002) în care autorul, unul din cei mai prolifici și mai remarcabili teologi de azi ai Bisericii noastre, doctor al universităților din Atena și Louvain, paroh al comunităților românești din Olanda și Belgia, prezintă în volum o serie de studii despre ierarhi și monahi români la Sf. Munte, precum și cărți de acolo tipărite pe pământ românesc, note și însemnări de călătorie ale pelerinilor români. „Volumul se încheie cu un apel și o pledoarie către autoritățile politice și bisericești de resort în favoarea dreptului românilor de a avea o mănăstire la Sf. Munte. Dorim ca vocea Pr. Prof. Dr. Ioan Dură să reverbereze îndelung și intens și să fie aducătoare de speranțe și roade”, consemnează preotul Damian (p. 118).

Gabriel Stănescu a publicat *Eseu despre ființa românească*, volum din care înțelegem dimensiunile culturii și istoriei noastre, comentariile autorului despre românism și ortodoxie fiind incitante și binevenite mai ales pentru generațiile care s-au născut și au trăit în cei aproape cincizeci de ani de regim comunist.

După ce citești volumul *Semnale literare*, înțelegi de ce religia și cultura formează un tot unitar. Cât este de mare diferența dintre critica preotului Theodor Damian și pseudocritica unor indivizi care nu urmăresc decât criteriul corectitudinii politice din era post-adevărului! Creatorul revistei *Lumină Lină*, de data aceasta, în calitate de critic, ne bucură pe noi, cititorii, de profunda comprehensiune a textelor literare, la care aplică numai criteriile axiologice și soteriologice, nu cele ale directivelor venite din anumite cercuri ale efemeridelor hegemonice. Nu numai volumele sale de poezie, ci și cărțile de critică literară, semnate de Theodor Damian, ne îndeamnă să contemplăm frumusețea Cuvântului, reflecția lui în cugetul și în inima noastră. Rare sunt cărțile ziditoare de suflet, scrise de cineva care este profesor, preot și poet, la un loc. Adevărata cultură este de sorginte divină, iar iubitorii Cuvântului știu că ei sunt slujitorii luminii, iar lumina nu se ține sub obroc, ci se aduce jertfă la altarul culturii fiind o lumină în beznă și confuzia lumii noastre contemporane.

MARIANA ZAVATI GARDNER

*ulei pe pânză **

*sub pătură din aur
iubiții se-ascund
în iubire eternă -
visează în vise*

*singur pe pânză
trecutul lor, îndrăgostiții
fantome ascunse -
visează în vise*

*Gustav Klimt: Der Kuss/ Liebespaar (1907-1908) 180cm x 180cm,
Österreichische Galerie Belvedere, Viena, Austria

Lamentația lui Ovidiu pe țărmurile Mării Negre

*o altă zi, o altă noapte
mai pleacă o barcă
indiferentă-i iubita, la Roma
se scaldă-n secrete, fantomă din vise
se răsuțește, plutește să ducă -
un albatros surfează pe pixeli de valuri*

*o altă zi, o altă noapte
mai pleacă o barcă
leagănă îndoieli
se topește... și...
dispare-n nimic -
un cuib de viespi, un alchimist*

*o altă zi, o altă noapte
mai pleacă o barcă
neliniștite-s orele mele
îmi lipsește iubita, la Roma
Marea Neagră-i un schelet de vise
în mine tăcere*

Marea Neagră

*valuri fără somn
plutesc pe nisipuri
adânc săpate-n scoici
se târăsc, se rostogolesc,
se împart, caută, plutesc
zboară, se trezesc
agitate de pescăruși, în surf
să evite furtuna*

la malul mării

*sigilează pânza-n culori
duc ziua până la capăt
țărml tremură
sub valuri, șoptește*

*e mesagerul,
administratorul nisipurilor
uleiuri pe paletă
se aleargă, ochii-s pierduți*

*pâraie de apă sărată
picături înghețate pe pânză
brațe goale... apele-s ajunse la glezne
dedesubt, marea jelește*

*simte suflarea ceții
pânza se îneacă-n nisip
țărml se transformă-n umbre
singură, se zbuciumă noaptea*

*ierburi și pini nu se mișcă
gem a jale-n vânt
culori învârt pânza
noaptea înghite la țărml*

*Luna se petrece-ndrăzneală
mută nisipuri sub tălpi
fantome adânci ferecă noaptea
... ecouri sapă adânc*

Troparul visului fierbinte

*Peste a mea durere
Să-Ți scuturi de pe sandale, Doamne, colb de rai
Și peste neștiință, vreo velință
Și scoate și din mine tot ce ai
În versuri
Și totul să rimeze cu credință.*

Ca Iona

Fiului meu, Alexandru, cu toată dragostea

*Eheeei! Doamneee, Te strig demult!
Sunt aici,
jos,
întors cu spatele,
sub vrej.
Mi-e cuvântul sec, fără lipici.
Ploaie prea târzie, prea scurtă
mi-e fapta.
Mută.
Cum să înțeleg,
să pătrund
al lumii vârtej?
Nu știu!
Poate mi-e iubirea prea strâmtă?
Poate gândurile prea mici?
Poate neputința prea multă?
Doamneee, sunt aici!
E înțefit vârtejul!
Mai udă-mi încă vrejul!*

Încântec de luat aminte

*Să nu neglijăm niciodată înțelepciunea paturilor de spital!
Fiecare dintre ele, chiar și cele mai vechi dărăpănate
din fostele spitale comunale
cunosc adevăruri necasabile.
Unele văd zilnic printre degete de grilaje cu frică Epifanii.
(Ssss! se simt Taboruri!)*

*Fiecare cunoaște personal tot sinaxarul medical:
 Pantelimon, Parascheva, Chir, Ioan, Damian, Ermolae,
 Talaleu, Trifon, Nectarie, Efrem...
 Pe toți i-au văzut purtând iubirea în halat alb
 grija cu mănuși chirurgicale
 și răbdarea legată de stetoscop ca mușunel de adus zâmbete.
 Pleacă și vin
 mulți
 zi și noapte
 uneori pe/cu cete de heruvimi sau pe jos la fel de grabnic.
 Ehei! aglomerația lor de tainice emergențe
 o povestesc în cor
 doar paturile de la urgențe.
 Cele de la chirurgie oncologie cardiologie psihiatrie neurologie
 de! paturi grele!
 îi văd mereu slujind în sobor.
 FI-E-CA-RE
 ar scrie adevărate tratate de soteriologie la timpul prezent
 mi-a mărturisit cel pe care stau
 cu mâna pe inima din ultimul meu stent.*

Ectenie

Prietenei mele, Mirela Catrina, cu toată dragostea

*Nu Ți-am cerut averi
 nu-Ți mai cer nici în dureri mângâieri
 (oricum la rădăcina fiecărei secunde de sap
 la ciutura milei Tale mă regăsesc și m-adap).
 În azi-ul din fiece mâine
 vreau doar să cuminex cu Tine tăceri.*

Icos sărman

*Dă-mi, Doamne, puțină fericire
 pe caiet
 și împrumută-mi și un vârf de munte de putere
 să-ți scriu măcar din când în când un epitet
 mustind de înțelesuri sub tăcere.
 Ți le-oi plăti când voi veni acasă
 și mi-oi rostogoli de-a dura
 pe masa părintească de dincolo de moarte
 prescura, o carte.*

Dantelăreasa

*Mocneau turbulențe sticloase
Țintuite prelung.
Avânta languros clipa
Frământau în contur
Dinamici de putere, tivite.
Sculptau zefirii descântec,
Amurg forfecau.*

Dezirabil

*Valuri de seninătate
Infuzate
Te ascund, te zboară încet.
Plonjezi pe culmi în furtună.
O mare albastră de cer
Clipește în filocalie
Secunda.
E amiază, te scuturi.
Oglinzi sparte alungă strigoii,
Vin albatroșii la mare.
Asceți.*

Tangentă

*Opt cuiburi de rândunici
Deschid răsăritul.
Le număr apoi
Când întind fruntea spre soare și vânturi
În toate diminețile noastre.
Orange.*

HEINZ-UWE HAUS

„The miracle is the favorite child of faith” –**Notes on Theodor Damian:*****Cuvânt însetat de tăcere / Words longing for silence***

Contemporary Christian poetry in the United States is diverse and includes poets from various denominations and ethnic backgrounds. It reflects the cultural and theological plurality of American Christianity. The Romanian-American Orthodox theologian Theodor Damian is such a poetic voice who integrates the Christian spirituality of his origins into his new homeland. Other influential representatives of faith-based poetry like Wendell Berry, Christian Wiman, Marilyn Nelson, and Scott Cairns come to mind. These poets are recognized in both literary and faith communities for works that engage deeply with Christian values and themes. In view of the increasing secularization of Western societies, the narrative of lived faith seems convincingly sustainable.

In Damian's case (*Cuvânt însetat de tăcere / Words longing for silence*, English translation by Lidia Vianu, Advisor Anne Steart, Eikon, Bucharest, 2025) his poetry increasingly explores fundamental questions about his own identity, life, and death. The focus is not only on praise or supplication to God, but rather on the abysmal nature of human life and the world itself. A worldview that has its roots in the individual salvation of Christianity and the writings of mystics. The reader experiences what cannot be denied: it is the turning to God that gives new strength. Both biblical certainties and experienced events are put to the test and must prove themselves: could there be a realm of absoluteness in which all the provisionalities and imperfections of my factual existence would be suspended?

The poet discovers the “longing for silence”, the soul's deep desire for a direct, unmediated encounter with God, free from the distractions of the world and the self.

*Words longing for silence
And the sky is spinning again
as it always does when it longs
for a thunderbolt
whenever you do not have to leave
and yet you long for departure
as my words
long
for the silence of the beginning*

This silence is not empty but is a sacred space where God can be heard in a “soft, quiet voice” through contemplative practices like prayer and solitude. The metaphor represents a surrender of self-will and a journey into the profound, mysterious presence of the divine, which is believed to be more accessible when one is still and receptive. What a beautiful example of the Western understanding of healing, finding divine order that offers comfort and gives hope.

Damian's poems are about promoting intellectual engagement with coping with life, as well as developing practical social skills. Our real world consists of many natural or artificial boundaries, walls, windows, doors and gates, which limit our view or even guide it in a certain direction. They are completely normal... Artists such as René Magritte have used the motif of the door as a gateway to a higher, unreal reality, thereby questioning our perception of reality. Whether it is the gate to a secluded monastery or the symbolic gate to heaven, or the wallpaper door on the 7½ floor in *Being John Malkovich* (directed by Spike Jonze, USA 1999) that leads into his brain. Or Billy Wilder's *The Apartment* (USA 1960) or *Breakfast at Tiffany's*, in which the respective apartment doors also represent something like the entrance to the inner world of the main characters.

*Beyond
A door is beautiful because it opens
allowing our longing
To go in and out
Its beauty will last long enough for
what we have discovered
to leave behind what
can never be seen
Like a relic, wherever we go,
we carry that door on our backs
poor pilgrims that we are
crossing strange places
A door alone can open
and let us see beyond
in order to die and be reborn
as we should*

In Christianity, we know, the door has many meanings: in early times, the door of knowledge was the gateway for Abraham, Isaac, and the apostles.

It can symbolise Jesus as the way to salvation (John 10:9). It also stands for access, protection and community, which is reflected in the significance of church and house doors and the blessing of houses. Furthermore, it can represent the way outwards and missionary work.

The theologian Damian presents the poet Damian with the riches of biblical certainties, allowing the reader to share in the salvation of Christian existence. The Christian universe comes to mind in its simplest and most

profound proclamation: the “star is born”, the Star of Bethlehem, which symbolized the birth of Jesus Christ. The poet imagines a divine sign that guides the magi to find the newborn Messiah, signifying both the fulfillment of Old Testament prophecy and the arrival of a new, extraordinary talent or savior.

*and yet this road
harbours day and night alike
There is something more to add
this poem does not say it all
but, if you read it
from first to last
and from end to beginning
it tells you a lot
if you hide yourself
for the the time it takes
for a star to be born
within each verse*

The poems reflect gratitude for blessings, the transience of life, and hope for eternal life.

“Gracious light” symbolizes divine illumination, grace, and guidance from God, representing enlightenment, spiritual understanding, and the transformative power of faith. This concept is found in scripture, with God being called the “light” and the source of all gifts, and in classic hymns like the vespers hymn “Phos Hilaron,” which is a prayer for “O gracious light”. The “light” dispels darkness and evil, provides hope, and helps believers find their way on their spiritual path.

*Gracious light
The moon rises
above the cavern
gracious light of sacred glory
above the worshipper
kneeling and praying
this light ignores what is underneath
the man has no idea he is kneeling
in the desert where sick waters
by tomorrow will have gone dry
That will be the moment when
you move mountains
like Mary of Egypt
whose sluttiness freed her
that will be the moment when
you pray but know not where you are
and what you are doing
since you have already turned
into a prayer yourself*

Through this “gracious light,” malevolent forces are overcome and beauty displaces the darkness associated with evil, highlighting the transformative power of faith. The poem quoted is one of the strongest examples of the masterful combination of literary representation and thematic mastery. These are lines that stick in your mind because they so succinctly summarize a particular *gestus* and the emotions associated with it.

Damian’s poetic achievement lies in his confident handling of Christian values for today’s spiritual destiny. His profound knowledge and unerring persuasiveness bring the stories and myths of Western identity back into the reader’s consciousness. Fascinating is the world depicted by actions and attitudes such as those of Mary of Egypt (born around 344 in Alexandria, died around 421 or 430 near Jericho), the early Christian hermit, venerated as a saint in the Roman Catholic Church and the Orthodox Churches. Her life is known only from legend.

*Each of us needs a Mary of Egypt
to lead us
from the place where we died
to the place where
nobody dies any more...*

The beauty of Damian’s poetry unfolds in the rediscovery of the mysteries of faith that have been immortalized in human stories. The legend embeds Mary’s story told by the monk Zosimas.

According to her, she was a prostitute in Alexandria. One day, she decided to make a pilgrimage to the Holy Cross in Jerusalem. At the door to the Church of the Holy Sepulchre, she was prevented from entering three times by an invisible hand. Only after praying before an icon of Mary was she able to enter the church, where she converted to Christianity. She retired as a penitent to the desert beyond the Jordan. So much for the historical facts. But then there is the legend, which begins forty-six years later and is recounted by the Monk Zosimas. I don’t need to retell it here, because it lives on in the minds and hearts of what are presumably predominantly Orthodox Christian readers. How it documents God’s miraculous power, which defies any factual assessment of reality, gives interpretative authority. Let us just think about how the monk buries the dead woman. Although she had been dead for a year, her body had not decayed. While Zosimas was still thinking, a lion appeared and dug the grave with its paws, into which Zosimas then laid her. What a sign of God’s presence and His action! How such a miracle has touched our self-image since time immemorial and led us to spin tales is documented in all areas of art – from churches in Italy to Belarus, in painting and poetry in the Western world. Damian brings the presence of the meaning and forms of this legend to poetic reflection. His poems are a kind of shorthand notes on coping with life in a way that pleases God. As we know, there are many ways to achieve a goal.

In iconography, Mary of Egypt is often depicted naked and covered only by her hair, with three loaves of bread and a chalice. As stated, she is the patron saint of penitents and repentant sinners. She is invoked in prayer against high fever. In medieval pictorial representations, such as on winged altars, elements of her legend are often juxtaposed with those of Mary Magdalene and sometimes even mixed together. Famous examples include:

In the final scene of Goethe's *Faust II*, she appears together with two women from the New Testament and intercedes with the Virgin Mary on behalf of Gretchen: "Grant this good soul, too, / Who once forgot herself, / Who did not suspect that she was at fault, / Your forgiveness!"

Emil Nolde created two depictions in 1912: *Saint Mary of Egypt*, now in Essen, Folkwang Museum, and the triptych *Maria Ägyptiaca*, now in Hamburg, Hamburger Kunsthalle, previously in the Heinrich Kirchhoff Collection.

Rainer Maria Rilke's poem *Die ägyptische Maria (The Egyptian Mary)* was published in 1918.

The motif was incorporated into Ottorino Respighi's mystery *Maria egiziaca (The Egyptian Mary)*, 1931-1932; libretto: Claudio Guastalla. premiered in 1932 in New York and Venice).

These are just a few examples of how different times and circumstances create "utility value" for this legend of Christian heritage.

Damian's poems are a testimony to the Christian spirit and its unremitting quest for ultimate truth and meaning. The author mobilizes with his poems the incomprehensible: he opens a dimension of magic that points to something greater – a kind of "basic religious need", an anthropological constant. With this in mind Goethe's life-wise statement remains liberatingly true: "The miracle is the favorite child of faith."

JEAN BODIN

Thespis

*The ashes of the words are not
The memory from distance
But every day death is time
To run again the following morning.*

*The ashes of the words
Haven't gone they seem
To bring the voice from
Distance into history.*

*I beg time to change its course
And still I trust in that tomorrow.*

for M.

*Twosome images
entrusted to the silence of the other:*

*Death, it is true, is in our midst. He meets us at the place of quiet.
Thus the book says:
when I speak: I am stumbling, my Lord, thy mercy will support me.*

*Inevitably, my speech of words will lead to using signs.
That way we shall not
lose each other nor ourselves. When heaven touches upon earth
loose tongues morph into
images.*

*When things turn serious all posturing of restless activity point
the wrong way. Wordless, ghostly
echo, or from which cliff your heart's voice is calling?*

*Whoever planted the ear, should he not see?
Whoever formed the eye, should he not hear?
Towards justice all straight lines from the heart will follow Him.*

*Flowery greetings. Since ages they've been letters. With nectar
and pollen they withstand
resignation and thoughts of death without salvation.*

*He refuses to be driven away. Except:
when the verdict turns to life.*

*Love letters in images' form: no refuge, nowhere.
What's most precious slides away. Silence won't flee you.*

Light

*Space is alive with hidden dancing,
immaterial and intangible,
uncovered by my camera.
A moment in time,
otherworldly and frozen,
color and form, beauty revealed.*

Hands

*Expression begins from within
Conveying ideas, thoughts, and feelings
Through gesture and motion
Ruminations unique to you
Ideas, thoughts, and feelings
Too complex to utter aloud
Your hands will begin to speak
Imparting to others
What you may not yet grasp yourself.*

Wildflower

*Swaying from side to side, you stride,
little wildflower sweet and dainty,
twirling merrily on strange hills,
across vast prairie plains.
Rooted I rest, barely out of reach,
yet our leaves do flutter in the breeze,
and branches extend like arms,
across vast prairie plains.*

DORIN NĂDRĂU

Pe urmele strămoșilor mei la Ellis Island

Două sunt ipotezele pe care analiza datelor statistice privind emigrația românilor peste Ocean le induce. Potrivit unei prime prezumții, încă din primii ani ai apariției fenomenului, emigrația a avut un pronunțat caracter familial, adică și-au părăsit țara familii întregi. O a doua ipoteză susține că, inițial, au emigrat aproape numai bărbați, ulterior cei căsătoriți luându-și și soțiile și copiii, iar cei necăsătoriți revenind în țară, căsătorindu-se și, apoi, emigrând din nou alături de soții și eventual de copii.

Familia străbunicului meu din partea mamei confirmă întrutotul prima ipoteză. Ioan Aron s-a născut la 6 februarie 1860 în comuna ardeleană Șoroștin din comitatul Alba, tatăl său fiind preot. În anul 1886 a devenit cantor la biserică, iar în anul 1887 a fost, timp de doi ani, primar în localitatea natală. În anul 1892 a luat parte la Procesul Memorandiștilor care a avut loc la Cluj. În 1902 a emigrat cu familia în America, stabilindu-se în Cleveland, Ohio.

Doritor învederat în a descoperi tainele cunoașterii esenței existenței și evoluției ascendenților mei, am făcut o călătorie la Ellis Island, „anticamera emigranților spre pământul făgăduinței”. Înarmat cu o incitantă cercetare asupra împrejurărilor și factorilor care precedau plecarea, precum și a relatărilor și dovezilor privind anevoioasa deplasare spre America, încerc să conturez, cât mai veridic, în rândurile ce urmează, parcursul până la New York, făcând abstracție de reacțiile mele afective trăite odată cu vizitarea arhicunoscutelor insule.

În imaginația mea, acum, după o sută de ani, îl văd pe străbunicul meu, un ardelean hotărât pe care nimeni și nimic nu-l putea abate din drum, urmând rânduiala desprinderii de locurile natale, faptele pregătitoare incluzând, de bună seamă: participarea în ultima duminică la slujba religioasă urmată de întâlnirea de rămas bun în curtea bisericii unde, cu certitudine, consătenii i-au urat drum bun și l-au rugat să le dea de știre dacă în America lucrurile erau după cum se auzea, pentru a i se alătura în viitor; pregătirea bagajelor din care nelipsite au fost, fără îndoială, merindele (pâine, slănă și ceapă), precum și cartea de rugăciuni; mi-l închipui cum și-a îmbrăcat „hainele nemțești” cumpărate la recentul târg, și-a pus peptarul de oaie, și-a luat sacul sau desagii și, după un obligatoriu „Doamne ajută!”, împreună cu familia a pornit spre Viena, unde îl aștepta agentul companiei de transport naval care l-a trimis la portul de îmbarcare. Se știe că, până la izbucnirea Primului Război Mondial, majoritatea emigranților români se îndreptau spre marile porturi germane Hamburg și Bremen sau către porturile olandeze Rotterdam, Antwerpen și Havre și doar foarte puțini se îmbarcau din porturile austro-ungare din Marea Adriatică.

Relatările conservate de documente ce s-au păstrat din acea vreme, precum și cercetările întreprinse în acest dificil câmp al studiului științific, denotă că pe vapor condițiile de călătorie erau la limita suportabilului, în perioada de început a emigrației românilor. Costul transportului era cuprins între 300 și 500 de coroane, românii mulțumindu-se să călătorească la clasa a III-a, zonă din care pasagerii nu vedeau lumina zilei decât prin ferestre în care băteau, aproape în permanență, valurile. Recuzita primită la îmbarcare includea o pătură și un serviciu pentru mâncare constând din cană, gamelă, lingură și cuțit. Paturile erau simple, din doar câteva scânduri, astfel încât emigrantul era nevoit să-și folosească bagajele drept pernă, iar pătura atât ca saltea, cât și pentru a se acoperi. Pe unele vase nu exista vreo altă sală unde călătorii să poată petrece o parte din zi în afara dormitoarelor, fiind nevoiți să stea numai în dormitoare, inclusiv la ora mesei, când, după ce se aliniau cu gamelele în fața cazanelor cu mâncare, reveneau în aceeași încăpere. Spălătoarele erau insuficiente și, deseori, tacâmurile și vasele emigranților erau spălate cu apă din mare.

Portul de debarcare al majorității emigranților români era New York și aceasta pentru că cei mai mulți se îndreptau spre Statele Unite, New York fiind cel mai mare port al țării. Trebuie precizat că și cursele transatlantice se efectuau cu vapoare mari care aduceau la un singur transport 1000 - 1500 de persoane, direct în acest port, fără a acosta în alte porturi. Datorită acestui fapt, autoritățile americane au construit la Ellis Island cea mai mare stațiune de emigrare, justificată de valurile tot mai mari de imigranți pe care vapoarele le aduceau din Europa.

Inevitabil, la apropierea de portul mării metropole americane, privirea e atrasă de impunătoarea construcție purtând simbolic numele de *Statuia Libertății*, un omagiu francez adresat spiritului de libertate promovat de America. Statuia Libertății este situată pe o mică insulă, la sud-est de Manhattan, la gura de vărsare a fluviului Hudson în Oceanul Atlantic. Monumentul a fost dăruit Statelor Unite cu ocazia aniversării a 110 ani de la declararea independenței și a fost inaugurat de președintele Grover Cleveland la 28 octombrie 1886. Statuia, care era prima imagine a Americii pentru emigranții sosiți cu vaporul, simbolizează libertatea care luminează lumea și a devenit în scurt timp emblema Statelor Unite și unul dintre semnele cele mai semnificative ale libertății și democrației. Celebra statuie, realizată din cupru care prin oxidare a devenit verde, comportă o armătură interioară de oțel. Soclul are formă de stea și este construit din piatră. Înălțimea statuii este de 151 ft, 1 in = 46 m, iar înălțimea împreună cu soclul este de 305 ft, 1 in = 93 m. Grosimea stratului de cupru este de 3/32 in = 2,4 cm. Întregul edificiu cântărește 225 tone.

Sculptorul statuii a fost Frederic Auguste Bartholdi (1824 - 1904), iar cel care a construit scheletul metalic a fost cunoscutul Gustave Eiffel, realizatorul turnului de la Paris ce-i poartă numele. Denumirea completă a statuii este „Libertatea Luminând Lumea”. Proiectul inițial a fost gândit

pentru un far monumental plănuit a fi amplasat la intrarea în Canalul de Suez, având ca motiv de inspirație Colosul din Rhodos. Primul model, la scară mică, turnat din bronz, a fost făcut în 1870 în pregătirea Expoziției Universale de la Paris din anul 1900 și din 1906 se găsește la Grădina Luxembourg din capitala Franței. Simbolistic, statuia o reprezintă pe zeița libertății care stă cu un picior pe lanțul rupt al sclaviei. Zeița ține în mâna stângă o tablă cu inscripția „4 iulie 1776”, data ratificării Declarației de Independență a Statelor Unite. În mâna dreaptă, zeița are o făclie cu flacăra aurită. Pe capul zeiței se află o coroană împodobită cu 7 fascicule de lumină (cele 7 continente) și 25 de ferestre (nestematele lumii). Autorul nu a dorit să dezvăluie sursa de inspirație pentru chipul statuii. După unii, ar fi fost Isabelle Eugenie Boyer, văduva lui Isaac Merrit Singer, o femeie foarte frumoasă din Paris, iar după părerea altora, modelul a fost Charlotte Bartholdi, mama sculptorului. Mai există unii care susțin că sursa de inspirație a fost Jean Emilie, amanta artistului.

O istorie condensată a celebrei Statui a Libertății cred că merită consemnată. 1811: pe Bedloe's Island (devenită „Insula Libertății”) este construit Fort Wood, în formă de stea; 1865: Laboulaye, Bertholdi și alți camarazi demarează ideea construirii unui monument al libertății; 1871: Bertholdi face un tur în Statele Unite și alege locul de amplasare în portul New York; 1874: începe colectarea de fonduri pentru statuie; 1879: mâna zeiței și torța sunt prezentate la Expoziția Centenarului de la Philadelphia; 1881-1884: se assemblează la Paris statuia și încep lucrările pentru fundație pe insula Bedloe's Island; 1884: renumitul arhitect Richard Morris Hunt proiectează piedestalul; 1885: statuia este dezasamblată și transportată la New York; Joseph Pulitzer începe strângerea de fonduri pentru piedestal în ziarul „New York World”; 1886: statuia este reasamblată pe Bedloe's Island, iar la 28 octombrie este inaugurată; 1892: se deschide stația de emigrare Ellis Island; 1916: explozia unui depozit de muniții afectează o mână a statuii, iar făclia este închisă pentru public; 1924: statuia este declarată monument național; 1933: „National Park Service” ia în administrare statuia de la Departamentul de Război; 1956: Bedloe's Island este redenumită „Insula Libertății”; 1986: statuia este restaurată complet pentru celebrarea centenarului său; 2001: după atacurile teroriste din 11 septembrie, statuia se închide, dar este redeschisă la 20 decembrie; 2004: piedestalul se deschide la 3 august cu îmbunătățiri privind siguranța și securitatea; 2009: la 4 iulie se redeschide coroana pentru vizitatori.

Având forma unui dreptunghi cu latura mare de circa 300 de metri, *Ellis Island* se găsește la o distanță de aproximativ un kilometru de țărm, la gura de vărsare a fluviului Hudson. A constituit simbolul imigrației americane între anii 1892 - 1954 pentru mai bine de 12 milioane de oameni, punctul de sosire pe pământul american. Se apreciază că astăzi descendenții lor (peste 100 de milioane) reprezintă 40% din populația Statelor Unite. Clădirile însemnând stația de emigrare propriu-zisă și birourile ocupau o

jumătate din suprafața insulei, pe cealaltă jumătate aflându-se spitalul, magazinele etc. Astăzi clădirea principală este amenajată ca muzeu, „Ellis Island Immigration Museum”, cuprinzând: Etajul I - „Baggage Room”; Etajul II - „Registry Room (Great Hall)”; Etajul III - View of Registry Room”. Restul insulei poate fi, de asemenea, vizitat, clădirile incluzând un spital, morga, saloane pentru boli contagioase, birouri, apartamente și camere pentru servicii de întreținere. Insula se află situată în apele statului New Jersey, dar urmare a unui tratat încheiat în 1834 a fost transferată statului New York și aparține exclusiv guvernului federal. Numele insulei provine de la numele proprietarului său de a începutul secolului al XVIII-lea, Samuel Ellis, insula fiind cumpărată de la acesta de guvernul Statelor Unite pentru statul New York și fiind folosită ca fort și depozit de armament până în 1892 când a fost deschis centrul de emigrare care a funcționat aici până în 1954, an în care a fost transformat în spațiu de detenție pentru persoanele ce urmau să fie deportate. În 1965, Ellis Island a devenit parte componentă a „Monumentului Național Statuia Libertății”.

Din documentele și scrierile rămase din acei ani, se poate reconstitui cu destulă exactitate cum funcționa stația de emigrare. Ca prim pas, era îndeplinirea formalităților de carantină, imediat după ce marile nave maritime ajungeau în rada portului, după care funcționarii vamali și inspectorii biroului de emigrare efectuau vama și verificau documentele de călătorie, timp de o oră și jumătate, până ce vasul acostă. Procedurile erau foarte stricte și îndeplinite întocmai. Apoi, emigranții erau transbordați pe vase mai mici și duși pe Ellis Island, unde, la subsolul clădirii, erau supuși unui examen medical sumar care avea ca scop eliminarea emigranților care prezentau simptomele unor boli contagioase sau handicapuri fizice sau mentale vizibile. Cei care treceau suspiciuni erau conduși în fața unei comisii medicale speciale care efectua un control amănunțit. Emigranții care treceau examenul medical erau îndreptați în camera de la etajul al II-lea, în holul mare („Great Hall”), unde inspectorii biroului de emigrări le puneau până la 31 de întrebări, oprindu-se în momentul în care erau convinși, pozitiv sau negativ, de statutul emigrantului în cauză. Cei admiși coborau scările, schimbau bani, își cumpărau provizii, eventual, bilete de tren. Se estimează că aproximativ o treime rămăneau în New York. De asemenea, se apreciază că în timp ce 20% erau opriți pentru o vizită medicală specială, doar la 2% li se respingea intrarea.

În fine, o istorie concentrată a istoriei insulei care a găzduit cea mai mare stație de emigrare se cuvine, desigur, precizată. 1774: Samuel Ellis cumpără insula; 1808: guvernul federal achiziționează insula pentru un fort de apărare; se construiește Fort Gibson; 1855 - 1890: procesul imigrație este efectuat individual de state; castelul Garden (astăzi, „Castel Clinton National Monument”) este stație de imigrare pentru statul New York; 1886: se inaugurează Statuia Libertății; 1890 - 1891: imigrația trece sub control federal; stația New York este la „Barge Office in Battery Park”; 1892: se

deschide noua stație la Ellis Island; 1897: stația este afectată de un incendiu; 1900: se deschide clădirea principală construită din cărămidă ornamentală cu piatră de var și granit; 1901 – 1910: 8,8 milioane de imigranți sosesc în Statele Unite, dintre care 6 milioane trec prin Ellis Island; 1914 -1918: Primul Război Mondial limitează emigrația; străinii din statele inamice sunt reținuți pe insulă; 1920: legile federale stabilesc cote de imigrare pe baza originii naționale; 1924: consulatele preiau inspecția și procesarea; Ellis Island rămâne cu centrul de deportare, spitalul și, mai târziu, cu serviciul de Gardă de Coastă; 1939 – 1945, al Doilea Război Mondial: străinii germani, italieni și japonezi sunt internați la Ellis Island; 1954: stația este închisă definitiv; 1965: cotele privind originea națională sunt desființate; Ellis Island devine parte a Monumentului Național Statuia Libertății; 1990: clădirea principală, restaurată, se deschide ca „Ellis Island Immigration Museum”.

IUDITA DODU IEREMIA

Temelia ființei noastre românești

*Făgăduim cu credința noastră creștinească
și cu jurământul domniei noastre că vom sta în picioare și ne vom lupta
până la moarte pentru legea creștinească, noi cu capul nostru.
(Ștefan cel Mare și Sfânt)*

Porțile bisericilor și ale mănăstirilor se deschid și-n ochiul luminat de liniște și chibzuință vibrează ecouri din fântâna adâncă și îndurerată a istoriei. Altarul descuie poarta timpului într-o memorie a ființei noastre uitate. Sacră realitate românească a unor sacre vremuri, credința ortodoxă a înmănuncheat ramurile vitregite ale acestui neam aflat în calea tuturor „răotăților”. Suntem urmași ai martirilor legii strămoșești și nu putem călca pe mormintele celor ce au suferit chinuri și prigoană întru apărarea dreptei credințe; știuți și neștiuți, umbrele lor sfinte trăiesc în noi; clerici și mireni, cu soțiile, frații și copiii lor, ne privesc: Sf. Ionaș și Oprea din Săliște, Sf. Visarion și Sofronie, Sf. Moise Măcinic și Sf. Ioan din Galeș, Sf. Oprea Miclăuș, Ioan și Marin din Poiana, Ioan din Răchita, Avram din Cugir, Dan din Tilișca, Cosma din Deal, Ioan Oancea, Dumitru Șteflea, Dănilă Milea și alte sute și sute – prigoniiți, întemnițați, uciși, jefuiți, bătuți, torturați, pieriți în feroase închisori habsburgice. Vina lor? Erau ortodocși. „Ne-au închis în camere cu mari și mici și ne-au afumat cu paie ude. Ziua ne puneau la mlăcii și noaptea ne băga în temniță cu scare în pământ și ne răstigneau în belciuge de fier și ne băga un lanț între picioare și punând la capătul lanțului lacăt”. Și Credința a fost mai tare.

Unitatea de credință, de limbă și de origine a românilor era recunoscută cu admirație și de străini. Iată un fragment din răspunsul demn dat de patriarhul constantinopolitan Ciril Lucaris principelui Gabriel Bethlen, care ceruse încuviințarea acestuia pentru trecerea românilor ortodocși din Transilvania la calvinism, în urma rezistenței neclintite a mitropolitului Ghenadie: „Pentru îndeplinirea fericită și pașnică a acesteia (a schimbării de religie, n.n), ar trebui mai întâi să se rupă legătura de sânge și simțire care zvâcnește în taină, dar cu multă putere, între românii din țara Transilvaniei și locuitorii din țările Munteniei și Moldovei. Negreșit, domnii vecini ai ziselor țări nu vor îngădui aceasta niciodată..” (2 sept. 1629). Acțiunea prozelitistă a lui Gabriel Bethlen a fost continuată și intensificată de principele Gheorghe Rakoczy I. Condițiile impuse de acesta mitropolitului Iorest, condiții a căror îndeplinire ar fi dus la calvinizarea românilor, au fost respinse cu fermitate de mitropolitul român, statornic credinței ortodoxe. Ca urmare, Iorest este înlăturat din scaunul mitropolitan, întemnițat și jefuit. Scăpat din temniță, în drum spre țarul Moscovei, unde mergea să-și strângă prețul răscumpărării, Iorest trece pe la curtea din Iași și primește de la mitropolitul Varlaam o scrisoare de recomandare, în care simțim, peste veacuri, fiorul indignării: „...a sculat diavolul, care urăște cele bune, pe popa cel mare al regelui, anume Gh. Ciulai, care se află în eresul luteran, în care sunt și craiul și toți ungurii. Și l-au clevetit pe Iorest, arhiereul creștinilor români, la craiul Rakoczy Gheorghe. Și a adus mărturii mincinoase și i-a făcut mare nedreptate. Și tot ce a avut au luat de la el, și l-au legat și l-au închis în temniță; nouă luni a pătimit, fiind izgonit și cu el o mulțime de preoți creștini, nu pentru altă vină decât pentru credință creștină”. Cronicarul maghiar Mihail Cserei scrie despre suferințele îndurate de mitropolitul Sava Brancovici, pentru aceeași „vină” de a fi ortodox: „era scos din închisoare numai în cămașă și bătut până când se rupea cămașa și carnea de pe trupul lui”.

Deschid Calendarul Creștin Ortodox. Biserica noastră face prăznuire celor ce au pătimit pentru statornicia lor în credința ortodoxă. Prin jertfa lor s-a păstrat legea strămoșească. Suflul memoriei este îndurerat. Sutele de nume, știute și neștiute, ne țin inima și dreapta judecată în stare de veghe, căci „Somnul cel mult îngroașă, iar privegherea îl subție”. Aud Poruncă. Să ținem trează flacăra credinței strămoșești. Căci Poruncă este lacrima jertfei lor.

...Adâncul de flacăra și lumină al trecutului se îndreaptă spre umbra zidurilor de biserică și mănăstiri. Fără gând de deșertăciune omenească, harnici călugări copiază cu răbdare textele Sfintelor Scripturi, pe care le împodobesc cu vinițe, miniaturi și inițiale colorate. Sunt suflute românești aplecate cu trudă în migala cuvintelor. Numele lor nu le mai știe nimeni. Doar vântul, rar, adie cu umilința celui ce, smerindu-se, se înalță: „Am scris eu, păcătosul, și cel din urmă între preoți, caligraf protopop Ion Sârbul”. Două veacuri și jumătate cugetarea biblică a mlădiat cuvântul românesc: maramureșenii au tălmăcit în graiul strămoșesc Sfânta Scriptură; diaconul Coresi a pus temeliiile limbii

noastre literare, impunând graiul muntean prin autoritatea cărților sfinte; învingând zbuciumul vremurilor, mitropolii au vegheat: și Varlaam, și Simion Ștefan, și Dosoftei și Antim Ivireanul... Biruit-a gândul! Din această neconținută frământare s-au ivit „cu multă trudă și vreme-ndelungată, precum s-a putut mai frumos” și cu „foarte osârdie mare” primele pagini de proză artistică, primele versuri. Istoria literaturii române a fost la început o „suire a gândului către Dumnezeu”.

Și pașii se-ndreaptă spre alte și alte lumini. Zâmbetul firii și culorile lumii se întrepătrund în broderiile religioase: acoperămintele pentru mormintele voievozilor, patrafire, odăjdii... Frumusețe? Necuprinzător cuvânt! Minune de răbdare și de simțire aleasă! Faima manuscriselor din bibliotecile bogate ale mănăstirilor românești a trecut granițele și aici își căuta manuscrite pentru tipăriturile sale mitropolitul Kievului, Petru Movilă. Din curtea mănăstirilor s-au ivit școlile, iar marii cărturari ai veacurilor trecute și-au înălțat gândul în umbra zidurilor sfinte. Bisericele românești sunt „florile primăverii eterne a imaginilor”. Icoanele și frescele – „capodopere de poezie arhaică... în care se afirmă poezia vieții românești” – privesc cu mustrare trecătorul grăbit. Ca inimi necuprinse, mănăstirile au pulsant de-a lungul veacurilor viața spirituală în toate întinsurile neamului nostru.

În pragul veacului a XVIII-lea, Țările Române erau focarele din care radia lumina culturii în tot Răsăritul ortodox, oprimat de stăpânirea turcească. Sprijinind pe toate căile rezistența românilor ortodocși din Transilvania împotriva influențelor catolice, calvine, luterane, ca și înaintașii săi Basarabi, Constantin Brâncoveanu „boier vechi și domn creștin”, ajută și întărește credința ortodoxă până la creștinii din Arabia și la ivirii din Caucaz. La niciun popor ortodox nu întâlnim această generozitate, pentru că niciunul nu a trăit atât de incandescent ideea creștină precum au trăit-o românii.

„A fi român înseamnă a fi ortodox”. A fi ortodox român înseamnă a îngenunchea în adâncul ființei pentru jertfa de lacrimă și sânge a celor știuți și neștiuți, înseamnă a-ți adăpa cu înfiorare gândul din roadele de spirit și de frumusețe ale veacurilor trecute, care stau la *Temelia ființei noastre românești*.

Bocet la fereastra sufletului

*Cine, mamă, ți-a pus ceață la fereastră,
cine gândul ți-a somnit,
cine buze ți-a lipit și fața ți-a împietrit?*

*Mamă bună, mamă frumoasă, mamă înțeleaptă!
De trei ori te-am strigat la urechea dreaptă,
de trei ori în șoaptă
de trei ori în murmur
la urechea stângă
către ceruri de trei ori te-am chemat
și strigătul s-a întors mut
în margine de suflet
s-au ascuns lacrimile
de m-au lăsat cu obraji uscați și împovărați.*

*Ridică, mamă, gene la sprâncene,
buze subțirele, să grăiești cu ele
și dă-mi lacrima ta să-mi înrourez lumina ochilor!*

*Mamă harnică, mamă blândă, mamă îndurerată!
De unde ai știut numele tuturor lucrurilor
de ai deschis toate porțile drumului de piatră?
De unde ai știut să apuci către mâna dreaptă,
pe calea-de-ape,
cu făclii aprinse,
cu mese întinse,
cu bob de grâu înflorit,
cu colac dospit?*

*Ai plecat mai întâi azi,
apoi azi
și din nou azi.
Ai plecat mai întâi un pas, apoi doi,
apoi douăzeci și doi ridicat la puterea infinitului
și depărtarea s-a întins ca un arc
și-ntr-o vreme fără vreme
ascuțișul săgeții a pornit spre înțelesu-mi.*

*În fiecare zi pleci călătoare cu roua-n picioare,
pe cărări fără umblare*

cu pânza pe obraz, cu sufletul-pasăre,
pe calea-cea-lungă, cale-fără-umbră.
În fiecare zi ți-aștept zâmbetul în prag,
Mama mea dragă!

Ți-am sărutat mâinile și fruntea
aveai gust de lapte și miere,
dar buzele mele au păstrat amarul pelinului.
Ți-am îmbrățișat trupul ostenit de durere
erai blândă ca o ploaie de vară,
dar chinul tău mi-a sângerat mâinile.

Lumânare subțire de ceară de albine stă aprinsă
nestinsă e candela,
dar lumina de asfințit mi-a învins zăpezile.
Fă, Doamne, ziua mai mare și oprește Soarele,
să nu mai apună!

Seara-n seară vine, mamă, fără tine!
Tu te-ai întâlnit cu tata, cu frații, cu bunii,
fața ți-ai întors către ei frumos.

Strigătul meu a coborât în culoare de ceață
și a îmbrăcat toate lucrurile din camera ta
și toate lucrurile dinlăuntrul meu,
s-a așezat ca un cântec în la bemol minor
pe care noapte de noapte îl murmură Pasărea-fără-somn.

Dă-mi, Doamne, răbdare, să aștept Zi de Joi,
foc mare să fac din crengi de alun,
rupte, nu tăiate,
ulcele să umplu cu apă lăută, neînțeleasă,
colaci să-mpletesc,
ouă să vopsesc,
scaune să așez și să priveghez
și să priveghez...

OVIDIU ȚUȚUIANU

Legenda Mănăstirii Nămăești

În ținutul zis Mușcel,
Sus, pe râul Argeșel,
Într-o stâncă-i o zidire,
Era schit, azi mănăstire.
Un loc sfânt, printre copaci,
Fost altar cândva la daci.
Când trecură-n fugă anii,
Năvăliră ici romanii.
Însă dacii s-au retras,
Sus în munți ei au rămas.
Într-o zi de primăvară,
Sânt Andrei aici pogoară;
În cavernă s-odihni,
Și-o icoană el dosi.
Cea icoană minunată,
Chiar de Luca fu pictată.
Dar apostolul Andrei,
Poposise cu temei,
Dorind daci să creștineze;
N-a fost nimeni să-l urmeze.
Și atunci plecă spre vest,
Zicând singur: - Nemo est!
După ani, pe stânca sfântă,
Trei ciobani cu oi s-avântă.

Și au înnoptat cei trei,
La o margine de stei.
Peste noapte toți visară,
Un vis care te-nfioară:
Se făcea că, drept sub ei,
În caverna 'cestui stei,
O icoană luminează;
Maica Domnului veghează,
Și cu pruncul său Isus,
Har răzbate până sus!
Astfel baccii se porniră
Și icoana o găsiră.
Mai apoi s-a așezat,
Lăcaș sfânt de venerat,
La icoana de valoare,
De minuni cea făcătoare.
Dup-Andrei și din povești,
Satu-i zice Nămăești,
Iar icoana cea vestită,
E și astăzi mult cinstită.
S-a dus faima-n lung și lat,
Locul binecuvântat,
Unde harul îl primești:
Mănăstirea Nămăești!

CRISTINA SFINTES

Desprinderea de cotidian

Cartea lui Ioan Mateiciuc *Anchilopoetica* (Ed. Alexandria, Suceava, 2020) traduce stări omenești, experiențe mundane, deja-vu-uri ale trecutului în poeme cu sens, în imagini „crude”, care te izbesc prin calitatea lor abstractă, dar în același timp familiară. Fiecare poezie-stare sau poezie-sentiment evocă trăiri și amintiri ale memoriei personale și colective, ceea ce transformă experiența cititului într-un act de confesiune, de purificare a sufletului surghiunit de cotidian.

Volumul pune în valoare un lirism debordant, care șochează prin plasticitatea imaginilor alese, aducând în fața cititorului un spectacol poetic cu și despre realitate. Exuberanța descrierilor, vitalitatea metaforelor și a metonimiilor travestesc experiența lecturii într-un act de reflecție profundă asupra sensurilor nebănuite ale existenței.

Cartea lui Ioan Mateiciuc vorbește despre arhitectura dragostei, despre întoarcerea în amintire, despre continuumul dintre afecțiunea clinică și afecțiunea sufletească, despre umbrele societății și eșecul dumnezeirii, prin imagini evocatoare care șochează prin spiritul lor trivial.

Titlul volumului, în sine un joc de cuvinte, pare să desemneze caracterul alienabil al poeziei de „a îngheța” stări sufletești, simțăminte și idei într-un timp suspendat, de a diagnostica reumatisme spirituale și de a prescrie rețete de salvare arhi-pacientului contemporan.

Volumul cuprinde 69 de poeme-capitole, fără nume, delimitate doar de convenționalele asteriscuri, fapt care conferă întregii creații un caracter omogen, putând fi citită fie ca un tot unitar fie ca segmente individuale cu înțeles de sine stătător.

Prima poezie este însăși o „pledoarie a răsturnării în sine”, o revărsare a trăirilor lăuntrice și în același timp o destăinuire. Este vorba de un „contract între respirație și lume”, între teluricul realității și celestul înălțător al lăuntricului.

Următoarele două capitole construiesc scena unei povești de iubire prezentată în două acte, trecut și prezent: poetul vorbește despre imaginea golului „pe care încercam să îl așchiez”, al ne-prezenței, dar și tabloul amintirii unei iubiri trupești: „când ne îndrăgostim / ne lamentăm adunând scamele din sânge” la modul indicativ, timpul distorsionat. Se vorbește despre dragoste în sensul peiorativ, se descrie un sentiment de nemulțumire

față de imperfecțiunea iubirii, deși ea este cea care dă sens existenței umane.

În continuare, poemele descriu afecțiunile trupesti precum și efectul acestora asupra stărilor de reflecție ale poetului. Se vorbește despre starea maladivului, „anchilozat” sub influența medicamentelor, se creează un continuum între blocajul exterior și cel interior, se încearcă reflectarea asupra problemelor ontologice în timp ce trupul luptă cu durerea.

Actul poetic se continuă cu o evocare: fragmente de „clezmer songs”, pași de dans răsunând într-un subsol, cântece care stârnesc emoții și controverse, controverse care produc sacrilegii. Se ajunge la ideea de nedumnezeire, la o răsturnare antifrastică a credinței „încercând să pozeze portretul unui dumnezeu/ într-un scaun electric.”

Ioan Mateiciuc împinge „pledoaria” confesiunilor la granița cu umanul, vorbind despre masca sinelui. Relatează o situație relatabilă pentru mulți, și anume incapacitatea de a arăta cine suntem cu adevărat: „Astăzi / ne vom costuma în oameni și / vom ieși în stradă / cine știe. poate / nu ne va recunoaște / nimeni”. Se vorbește în cuvinte simple despre o paradă de măști impersonale, despre o adunătură de oameni care nu mai e de multă vreme umană. Societatea e o scenă pe care se joacă teatrul artificialului.

Acceași idee este reluată mai târziu în rugămintea poetului adresată publicului-interlocutor: „dă-mi o secundă să probez pielea cea nouă de șarpe / să descopăr sensul / impermeabilității”. De aici se desprinde dorința de a învăța să te strecoari cu viclenie prin viață, fără să fii atins de răutățile lumii.

Experiențele relatate alternează într-o ordine non-cronologică, fapt dovedit de folosirea concomitentă a timpurilor prezent și imperfect: „ne luăm în brațe și treceam în log off”, ceea ce imortalizează trăirile într-un timp veșnic actual.

Poetul proiectează sentimentul de iubire din punct de vedere arhitectural, în imagini tehnice: „ne strângem în brațe / într-o instalare aproape perfectă”. Dragostea este ridicată la rang de artă, iar sufletele sunt proiectanții.

Deseori poetul își supune creația sub jugul negării și al paradoxului. Poemele sugerează înțelesuri pozitive din duble negații, desprind taine de sens din artificialitatea structurilor gramaticale: „e ordinea în care par adesea / lipsit de luciditate / iar părțile mele cele mai sensibile mecanice / șuviță cu șuviță pete insipide / vor face decorurile mult mai / neînsemnate.” Abordările antitetice răstoarnă antifrastic înțelesul frazei, șocând prin claritate și simplitate: „hrănesc nuduri de copii/ [...] care taie nuduri lemnoase pentru a face/ frig lumii.”

Se revine la tema divinității și la marele gol al credinței din sufletul umanității: „dumnezeu e un soldat pregătit de somn”. Imaginea creează o stare generală de neîncredere în autoritatea dumnezeirii, traducând-o în mentalitatea colectivă drept indiferență față de soarta lumii.

Subiectul revine ca într-o buclă temporală la memoria colectivă, la „fiorul viciilor”, la hibe reiterate ale societății. Rutina devine un „balet

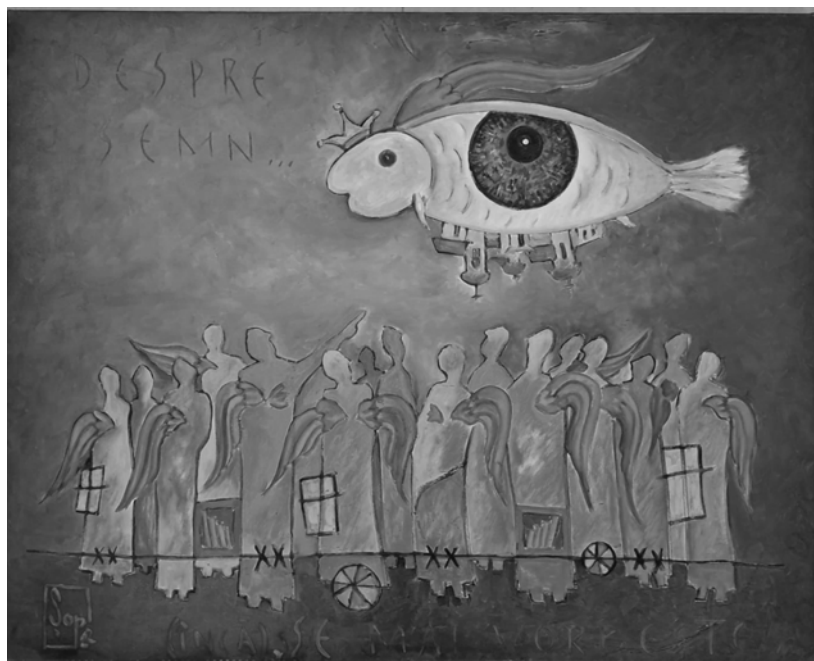
mecanic pe străzile aglomerate”, pe fundal se aude „obsesiv sunetul tramvaiului și mașini claxonând și slujbe” iar oamenii repetă, conștienți, aceleași greșeli. Societatea îmbrățișează convenționalul, abandonând esența pentru formă: „degeaba o armată care cântece în limba maternă îngână/ pacea e doar un nume pentru nu-te-supăra asta te poate ucide”.

Ultimele poeme ilustrează un sfârșit în oglindă, trasând un început de „răsturnare în sine” și un final de „ieșire din mine cu toate”, desemnând un ritual de purificare lăuntric. Poetul revine la cotidian, la „viața obișnuită / fără prea multe extravagante” într-o ultimă încercare de a-și dezvălui sinele uman lumii.

Poezia lui Ioan Mateiciuc nu este un conglomerat de cuvinte iscusite, ci de vibrații spirituale. Fiecare poem atentează la identitatea individuală a cititorului, impresionând prin imagini crude, palpabile care defamiliarizează aspectele ignorate ale realității. Poezia întrerupe pulsul lumescului, scoțând la iveală adevăruri inconfortabile, subiecte evitate, realități neacceptate. Folosindu-se în mare parte de metafore și metonimii pentru a traduce stările sufletești în lirismul său exuberant, poetul invită cititorul la reflecție și introspecție.

Cred că poezia lui Ioan Mateiciuc ar putea fi redusă la sintagma „tăcerea convulsivă a nebuniei totale”, în sensul în care ea desemnează un zbucium lăuntric, nerostit, ce ia naștere în mintea fiecărui cititor atunci când acesta se confruntă pentru prima dată cu excentrismul versurilor. Fiecare poezie este un punct culminant, o stare de așteptare a furtunii ce urmează să se dezlănțuie în gândurile audienței, un impuls spre transcendență și desăvârșire. Ceea ce este fascinant este modul în care simplitatea ideilor se intersectează cu extravaganta arhitecturală a exprimării, dând naștere unei experiențe cu totul inedite.

Anchilopoetica surprinde prin imagini evocatoare, amintiri sonore, colore și vibrante, înobilează spiritul prin reflecții simple, dar cu impact, dezleagă mistere și stârnește controverse, animează conștiințe adormite și trezește în ființa umană dorința pentru autentic. O lirică întru totul excepțională, *Anchilopoetica* oferă cititorului experiența desprinderii de cotidian prin reflecție profundă asupra „pietrei pe care n-au băgat-o în seamă ziditorii” a vieții.

Liviu Șoptelea, *Despre semn... (încă) se mai vorbește!...*

MIMI NECULA

Îngerii lui Liviu Șoptelea

Sunt opt ani de când l-am invitat pe Liviu Șoptelea la o expoziție personală în București și tot atâția ani de când îi urmăresc registrul în care își dezvoltă acest tip de reprezentare care stă sub semnul angelologiei, a îngerilor între natura lor cerească și cea lumească. Eu tind să îl plasez în cea de-a doua reprezentare, a oamenilor-înger, a unei lupte dar și a unei desăvârșiri spirituale a celor care își poartă aripile și harurile pentru a aspira sau chiar ajunge la cea de-a doua natură; văd în lucrările lui un soi de elevare spirituală a ființei care rămâne ancorată în lumesc, tânjind la divin, a celei care rămâne în trup uman, înnobilit de semne ale divinului, ale aripii care îl ține într-o încercare a unui zbor care îl înalță deasupra lucrurilor comune.

Dacă pânză este spațiul de desfășurare a unui actiuni încadrate într-un plan limitat, instalațiile permit extinderea orizontului de exprimare și de interpretare în coordonate mult mai permissive și mai neconforme, ceea ce ne îngăduie să creăm un context în care obiectul este vehicul de semnificație: pânzele învălurite și închipuite cu îngeri pot fi giulgiuri sau prapuri cărora pictorul le-a dat o dimensiune laică pentru a ne demarca spațiul dintre imagine și simbol; la fel de bine pot fi doar ample scene ale unui spectacol vizual pe care se derulează existența și aspirația umanității.

Artistul vehiculează și simboluri religioase explicite, cum ar fi crucea, însă le aduce dintr-o zonă specifică de reprezentare, într-un registru personal de reflectare, mutând accentul de la dimensiunea reprezentării la cea a receptării, a percepției. Eu văd, în îngeri, Omul și aspirația lui către devenire și desăvârșire și văd în expoziția lui Liviu Șoptelea nu iluzia unui lăcaș de cult zugrăvit cu fresce canonice, ci înfăptuirea unui sanctuar în care ființa își temperează natura umană pentru preaplinul celei cerești.

Îngerii lui Liviu Șoptelea, cred eu, sunt cei care ne arată calea spre natura divină din noi. În această expoziție, care acoperă o perioadă de peste patru decenii, Liviu Șoptelea armonizează toate temele asupra cărora a zăbovit, pentru a le aduce într-un registru propriu, unul care să îl individualizeze, să îl particularizeze.

Broadway Medical Office

Napoleon Săvescu, MD Medicina interna, mica chirurgie

F. Christodoulidou, MD Med. interna, haematologie, oncologie

Iqbak, MD Cardiologie

Mircea Golimbu, MD Urologie, Prof. NYU

Dan R. Cimponeriu, MD Gastroenterologie, Hepatologie

Cabinetul nostru este dotat cu echipament
nou si modern pentru:

X-Ray

EKG

Spirometrie (Evaluari Pulmonare)

**Sonografii Abdominale,
de Rinichi si Cardiace**

Cardiotrace (EKG prin telefon)

24 de ore Halter Monitor

Sigmoidoscopii si Pap smear

Tens (Stimulare electrica)

Ultrasound

Timpanometrie

toate testele de sange si urina

teste pentru depistarea

cancerului de colon si ulcer

teste pentru aids (rezultatul in 24-48 ore)

Tratamente specializate

Luni, Marti, Joi 10am-8pm

Miercuri 4-8pm

Sambata 10am - 4pm

Fara programare

21-26 Broadway, LIC, NY 11106

(718) 932-1700

subway: N pana la statia Broadway (Queens)

**bus: Queens 104 de la 48 Street, Sunnyside, Q 19 A de la 82nd Street,
Jackson Heights**

**Manhattan 101 de la 59th Street, Manhattan, pana la Steinway,
unde schimbati cu Q 104.**